מעריב
סופשבוע

י"ז בכסלו, תשמ"ז 19.12.1986 سوف شفوع ١٩/١٢/٨٦

...יפור השער:
...ני כהן,
...לט תורכי. שירי
...כאון, שיגעון

תרופה
לאימפוטנטים,
זריקה
מתחת לחגורה

קומתה אדומה
לוקחת חופש

אמיל והבלשים

هذا من الأصل

פירגנתי לעצמי בגד עור

Beged-Or

אופנת עור בינלאומית

אפשרות ל-3 תשלומים

רואים אותך – זוכרים אותך!

הצטרף למיטב החברות שכבר החליטו...

זה הזמן לקדם את מכירותיך בעזרת שי-פרסומי שימושי, נאה ומושך עין!

שי-פרסומי נאה, מכבד את הנותן ומשמח את המקבל. בהשקעה קטנה – תפיק תועלת מרובה ולאורך זמן

לרשותכם מבחר מוצרי פי.וי.סי. וסקאי מכל הסוגים: ★ תיקי נסיעות ★ תיקי ועידות ★ יומני שנה בעיצוב נאה וחדשני ★ אלבומי תמונות מכל הסוגים ★ מוצרים מגוונים לענף מכשירי הכתיבה

סטים משרדיים למנהלים בגדלים שונים ובמגוון גדול מעוצבים היטב מחומרי יבוא מעולים.

400 מוצרים שונים מותאמים לכל תקציב. כל מוצר כולל הדפסת-חום אומנותית.

ישירות מהיצרן-תוצרת כחול לבן

הזמן עוד היום את נציגנו לייעוץ ללא כל התחייבות מצידך!

טלפונים: 052-557281, 052-557593

איזור התעשיה הרצליה

פלסטשי

מפעל למוצרי פרסום

סופשבוע

...ו"ן בכסלו, תשמ"ז 19.12.1986

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטין
עיצוב ועריכה גרפית: יורם נאמן
גרפיקה: נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

קורא יקר,

לפני מספר ימים נשלחו שלושה צעירים יהודים למאסר עולם. הם הורשעו ברצח נהג מונית ערבי בירושלים. זה קרה לפני כשנה וחצי. השלישיה ניקשה לנקום את דמו של נהג המונית היהודי דוד כספי ז"ל שנרצח בידי מחבלים בראשית אותו שבוע. בארץ רדופת חדשות, שאין בה דבר ישן יותר מהעיתון של היום, נדחק המאורע ההוא לשולי הזיכרון. גזר־הדין כבר לא עשה כותרות כמו סיפור הרצח. מיכל קפרא כותבת את סיפורם, הרבה מעבר לקטעי הדברים שכבר פורסמו. היא משוחחת גם עם ההורים. רק שתי משפחות הסכימו לדבר, ורק אחת נאותה להצטלם.

יש ענין בשיחזור הזה. בעיקר מפני שלא מצטיירת כאן תמונה של מחתרת רעיונית, אלא של חבורת תימהונים הנסחפת בכאריזמה של מנהיגם לתוך עולם מלא שקרים שהוא בודה מליבו. קשה להאמין למקרא התאור הפשוט להחריד כיצד הגו ותיכננו את הרצח בחובבנות מדהימה על כוס של בירה בפאב ירושלמי. מכיוון שלא מדובר כאן בפושעים מועדים או בבאלה המתחככים בפשע, ואפילו לא בצעירים בעלי תודעה פוליטית – מתבקש הסבר לתופעה ההפכת ילדי־טוב־ירושלים לרוצח כאילו בנקיפת אצבע. ככל שניתן לשחזר את הדברים, קשה לחוש אותם בוערים בתאוות נקם על רצח הנהג היהודי. אם יש חמימות בלחייהם, עושה רושם שתרומת הבירה והאינטימיות של הפאב גדולה יותר. קלות הראש שלהם מדאיגה.

הורי אחד הנאשמים, שעדיין לא התאוששו לגמרי מההלם, מחדדים את הבעיה. הם לא תופסים מי הכניס להם את הצרה הזאת הביתה. לא חינוך כזה נתנו לילדים. היכן נכשלו, אם בכלל ואם כך נפל הילד שלהם, מתי יגיע תורו של הילד החמים למראה של השכן, כי מי יודע היום מה מתרוצץ להם בראש. התשובה נמצאת בחלקה בנאום הסיכום של אחד הסניגורים במשפט. הוא טען שהרוצח והנאשמים ברצח הם קורבנות האקלים החברתי של ישראל. מציאות חויה אלימות וטרור. מערבולת דמים. נורמות משתנות.

בעיה קשה לפתרון, שסיפור השלושה מגרה לתת עליו את הדעת. קל להשליך הכל על הטרור הערבי. הוא משחק כאן תפקיד חשוב, אך לא בלעדי.

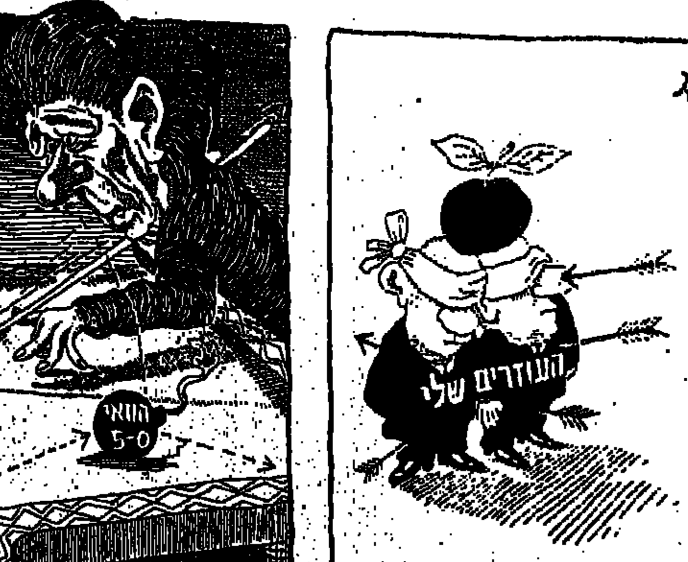
•

במוסף זה מתחדש מדורה של נילי פרידלנדר "טיול סופשבוע". המתכונת החדשה קטנה בהשוואה למקור. עמוד אחד במקום שניים, ובלי הפוסטר שבעמודי האמצע. מדריך מזוקק. נראה לנו כי מוטב לנצל את העמודים שהתפנו לכתבה נוספת. לא מן הנמנע שנביא במשבצת זו לעתים מזומנות תמונות צבע על נופים ואנשים בארץ־ישראל, לאו דווקא עם קשר ישיר למסלול הטיול השבועי, כך שהענין עצמו לא ייפגע.

צבי לביא

בשער: אבי כהן ב"שירי דיכאון". כתבה בעמודים 28-30. צילום: ראובן קסטרו.

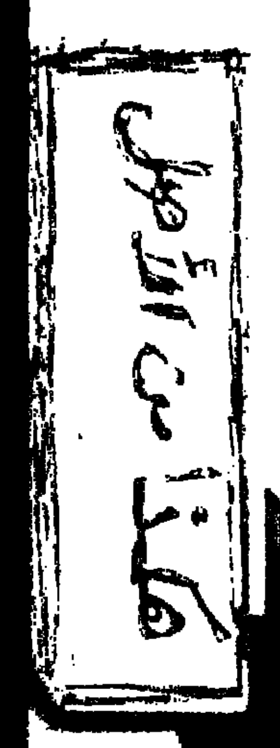

"אני זקוק למתנדבים נוספים"

גלידת חורף

יותר רכה - פחות קרה

"אמא יודעת שגלידת חורף טובה בשבילי,
היא יודעת שגלידת חורף לא רק טעימה ומרעננת -
היא גם מזינה מאוד. אפילו ד"ר דייס,
הרופא שלי, ממליץ עליה.
לכן, אמא דואגת שתמיד תהיה גלידת חורף במקרר.
אני רוצה לגלות לכם (בסוד) שגם אמא לא מוותרת
על גלידת חורף".

אמא אומרת, נכנס בהם השטן

סיפור מהחיים. יכול להיות תסריט מושלם. שלושה ילדים טובים, בנים למשפחות המייצגות את עם־ישראל, מתכננים רצח בפאב ירושלמי, על כוס של בירה. הקרבן: נהג מונית ערבי. המניע: תחושת נקם על רצח נהג מונית יהודי. בימים אלה נדונו למאסר עולם. הם לא עבריינים מועדים וגם רחוקים מפוליטיקה. שלישיית תימהונים מונהגת בידי שקרן המתחזה לאיש השב"כ. ההורים משחזרים את הפרשה, עושים חשבון־נפש. מחפשים מי הכניס להם את הצרה הזאת, ולא מוצאים תשובה. הם חוששים שהיא תידבק גם בילד התמים למראה של השכן. אחד הסניגורים מתריע: אנחנו במערבולת דמים!

מאת מיכל קפרא

נהג המונית הערבי נעצר במחסום ביקורת מזוייף — ואז נרצח

זו הערכת החוקרים ✶ א.מוני הודיע ל"מעריב": "נקמנו את רצח הנהג היהודי"

חמיס טטנג'י איוב

למעלה, משמאל לימין: מיכל הלל, גיל פוקס, שוטר, ודני אייזנמן בבית המשפט. מימין: הנהג הערבי חמיס טאטונג'י והמונית.

(צילומים: יצחק אלהרר ויוסי זמיר — "סקופ 80" — ורחמים ישראלי)

בלילה שבין ה־22 ל־23 באפריל 1985, נרצח נהג המונית הערבי חמיס־טוטאנג'י. הוא נמצא שוכב על הגה מוניתו בשולי הכביש החדש מירושלים למעלה־ארומים. המנוע פעל עדיין ואורותיה דלקו. בידו החזיק שני מסמכים, רשיון רכב ותעודת ביטוח. ראשו היה מפוצח בירייה. תמונה קשה לתאור. בחוץ ירד גשם. בבתי ירושלים עבדה ההסקה המרכזית. השעה היתה אחת ושבע־עשרה דקות אחר חצות. שעת שמיכות הפוך. כמה שעות לפני כן היו שלוש משפחות בירושלים והרצליה שקועות בפרטים הקטנים של השיגרה: ארוחת ערב, מקלחת חמה, "מבט", משחק כדורסל של מכבי. אולי הצליחו לסחוב עד "פסוקו", אולי לא. קשה לחיזכר.

שלושה שבועות לאחר מכן נעצרו שלושה [...]ים דני אייזנמן (27), מיכל הלל (25) וגיל פוקס [...] בימים אלה, שנה וחצי לאחר תחילת המשפט, [...] ברצח ונדונו למאסר עולם. כרגע זה ממש [...] אחד מהם כתא שלו. בחלון — סורגים. על מה [...] השכיחה.

[...]פור מהחיים. מנקודת מבט ציונית, כמעט [...] מושלם. שלושה צעירים, בנים לשלוש [...] המייצגות את עם ישראל — אחת ניצולת [...], אחת עולה ממרוקו, אחת ילידת הארץ — [...] רצח בפאב ירושלמי לצלילי מרונה, הומרת [...], כולם ילדים טובים: שוטר נאה, סטודנטית [...] וחייל ג'ינג'י. הקרבן מקריו נהג מונית ערבי. [...] שתוכנת שער הפרחים בעיר העתיקה, בן [...] ושלוש בסך־הכל. המניע דרמטי: תחושת נקם. [...] על רצח נהג מונית יהודי, דוד כספי, כמה ימים לפני־כן.

ויש גם גורל שצוחק. הם לא בררו את קורבנם. הם הסתפקו בסתם ערבי. לו ברור, היו מגלים כי אש"ף הוציא גזר־דין מוות על ראשו של אבי הנרצח איוב טוטאנג'י, באשמת שתוף־פעולה עם היהודים. האב מכר את ביתו ברובע היהודי שבעיר העתיקה למינהלת הרובע הישראלית. לאחר מכן ניסה לקנות בית בסביבות ירושלים המזרחית אך איש לא הסכים למכור לו. הוא ומשפחתו נאלצו לעבור מדירה שכורה אחת לשניה עד שהצליחו לרכוש דירה בשועפט.

סניגורה של מיכל הלל, עו"ד נפתלי בן־יהודה, דיבר בנאום הסיכום על מערבולת הדמים בגלל האלימות והטרור המשתוללים בארץ. כולם קורבנות, הנרצח והנאשם כרצח. לשלוש משפחות הנאשמים לא ברור עד היום איך המציאות הזאת חדרה אליהם. הביתה. זהבה, אמו של החייל גיל פוקס אומרת: "אנחנו לא עולם תחתון. לא בעלי אידאולוגיה קיצונית. משפחה רגילה. אקרמאי ואחות. אנשים המקורבים אלינו נבהלו מאוד מהמקרה שקרה לנו. אם זה קרה אצלכם, הם אמרו, אז מדוע שזה לא יקרה אצלנו בבית? הרי אין לנו פיקוח על מה שמסתובב לילדים בראש. אם אמא שואלת יותר מידי, אז זו אמא חטטנית. זה מפחיד".

פחד. החינוך שניסתה זהבה פוקס להעניק לגילי שלה, הפסיד בקרב. הובס גם זה שניתן במשפחות הלל ואייזנמן. כשהגיעו הדי רצח נהג המונית למעלה־ארומים, היו מי שאמרו שדני אייזנמן הוא גבר. הציטטה הזאת קיבלה כותרת שמנה בעיתון. כך גם אמרו על חברי המחתרת היהודית. איזו סובלנות, בעצם, יכולה לנצח תחושת נקם על רצח מתועב של יהודים, ומצד שני לשאת ביטויים כמו "גברים" ו"בחורים טובים"? למשפחות פוקס, אייזנמן והלל — אין תשובה. והם ניסו לחפש אותה. "אילו ידעתי על זה, הייתי מקצץ לו את הידיים", בוכה אביו של דני אייזנמן.

משפחת אייזנמן לא ממהרת לדבר על השראת המחתרת היהודית. בכל זאת חברים לצרה. אבל לבסוף זה יוצא. מתפרץ החוצה. "כשהוא התחתן", מספר האב, "הוא עבר לגור במעלה־ארומים. קנינו לו שם דירה. אז יתכן שזה היה בהשפעת החבר'ה שם. הוא הרי מעולם לא הצביע בבחירות, והיה רחוק מפוליטיקה. אף־פעם לא היו בבית ויכוחים פוליטיים. אין עמדות קיצוניות." האח הבכור בוטה יותר: "ברור שזה נעשה בהשפעת המחתרת היהודית." שתיקה. "הוא חשב שהוא עושה טוב ליהודים."

חוקר השב"כ לדני אייזנמן: "אין לי שום רחמים על חמיס טוטאנג'י שנשאר תקוע במונית שלו. יכול להיות שאפילו יש בלבי תחושה של הזדהות עם המעשה הזה, אבל אנחנו אנשי שירותים במדינה שמתיימרת להיות, או אמורה להיות, מדינת חוק."

הנקודה הזאת חבויה בין ארבעים עמודי התמליל המתעדים את חקירתו של אייזנמן על־ידי חוקרי השב"כ. דני שואל אותם: "זה היה כמו המחתרת היהודית?" החוקרים לא עונים ישירות. לפני כן אומר אחד מהם: "אין בעיה עם המעשה. אין לי בעיה, דני, אני מבחינה זו שלם, שלם... (אבל) התקופה היא תקופה כזו שאני לא בטוח שזה היה מעשה נבון... אין לי שום רחמים על חמיס טוטאנג'י שנשאר תקוע במונית שלו. אבל אנחנו מופקדים על החוק. יכול להיות שאפילו יש בלבי תחושה של הזדהות עם המעשה הזה, אבל אני אומר לך, אנחנו אנשי שירותים במדינה שמתיימרת להיות, או אמורה להיות מדינת חוק."

חוקר אחר: "אף אחד לא יכסח אותך, אל תהיה מודאג. למה אתה מודאג בינתיים; מה שאנחנו יודעים, ש(חברי) המחתרת היהודית הולכים להתרחץ בים. לא מכסחים אותם."

דני: "מאה אחוז, אבל אני מתאר לעצמי שזה נפסק. גם את ההוא (הסוהר) פיטרו."

החוקר: "פיטרו, אז הם לא הולכים לים? אז הם אוכלים ארטיק..."

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

האווירה האוהדת הזאת – גם אם זו רק טכניקה של חקירה – באה לידי ביטוי גם ברחוב. האהדה לא עושה רושם רב על אבא אייזנמן. "לפעמים אני חושב: אם הבן שלי היה נופל במלחמה היה לי פצע כלב, אבל הייתי ממשיך לחיות. ילד נופל למען המולדת, המדינה. מה שקרה לנו חמור יותר. הוא קבור שם ואנחנו קבורים חיים."

"מגדלים ילדים," אומרת זהבה פוקס, "תולים כל־כך הרבה תקוות. כשהילד הולך לצבא – דואגים. אני זוכרת ששיגעתי לגילי את השכל. לא רציתי שייסע בטרמפים. הייתי בחרדה גדולה. אבל זה מסוג הפחדים שבמקביל להם אנחנו מפתחים מנגנוני הגנה. ואילו כאן קורה משהו שאין לנו כלים להתייחס אליו. לא יודעת איך. אנחנו חשופים."

נקודת התחלה: התחנה המרכזית בירושלים. דני אייזנמן פוגש במיכל הלל. שני זרים. הוא מזמין אותה לכוס קפה במסעדת "אגד". היא נעתרת. שיחת היכרות ראשונה. מתרכזים בעשיית רושם. אייזנמן, בחור יפה־תואר, מספר למיכל שהוא שב"כניק, "מתעסק בלחסל את הצד השני". מיתוס השב"כ מככב בסיפור הזה. אבל מיתוסים לא מעמידים למשפט.

פונה לדרכו. מיכל הביתה לשכונת גילה. גיל לשכונת רסקו. דני אייזנמן לאשתו הטרייה במעלה־אדומים.

שלושה חברים. אף־אחד מהם לא יודע מה מסתתר מאחורי הקליפה החיצונית של השני. דני אייזנמן, בחור כריזמטי, מגרה את סקרנות החייל והסטודנטית בתחפושת השב"כניק. למעשה, עבד באותו זמן כמכונאי בסדנת המשטרה. הבטחון בדם שלו. עוד כשהיה נער התנדב למשמר האזרחי ובילה שם את רוב זמנו. במשטרה ביקש להתקבל לקורס חבלה אך נדחה. קשרים משפחתיים הופעלו, והוחלט לבסוף לקבלו. כושר השכנוע שעבר על מיכל וגילי, פעל גם על אשתו הטרייה רונית. גם היא האמינה, במשך כל תקופת נישואיהם, שבעלה הוא איש שב"כ העוסק בפעילות חשאית.

מיכל וגילי לא העלו על דעתם שדני שוגה בדימיונות – כפי שמגדיר אותו עורך־דינו שאול מרכוס – טיפוס בעל המצאות כידיוניות בכל הנוגע לפעילויות בטחוניות ומעללי גבורה. מיכל סיפרה בעדותה שרק פעם אחת התעורר בה ספק לגבי הצהרותיו הבטחוניות של אייזנמן. היה זה כאשר פרץ לפאב, כביכול כדי להביא דולרים המצויים שם "על־פי מידע סודי", ובמקום ירוקים חזר עם גרעינים לפיצוח. הספקות חלפו לאחר שהראה לה את תעודת השוטר שלו. לא נכתב שם שהוא כסף־הכל גראז'ניק.

מיכל הלל: מצאה את דני במצב רוח קשה בלילה בו נרצח הנהג היהודי. הוא בכה ואמר שהחליט "לעשות משהו". היא הסכימה עימו. באותה שיחה דיברנו על פעולת תגמול נגד נהג מונית ערבי."

בתאונת דרכים. חודשיים לאחר התאונה [...] לחדר־המיון של בית־החולים "אברבנאל" [...] שנמצאה כרחוב חסרת־הכרה. היא קיבלה טיפול [...] במשך עשרה חודשים. שנתיים לאחר מכן שבה [...] החולים לאחר נסיון התאבדות, עקב סיבוך [...] הנפשי. שנה לאחר גיוסה לצה"ל נותחה בבית החולים "אברבנאל". עקב הניתוח קיבלה טרומבוזה ברגל. [...] היום היא סובלת מפקקת הוורידים, ונוטלת [...] תרופות לדילול דמה. בבדיקות הנפשיות [...] כ"מקרה־גבול" – השטח האפור בין אישיות [...] לאישיות סכיזופרנית – אך לא הוגדרה כחולה [...] גם מיכל עסקה בפעילות התנדבותית, המכנה המשותף הבולט של החבורה.

גיל פוקס, הצעיר בין השלושה, נסחף אחרי דני ומיכל. תלמיד טוב, נער מקובל, מעולם לא הגיע [ל]דעות קיצוניות. הוא למד אלקטרוניקה בבית־הספר הימי בעכו, ובמקצוע זה העביר את שרות החובה הצבאי. לאחר מאבק ארוך עם מפקדיו התקבל לקורס חובלים. אולם בגלל שברי הליכה לא סיים את הקורס ונשלח חזרה לבסיסו. התסכול הגדול של חייו – שלא שרת ביחידה קרבית.

החברות בין השלושה התהדקה. הם היו נפגשים בפאב "צ'אמפס" סמוך לכיכר־ציון בירושלים. סתם פאב. בירה קטנה. בירה גדולה. אין ייחוד. בעל הפאב אמריקאי בשם הרולד חיים לואין, חברו של דני אייזנמן, תרם לתחושת הנוחות במקום. מוסיקת דיסקו. אניני טעם מוסיקלי עכשווי היו מדירים את רגליהם משם. השלושה נפגשו בפאב גם בערב בו נרצח נהג המונית היהודי דוד כספי. על פי תאורה של מיכל, היא מצאה את דני במצב־רוח קשה. הוא בכה, כך סיפרה לחוקריה, ואמר שהחליט "לעשות משהו." היא הסכימה עימו. גיל, שהגיע מאוחר יותר, התנגד לרעיון אבל נסחף אחריהם. "באותה שיחה," סיפרה מיכל, "דיברנו על פעולת תגמול נגד נהג מונית ערבי." פעולת־תגמול היא מלה רכה יותר מרצח. יש בה הילה של גבורה. קשה להתווכח עם זה.

דני אייזנמן לא התבטל. הרצון "לעשות משהו" דירבן אותו לבקש עזרה מח"כ מאיר כהנא, עוד לפני רצח נהג המונית היהודי. כאשר פנה לעוזרו של כהנא, שגם הוא מתגורר במעלה אדומים, נאמר לו שהדבר בלתי אפשרי. בחקירה סיפר דני: "רצינו לארגן כסף, והמטרה שלנו היתה להשיג את הכסף מכהנא, החולירע הזה. אני לא אוהב אותו במסגרת העבודה שלו. אבל תכל'ס, היינו צריכים לדבר איתו באיזה שהוא שלב, להקים – בוא נגיד – ארגון טרור. לא תיכננו אז פעולה. זה לא היה בתכנית. עשינו רשימה פחות או יותר כמה כסף אפשר לבקש. אני תיחקרתי כל מיני אנשים, מהליגה להגנה יהודית ודברים כאלה."

אל המסעדה מוזמן גם גיל פוקס, חייל. מכר של דני. הוא מציג אותו בפני מיכל. "תכירי את גילי." היא שואלת, "גילי מהו?". הוא עונה, "בינתיים גילי". לא מסגירים סודות. יש חוקים למשחק הקטלני הזה. לכאורה פגישה תמימה. עד הפגישה הבאה כל אחד

גם עולמה הפנימי של מיכל היה חסום בפניהם. הסטודנטית לספרות שאהבה את א.ב. יהושע, חשדה בעבר בכמה מהסובבים אותה, ואפילו בחברה לשעבר, שהם אנשי שב"כ הרודפים אותה. בריאותה הפיזית והנפשית היתה מעורערת. בגיל שבע־עשרה נפגעה

רצח דוד כספי - על רקע חבלני"
אש"ף: גמול על חטיפת 6 מאנשינו

ערבי הזעיק את המשטרה אל המונית הנטושה ובה סימני דם, שברי זכוכית ושלושה תרמילים של כדורי אקדח; הגופה נתגלתה ליד מתצבת ענתות; בקרב נהגי המוניות. אחד מהם סיפר: 90 אחוז מנוסעינו הם ערבים. אני מפחד; אש"ף: נמשיך במעשי הרצח עד שישוחררו ה־6 שנחטפו בידי חיל הים

הרצח של נהג המונית היהודי דוד כספי שעשה כותרות ראשיות והוליד את "פעולת־התגמול"

גיל פוקס בעת השרות הצבאי. התנגד לרצח אבל נסחף אחרי דני ומיכל, וסיפק את הרובה. בכלא אמר לאימו: "היו פה יהודה אלון מהשב"כ, דיברתי איתם, והכל זה הצגה. זה יקח עוד חודש חודשיים והכל יסתדר."

[...]י פרט באוזני חוקריו את התחשיב שהכינו [...]ה נקבת התמיכה הכספית מכהנא, בסך של כ־600 [...] חולה שתי מכוניות – 70 אלף דולר; רכב עם [...] הקטנית – 40 אלף דולר; מכשירי קשר וניטענים [...] אלף דולר; פיאות ואביזרים שונים – 50 אלף [...]; כסף נזיל – 100 אלף דולר; ועוד משהו: [...]שקים ב־25 אלף דולר, ומשאית כ־25 אלף דולר. [...] מדוע אופנועים ומשאית, הסביר דני: "אם [...] לך איזה אובייקט וצריך להעלם מהשטח, אתה [...] את המשאית הזאת באיזו שהיא נקודה עם עליה [...], נכנס עם האופנועים, סוגר את המכסה, ונוסע. [...] מסאית" סצינה מהסרטים.

[...] בפאב על כוס של בירה את הרעיון [...] "פעולת־תגמול" על נהג מונית ערבי, הציע [...] לנסוע לבסיס צבאי בו שירת לפנים כדי [...] נשק לביצוע הפעולה. המבצע ה"רמבואי" [...]. בדרך חזרה לירושלים, סיפרה מיכל [...], נזכר גיל שיש לו בבית רובה אישי אם. 16. [...] להשתמש בו וקבעו את זמן הפעולה ליום [...].

כעבור יממה, בשעות הערב, חזרו מיכל ודני ונפגשו בפאב. הם צפו שם בשידור משחק כדורסל. גיל הגיע. הם שתו בירה, ובמכונית ה"רנו" של דני נסעו כולם לביתו של גיל לקחת את הנשק. ליד הגבעה הצרפתית ירדו מיכל ודני [...] וציפו לבואה של מונית ערבית. כעבור חצי [...] שלא באה מונית, התייאשו והחליטו לנסוע [...] המוניות שליד שער הפרחים. חמיס טוטאנג'י [...] הם נכנסו למונית שלו וביקשו שיסיע אותם [...] ארומים. לפי פסק־הדין, נסע גיל פוקס [...] במכונית של אייזנמן כדי להחזירם לאחר [...] לתכנון המוקדם, ביקשה מיכל מהנהג [...] את המונית כיוון שהיא חשה ברע ורוצה [...]. הנהג עצר. הם היו על הכביש החדש [...]־ארומים, שמאחורי הגבעה הצרפתית. גיל, [...] מאחור, עצר את ה"רנו" לידם, התחזה [...], ובדק את מסמכי הנהג. במקרה עבר במקום גם [...] בעל הפאב בו נהגו לשתות. הוא הכיר את [...] של אייזנמן, וכשראה אותה חונה בשולי [...], נעצר כדי לשאול אם הוא זקוק לעזרה. דני [...] אליו ואמר לו: "תשכח בכלל שראית אותי פה". [...] נסע.

לאחר בדיקת מסמכי נהג המונית חזר גיל פוקס [...] מיכל עמדה בחוץ. דני אייזנמן חזר אל [...], פתח את הקיטבג והוציא את הרובה. "הצמדתי [...] הנשק בערך באיזור המשענת של הנהג," סיפר [...] "סגרתי את העיניים ושחררתי שלוש יריות. [...] לבקשה מה שקרה."

[...] דני אייזנמן חזר בלילה לביתו, העיר את אשתו

רונית, וסיפר לה על הארוע. רונית, כמו גילי פוקס ומיכל הלל היו בטוחים שהפעולה נעשתה במסגרת השב"כ. למחרת בערב נאספו בדירתם של רונית ודני כמה חברים למשחק קלפים. ביניהם היה גם לואין, בעל הפאב שבלילה הקודם נתקל בדני על הכביש, בזירת הרצח. לאחר שכל החברים עזבו, ביקש לואין לדבר עם דני ביחידות. דני אמר לו שהוא יכול לדבר בנוכחות אשתו כיוון שהיא יודעת. לואין ביקש לדעת אם היה לו יד ברצח. דני הסביר ללואין שהוא משרת במשטרה ב"תפקידים מיוחדים" ובצבא הוא נימנה על "קבוצת עילית". הארוע שהתרחש אתמול, סיפר, היה במסגרת פעולה צבאית. לואין לא היה שלם עם הסיפור, אולם לא פנה למשטרה.

במשך שלושה השבועות הבאים המשיכו השלושה בחייהם הרגילים. חברתו של גיל פוקס סיפרה לאחר־מכן על סימני עצבנות ונטיה להסתגרות מצידו. מיכל הלל הלכה עם ידידה אשר וטורי לצפות בסרט "רמעות של שתיקה". אשר וטורי זוכר שמיכל אמרה לו שהיא מקורבת לאנשים אשר רוצים להגיב על פגיעות של ערבים ביהודים. כששאל אותה אם חבריה הם אלו שרצחו את נהג המונית הערבי, השיבה: "על דברים כאלה לא צוחקים, וחוץ מזה מי סיפר לך שיש לי חברים כאלה?"

באף אחת משלושת המשפחות לא ידעו דבר ואף לא העלו על הדעת כי ילדיהם מעורבים ברצח הנהג. הרמז הראשון הקושר אותם לפרשה שהגיע למודיעין המשטרה, סיפר על מכונית רנו 4 שנראתה בזירת הרצח. בעלי המכוניות מדגם זה, ביניהם דני אייזנמן, נחקרו ושוחררו. אבל על דני הושם מעקב. בינתיים החליטה מיכל הלל לספר על הארוע לפסיכולוג המטפל בה. לאחר לבטים החליט המטפל להעביר את המידע למשטרה. כאשר התברר למשטרה שקיים קשר חברתי בינה לבין אייזנמן, הוחלט לעצור את השניים. על גיל פוקס עלו בעקבות הציתות לטלפון של דני אייזנמן, והמעקב אחריו.

דני אייזנמן נעצר בביתו שבמעלה־ארומים. מיכל הלל נעצרה באותו ערב בבית משפחת וטורי בהרצליה. זה היה ביום ששי. שעות אחדות לפני המעצר תכננה לצאת עם ידידה במועדון "פינגווין" בתל־אביב. לבלות. את גיל פוקס מצאו כשהוא ישן בחדרו. באותו יום חזר מהצבא לחופשת שבת. רק אביו נמצא בבית, והנה אמו היתה אצל חברה, איתה עבדה על הכנת עבודת מאסטר בסוציולוגיה. "הגיעו שלושה בחורים ושאלו איפה גילי," מספר האב. "הייתי בטוח שאלה חברים שלו שאינני מכיר. הם שאלו אם אפשר להיכנס. אמרתי – ודאי. הם נכנסו והעירו אותו. הוא שאל מי אתם. והם ענו: מהמשטרה. מה פתאום? נדהמתי, יש לכם תעודות? הם הראו לי תעודות, אבל לא היה להם צו מעצר. הייתי בטוח שזו קבוצה של

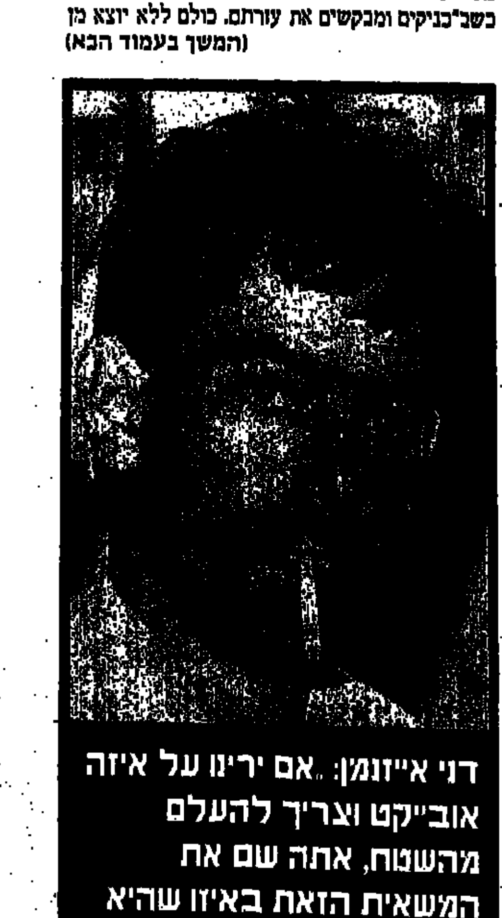
פושעים, עולם תחתון, שנכנסו אלי הביתה. רצתי מהר לטלפון וצילצלתי למשטרה. פחדתי שיתנפלו עלי. הטלפוניסטית ביקשה לדבר איתם. הם דיברו ביניהם, והטלפוניסטית הודיעה לי שזה בסדר, ומותר להם לעצור את גיל. באותו רגע, כמה שזה נשמע מוזר, נרגעתי. הייתי בטוח שיש כאן אי־הבנה, או שנזקקים לגילי למתן עדות ועזרה. לא היה לי מושג שמדובר כאן ברצח."

למחרת בערב, למדו שלושת המשפחות דרך "מבט לחדשות" שילדיהם אכן מואשמים ברצח נהג המונית הערבי. על ההלם שספגו, אף אחד מהם לא מוצא טעם להרחיב את הדיבור. אבל לאט לאט, ככל שהתמשכו ימי המעצר וההל המשפט, התבהרה התמונה. אלא שכותרות העיתונים אשר בישרו את פענוח הרצח במילים יבשות, לא חשפו את מלוא הטרגדיה שהסתתרה מאחורי שלושת העולמות.

גיל פוקס, חייל בשירות חובה, התגורר עם בבית הוריו בשכונת רסקו בירושלים. דירה קטנה. פסנתר בסלון. האב, אדם חולה, כימאי באוניברסיטה העברית. האם היא אחות, ומשלימה את לימודיה באוניברסיטה. לזוג עוד שלושה ילדים. "סיפור קפקאי", לוחש האב. והאם מספרת: "כשביקרנו אותו במעצר הוא לא היה מודאג בכלל. באחת הפעמים בביתי, ואני זוכרת שהוא אמר לי: אמא אל תדאגי. היו פה יהודה ואלון מהשב"כ, דיברתי איתם, והכל זה הצגה. זה יקח עוד חודש חודשיים והכל יסתדר. הייתי מבולבלת. לא ידעתי על מה הוא מדבר. אחר־כך התברר לנו שהוא בטוח שהשב"כ יוציא אותו מהעסק הזה. עד היום אני חושבת לפעמים, ומה אם באמת היה קשר לשב"כ? הרי בעקבות פרשת השב"כ, שמענו כיצד הפלילו מישהו שלא אשם. אז איזו ערבות יש לי שהם לא הפלילו שוב, והפעם שלושה שמגנים קטנים?

"ואצלנו שב"כ זה משהו משהו. אחרי שהילדים שלנו גדלים על טרומפלדור, חסמבה, 101, אנטבה, חטיפת אייכמן – זה מסנוור. ילד בן תשע־עשרה ותצי קונה את הסיפור. הנה, לא מזמן עשתה סוציולוגית סקר פרטי. היא שאלה קבוצת תלמידי תיכון כיצד היו מגיבים אם אנשים אלמונים היו מציגים עצמם כשב"כניקים ומבקשים את עזרתם. כולם ללא יוצא מן

(המשך בעמוד הבא)

דני אייזנמן: "אם ירינו על איזה אובייקט וצריך להעלם מהשטח, אתה שם את המשאית הזאת באיזו שהיא נקודה עם עליה קטנה, נכנס עם האופנועים, סוגר את המכסה, ונוסע."

(המשך מהעמוד הקודם)
הכלל לא היו מערערים על מהימנות האנשים, למרות שלא היו להם הוכחות שמדובר בשב"כניקים. רובם היה מוכן לעזור.

„אנחנו משפחה שורשית. אני גאה בה. אבי נטש את הוריו העשירים ברומניה ועלה ארצה. הוא עבד בבניין, היה בין מקימי קיבוצים בגליל. אחר־כך היה מפקד בהגנה. לאחר המלחמה חזר לירושלים והמשיך לבנות יישובי עולים מטעם הסוכנות. אחי אלוף־משנה. אני קצינה בצה"ל. גם בעלי קצין. את הילדים גידלתי על סיפורי סבא. בית ספוג ערכים. אולי יש בחינוך הזה מילכוד. חרב פיפיות."

על הפסנתר מונחות קופסאות תכשיטים יפהפיות. זהבה פוקס גאה להציג אותן. „את זה עשה גילי ממקלות ארטיקים", היא אומרת, „הוא חשב שנמכור אותן וכך נממן את המשפט". חיוך עצוב. כמה נאיבי. „שכרנו את עו"ד יעקב רובין. הסכום עלה על שלושים אלף דולר. אנחנו שכירים, עבורנו זה סכום אסטרונומי. פתחנו את כל התסכונות ולקחנו הלוואות גדולות. זה הרס אותנו מבחינה כלכלית. אבל לרגע אחד איננו מצטערים שהוצאנו את הסכום. הבן הגדול רצה לעזוב את לימודיו וללכת לעבוד, לעזור לנו. סרבנו. ירדנו למשטר של צנע.

„גילי מסתגר בכלא. היתה לו תקופת דיכאון קשה מאוד. זה כליכך קשה. הוא מעולם לא היה לבד. יש חלום אחד, סיוט, שחוזר אלי מדי פעם. הסיטואציה שלו לקוחה מסרט. הסרט מספר על אדם שרצה להרוג את אשתו. הוא תכנן לשוט עימה על הריין ולהטביעה. הם יצאו לשייט, אך הוא לא היה מסוגל לעשות זאת. במהלך השייט היא מעדה ונפלה. הוא קפץ להצילה אך לא הצליח. העמידו אותו למשפט על רצח ודנו אותו למוות. בתמונה האחרונה של הסרט רואים אותו פוסע לעבר הכסא החשמלי. בחלום שלי, לוקחים אותי לכסא חשמלי, באותה דרך שעבר השחקן בסרט, ואני חושבת שזה לא צודק להרוג אותי לפני שיהיו לי ילדים. זה החלום. ברור לי מאין זה נשאב. אולי אני לוקחת עלי את האשמה. אולי."

מיכל הלל ניסתה להתאבד בכלא. משפחת הלל עלתה ממרוקו ועברה קשיי קליטה רבים. מיכל נולדה באשדוד וגדלה בבתיים. אחר־כך עברה המשפחה לחולון ומשם לשכונת גילה בירושלים. יש לה שתי אחיות ואח צעיר. אמה, עקרת בית, אשה חולה, עברה לא מזמן ניתוח להוצאת גידול מהראש. לאב חנות טפטים. שכנים מספרים שהבית נראה מאז המעצר כבית אבלים. מיכל סרבה לאפשר להוריה להפגש איתנו. אמה שביקרה אותה במעצר סיפרה בראיון עיתונאי: „מיכל בהתה באוויר ועיניה היו כעיני חיה נרדפת. היא זרקה משפטים סתומים ולא מובנים. בחנתי אותה ומיד ראיתי על פרק ידה הימנית צלקת נוראה אדומה־כחולה עמוקה. הפצע הזה הבהיל אותי, משום שמיכל ניסתה כבר פעמיים להתאבד בעבר. הבת שלי קראה לעזרה."

מיכל החליפה מקומות עבודה רבים. היא היתה מזכירה של אתר ההנצחה בגבעת התחמושת, עוזרת מחקר של דוקטורנט באוניברסיטה העברית, מורה במוסד החינוכי מבשרת ציון, ובשנה האחרונה עבדה כסדרנית בתחנת המוניות בגבעה הצרפתית. ידיד קרוב של מיכל סיפר שהיתה כועסת מאוד אם נוסע היה מבקש לא לשלוח לו נהג ערבי. עם הנהגים הערבים היתה שרוייה בידידות.

עו"ד נפתלי בן־יהודה הגן על מיכל בהתנדבות. „מיכל נקלעה לסיטואציה טראגית", הוא אומר. בבית המשפט בנה קו הגנה המבוסס על קשר רומנטי שהיה בינה לבין אייזנמן. בליל הרצח הציע דני למיכל לנסוע לביתו במעלה ארומים כיוון שאשתו לא נמצאת בבית. מיכל, לטענתו, לא היתה קשורה לתכנון ולביצוע הרצח. „דמות טראגית", הוא אומר.

הוריו של דני אייזנמן גרים בהרצליה. בית פרטי. גינה. האב מלטש יהלומים. לפנים היתה לו מלטשה עם שלושים פועלים. היום הוא עובד לבדו. האם עקרת בית. למשפחה עוד שלושה בנים. הבכור עזב את עבודתו לא מזמן ועבר לעזור לאב. „הם לא רוצים להשאיר אותי לבד. פוחדים." אח שני סיים את שירותו הצבאי, והצעיר שבין הארבעה, תלמיד תיכון, שקוע במחשב האישי שלו.

המשפחה לא מדברת על הסיפורים הדמיוניים של דני. „הבחורצ'יק הזה היה ילד טוב," אומר האב, „אף פעם לא הסתבך, לא הסתבך. היינו משפחה עליזה, משפחה טובה. עכשיו נגמרו החיים. בשנת 33' עליתי כילד מפולין. היינו בין הראשונים שהתיישבו בשכונת התקווה. ראיתי איך בתים נשרפים שם. כשנת 38' היינו חייבים לעזוב את המקום לאחר שניסו להתנקש בחיי אבי שלוש פעמים. בסוף 39' התגייס אבי לצבא הבריטי ונפל בשבי הגרמני. הגרמנים הרסו אותו שם. הוא חזר ב־44' חולה ואפאטי. במשך עשרים וארבע שנים שכב בבית־חולים עד שנפטר. במשך כל השנים האלה הלכנו לבקר אותו ולטפל בו. אני לא רוצה להגיע לאותו מצב עם בני.

„כמה בן אדם יכול לחתז אין לי כוח יותר. גם אשתי עברה שבעה מדורי גהינום ברוסיה עד שעלתה ארצה. היא עברה את המלחמה בסיביר והתגלגלה באירופה. כדי להתקיים אכלה נבלות. את אבא שלה רצחו הרוסים באחד הטיהורים. מלחמת הקיום שלנו היתה קשה. הגעתי למה שהגעתי במו ידי. את כל החיים שלי הקדשתי לילדים. עבדתי יום ולילה. לא ידעתי מה זה בוקר ומה זה ערב. לא לקחתי מאף אדם אגורה אחת.

„מעולם לא דיברנו בבית על נושאים פוליטיים. הילדים שלי מעולם לא היו בתנועות נוער. אני בטוח שאם תתני לדני רשימה של חברי־כנסת הוא לא ידע מי שייך לאיזו מפלגה. זה לא עניין אותו אף פעם. היום אנחנו הרוסים. לא חיים. לא יוצאים מהבית. המצב קשה. ההוצאה הכספית היתה עצומה. כמה עשרות אלפי דולרים. כל הפנסיה הלכה. זה פגע מאוד בעבודה שלי. העסק כמעט והתחסל. אני מנסה להיות חזק ולעבוד, אבל לא מסוגל. מה אני אגיד לך, נגמרו לנו החיים."

נגמרו גם חיי הנישואין הקצרים של דני ורונית. כשנתיים ימים. היא ביקרה אצלו זמן קצר לאחר המעצר. לדברי עורך־דינו, אמר דני לאשתו: „אין לך מה לדאוג. השב"כ ידאג לך". גם לאחר שהתפוצץ בלון השקרים והפנטזיות, המשיך דני לגייס את כוחות הבטחון למען האשה. רונית, בת עשרים ושלוש, פקידה במקצועה, נדהמה לגלות איך הוליך אותה שולל במשך כל ימי נישואיהם. דני היה חוזר בשעות לילה מאוחרות, ומספר לה על פעולות צבאיות נועזות. לא נראה שחשדה. מכל מקום, מעולם לא התלוננה. לאחר המעצר עוד ניסתה לגונן עליו. כשהסתערו עליו צלמי העתונות, היא חיבקה אותו כדי להסתיר את פניו מהם. אבל כשהחל המשפט וניגלתה אישיותו האמיתית של בעלה, החליטה רונית להתגרש ממנו. איתנו סרבה לדבר. לידידים אמרה: „אני לא יכולה לשאת יותר את עולם השקרים שחייתי בו". דני לא הערים קשיים. הוא נעתר לבקשתה וגם ויתר לטובתה על חלקו ברכוש המשותף.

„נכנס השטן", אומרת אמא אייזנמן. ■

הורי גיל, זהבה ויהושע פוקס: „אצלנו שב"כ זה משהו משהו. סוציולוגית שאלה קבוצת תלמידי תיכון כיצד יגיבו אם אלמונים המציגים עצמם כשב"כניקים יבקשו את עזרתם. כולם לא היו מערערים על מהימנות האנשים. רובם היה מוכן לעזור."

רונית אייזנמן מגוננת על דני מפני הצלמים. במשך שנתיים היה מאחר בלילות ומספר לה שהשתתף בפעולות צבאיות. במהלך המשפט התגרשה ממנו. לידידים אמרה: „אני לא יכולה לשאת יותר את עולם השקרים שחייתי בו".

כומתה אדומה לוקחת חופש

סגן־אלוף אלישע שטרן, בוגר ישיבה, מפקד בצנחנים לפני קידום, קצין מוכשר ואידאליסט, נוטל פסק־זמן מהמדים. רוצה לעשות חושבים לגבי עתידו. מרגיש שחיקה. לא עוזב את הציונות אלא ממשיך אותה במיצפה שבגליל. שטרן מאוכזב מיחס החברה והרשויות למשרתי הקבע. הוא מקווה שהחופשה תהפוך אותו למספיק אגואיסט כדי לא לחזור לשירות. בצה"ל 86' זה לא המקרה הראשון והיחיד. אשתו מרוויחה, אם יפרוש סופית. עם ישראל יפסיד.

מאת יוסף ולטר
צילומים: שמואל רחמני

סא"ל אלישע שטרן, האשה דורית והילדים בפתח הבית במיצפה הושעיה: „אני יודע שכאזרח אגיש נחות בשתי דרגות מחברי בצבא־הקבע".

אלישע שטרן לא אוהב את הסיפור של הר רב. זו היתה הפעם היחידה בקריירה הצבאית שלו בה לא מילא אחר פקודות מפקדיו והכריז מרד זוטא. זה היה לפני שש שנים. 1980 היתה שנה רווית פעילות מחבלים שחדרו לשטחנו מאיזור ה"פתחלנד" בלבנון. על חטיבת הצנחנים הוטלו משימות רבות לביעור קיני מחבלים מעבר לגבול. הפלוגה של שטרן, אז מ"פ צעיר בדרגת סגן, ישבה בהר רב ועסקה בפעילות בטחון־שוטף. כל אימת שכוח צנחנים חצה את הגבול, היה שטרן – במרומי ההר – חורק שיניים, כי המג"ד קבע שרק פלוגות ותיקות ובכירות יותר יצאו לפעולות הללו. הפלוגה הצעירה של שטרן, אמר המג"ד, עוד צריכה להשתפשף.

יום אחד נפוצה בגדוד שמועה ששטרן החליט להסתגר בהר. תחילה לא האמינו, אבל כשבדקו התברר כי המ"פ אמנם הודיע למפקדו כי לא ירד מההר ולא ישתתף בפעילות השיגרתית של הגדוד עד שתוטל גם עליו משימה. במשך ימים רבים לא ירד שטרן מההר, וגם לישיבות לא הופיע. המג"ד נשבר ראשון, עלה להר רב ובישר לשטרן כי פלוגתו תצא למשימה הבאה.

אלישע שטרן לא אוהב כשמזכירים לו את הסיפור של הר רב. אבל בצנחנים הסיפור ידוע. וזו רק אחת ה"אגדות" שהעניקו לו את הכינוי "הילד הנורא בכומתה האדומה". אלישע שטרן, לוחם ומפקד שמשמש דוגמה לפקודיו, הוא בראש ובראשונה אדם שהכבלי דרגות וסבכי ההיראכיה הצבאית מעולם לא מנעו ממנו לומר את אשר על ליבו. לא פעם קם לבוז לחנופה ולצאת חוצץ נגד טיוח ואי־אמירת אמת.

אריה נייגר, מי שהיה סגן מפקד הגדוד באותה תקופה, אומר שסיפור הר רב אינו עולה בקנה אחד עם אישיותו ותפיסת עולמו של שטרן. „הבחור הזה דווקא

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

לא אוהב את הדימוי של ה'פייטר', לוחם עשוי ללא חת, אלא את דימוי המפקד. שטרן אוהב להביט אחורה, אל חייליו, ולאו דווקא קדימה, דרך כוונת הרובה".

שטרן כיום סגן־אלוף ומפקד בצנחנים, נשאר אחת הדמויות הבולטות בעוצבה. בחטיבה קוראים לו שטרן, וזהו. אם תבקשו את אלישע, ישאלו מה זה. "שטרן", אומרים לנו חיילים, "זה המפקד עם הכיפה שהציציות יוצאות לו לפעמים מהחולצה והוא מדבר על ציונות, על עם אחד שחי בארץ הזאת; על הצורך לחיות יחד – ספרדים ואשכנזים, דתיים וחילוניים, ועל המשמעות המיוחדת של השירות בצנחנים". אחרים מדברים עליו גם בתור "הבעל של דורית", הפקידה הפלוגתית שבאה לכאן אחרי שאחיה, אילן, הקשר של שטרן, נהרג בתאונת אימונים. היא היתה החברה של המפקד, ובסוף הם התחתנו. "שטרן", הם מוסיפים, "הוא חניך בני עקיבא שאינו אוהב את גוש אמונים: בחור דתי שיצא בשבתות ובחגים לאתרי נופש כדי לשמור על הנופשים והמטיילים החילונים משום שהוא מאמין שאנו עם אחד, וצבא אחד, אבל בעת ובעונה אחת ידרוש מהחיילים החילונים לעשות ביעור חמץ לפני פסח".

אלישע שטרן: "בימית ניתנה לגיטימציה לתהליכים שליליים של קבלת החלטות עצמאיות ונטילת החוק לידיים. מי שעשה בימית מה שעשה נסתתמו טענותיו מול אלה שאחר־כך סרבו לשרת בלבנון".

ו מסיבה זו נזעקו מפקדיו כאשר הודיע שטרן לפני־זמן שהוא רוצה לקחת פסק זמן, לפשוט את המדים, ולעשות חשבון נפש, אם להמשיך את השרות בצבא או לחפש עתיד בחיים האזרחיים. נערכה עליו "מיתקפת־שכנוע" רצינית, אבל היא לא הועילה. שטרן החליט לצאת לחופשה ללא תשלום למשך שנה "כדי לתפוש עמדת תצפית, להתבונן סביב". דווקא עכשיו, כשהגיע לצומת דרכים חשוב בקריירה הצבאית שלו, כאשר הוא עומד לפני סיום תפקידו ואופק הקידום ברור, קם שטרן ומצהיר שהוא מקווה שהחופשה תהפוך אותו למספיק אגואיסט כדי לא לחזור לשירות.

את הסיבות הרבות שהוא מונה כדי להצדיק את הצעד הזה לפחות בפני עצמו, אפשר לתמצת במלה אחת: שחיקה. הוא בן 30, גר עם דורית ושני ילדיהם בצריף קטן במצפה הושעיה שבגליל, לשם עלו כדי להגשים אידאלים שינקו בבתי ההורים. אבל את הבית הוא ממעט לראות. מסלול הקידום המהיר, מיגוון התפקידים, הפעילות הבלתי־פוסקת, האחריות, כל אלה גוזלים ממנו את רוב זמנו – ואותו עצמו – מבני משפחתו. ואולי הסיבה לשחיקה נעוצה גם באופיו, בחינוך שספג בבית, חינוך שהורה לו שכאשר הוא ניצב בפני עבודה קשה, לא יפרוש הצידה ויניח לאחרים

לעשות אותה, אלא יקח אותה על עצמו. וכשמקלפים את הסיבות לעומק, מתגלה גם האכזבה. שטרן מאוכזב מכל מה שקורה סביב, מיחס החברה והרשויות לערך ששמו שירות בקבע. הילד שחונך לראות בשירות הצבאי ערך מקודש, אפוף הילה והוקרה, מצא אותו, בבגרותו, רמוס ופגוע.

א לישע שטרן נולד בתל־אביב. הוריו, לוי ושרה, ניצולי מחנה ההשמדה ברגן־בלזן. בית דתי־ציוני. את ערך החלוציות החל להגשים כבר בכיתה השישית בישיבה התיכונית "נתיב מאיר" בירושלים. שטרן ובני כיתתו ביקשו מראש הישיבה לגור שנה אחת במושב נוחם שבפרוזדור ירושלים ולגבש שם גרעין לישיבה מקרב ילדי האיזור. ההורים התנגדו. גם ראש הישיבה התלבט. אבל שטרן, בדרכו המחוצפת, הציע "לשכור" את אחד ההורים ואז ילכו היתר בעקבותיו. "אתה ממונה על החינוך שלנו, ואתה תחליט כיצד לחנך", אמר שטרן לראש הישיבה. הוא קיבל את העצה והגרעין הוקם.

שטרן היה תלמיד טוב, לא פחות וגם לא יותר, שהתבלט בתכונות של מנהיג ובמעשי קונדס. כך הוביל פעם את בני כיתתו למהול תרכיז פטל בתוך מיכל המים שעל גג הישיבה, ובאותו ערב התקלחו כולם במיץ האדמדם והמתקתק שורם מן הברזים. אירוע אחר הזכור לחבריו קשור בביקורה של משלחת תורמים מארצות־הברית. באותו זמן התרעמו תלמידי הישיבה שמאלצים אותם לאכול קציצות עשויות מתערובת עשירה של לחם. שטרן אסף שלוש־מאות קציצות לחם כאלה והגיש אותן לחברי המשלחת מול עיניהם הנדהמות של ראש הישיבה וסגל המורים. לא ייפלא, איפוא, שאביו היה נקרא לעתים תכופות אל ראש הישיבה ל"התייעצויות". האב היה נוזף בתכשיט שלו: "מתי כבר אזכה לנסוע לירושלים כשאני רוצה, ולא כשראש הישיבה רוצה".

מלחמת יום הכיפורים תפסה את שטרן בשמינית. חודשים ספורים לפני הגיוס כבר החליט להתנדב ליחידה מובחרת. ראש הישיבה ניסה לרחוף אותו לכיוון של ישיבת הסדר ולא הצליח. אחרי גן הילדים ובתי הספר – כולם מסגרות דתיות – "הגיע הזמן להכיר את הסביבה שבה אני חי. אני חש מספיק בטוח כדי לצאת למרחבים", הסביר לראש הישיבה. באותה תקופה נהרו חניכי בני עקיבא ל"גוש אמונים", וראו ביישוב יהודה ושומרון לא רק יעד אידאולוגי אלא גם עיסוק חברתי שבאופנה. כל בחור וטוב – לגוש אמונים; מי שרוצה להיות "אין" – יוצא בלילות גשומים לסבסטיה.

שטרן נמנה עם המעטים שלא נסחפו. הוא לא הסכים עם הדרך הזאת וגם חשש כי הפעילות ב"גוש" תסגור בפניו את הדלת לצנחנים. הוא ראה בה הפרת חוק ומרידה בשלטון. גם בתקופת פינוי ימית, והוא כבר קצין בצה"ל, ניהל שטרן ויכוחים סוערים עם מצדדי ההתנגדות, ויצא נגדם. עד היום הוא משוכנע שהצדק עימו. "בימית ניתנה לגיטימציה לתהליכים שליליים של קבלת החלטות עצמאיות ונטילת החוק לידיים כשני צידי המיתרס הפוליטי", הוא אומר, "מי שעשה בימית מה שעשה, נסתתמו טענותיו מול אלה שאחרי־כן סרבו לשרת בלבנון". התנחלותו במצפה הושעיה בגליל היא חלק מהתשובה שלו לגוש אמונים.

ה רומן שלו עם הצנחנים התחיל לפני 12 שנה. מהר מאוד התבלט שם כחייל מעולה, רחוק מלהיות "ראש קטן". מעולם לא חשש לחלוק על דעת מפקדיו כאשר סבר שהצדק לצידו. עד שניתנה הפקודה הסופית. לאחר מכן לא היה חייל ממושמע ממנו. את קורס מכ"ם סיים כחניך מצטיין. את קורס הקצינים – בציון גבוה מאוד. ומשם החלה ההעפלה המהירה במסלול הפיקוד בצנחנים.

הלבטים החלו כשהיה סגן מפקד פלוגה, והתחדדו לקראת סוף תפקידו כמפקד פלוגה. בהפוגות הקצרות כשיכול היה להרים את הראש ולהתבונן סביבו, היה רואה את חבריו מסיימים אוניברסיטה, מתבססים בקריירות אזרחיות נוחות, ונהנים מהנאות החיים הקטנות, בעוד הוא עסוק 24 שעות ביממה בפיקוד על חיילים, באימונים מפרכים ובפעילויות מעבר לגבול. נפשו היתה חצויה. על כף המאזניים האחת היתה תחושת הסיפוק וההגשמה. אבל המצבים הרבים, עוצרי־הנשימה, בהם הפריד רק חוט דק מאוד בין הצלחה לכישלון, והחיים בחוץ שקרצו אליו – הכבירו

את הכף השניה והחריפו את הדילמה ואת התחושה שאולי יש חיים טובים יותר אחרי הכומתה האדומה.

את חשבון הנפש החל לעשות כלילה גשום אחד של חורף 1978. הוא היה סגן מפקד הפלוגה שיצאה לכפר ארנון שבלב איזור ה"פתחלנד", כדי לפוצץ את תותחי המחבלים שירו על קרית־שמונה. שטרן: "אני זוכר את יום החמישי הזה כמו היום. מכבי תל־אביב שיחקה נגד ריאל מדריד. גשם סוחף ניתך עלינו. חצינו את הליטני, המים עד החזה, וטיפסנו על צוק שעל פי תהום, מגששים דרכנו באפילה. הגשם ניתך ואנחנו נרטבנו כהוגן. גם נעשה מעניין. נתקלנו בכוח מחבלים מטווח קצר. הפתענו אותם. פוצצנו את התותחים. למחבלים היו יותר מעשרים הרוגים, ואנחנו בלי נפגעים. מסוק פינה אותנו מן השטח. דקות ספורות לאחר מכן היינו בבית, והשאלה הראשונה ששאלנו היתה איך נגמר המשחק בין מכבי לריאל.

"שנה אחרי זה הייתי מדריך בבית־הספר לקצינים, צועד עם מחלקת צוערים אי־שם בדרום, בתרגיל לילה ארוך. טיפסנו על צוקים במצפה־רמון, והנה היער כבר מאחורינו. אני פולט נשימה ארוכה. עוד שנה חולפת, חורף, יש תרגיל בדרום. מכבי תל־אביב משחקת מול איניס וארוזה מאיטליה. אני ילד בן 24, החברה באוניברסיטה, אחרים יושבים בבית, רואים משחק, אצלם הגשם מכה בחלונות, ולי הגשם מכה על הראש בדרך ליער שלנו שנמצא במרחק של כשמונה קילומטר מאתנו, בשטח קשה. אחרי ארבעה קילומטר הדרך מתפצלת, ואז מתברר שחצי מחלקה המשיכה ישר במקום לפנות בעיקול, ועוד מעט יתחיל תרגיל 'רטוב', באש חיה. באותו רגע התקשיתי להבין מדוע אני לא יושב בבית ורואה את המשחק.

"בין השנים 78' ו־80' פעלנו הרבה מעבר לגבול. פעמים רבות חדרו לשטחנו מחבלים מאיזור הר דב. באחד הימים עלינו על עקבותיה של חוליה שחצתה את הגבול ועשתה דרכה לקיבוץ דפנה, למטרת פיגוע־מיקוח או פיגוע־התאבדות. יצרנו מגע עם החוליה וזו נמלטה לשטח לבנון. לא היה אישור מגבוה לבצע מירדף מעבר לגבול. שאלתי את המג"ד, להמשיך? הוא נתן אור ירוק. זהו מצב של או טר"ש או צל"ש. הגבול הדק מאד בין הצלחה לבין כישלון המלווה בתשלום מחיר אישי גבוה. נתקלנו בחוליה מטווח קצר. תוצאת הקרב היתה שלוש אפס לטובתנו. אבל בשלב האחרון אחד הקצינים שיחרר כדור מקרוב. הכדור עבר לידי. שאלתי אותו למה עשה זאת. 'שטרה, אתה זז' הוא השיב לי".

אלישע והילדים במיצפה: "כל איש צבא שממלא את תפקידו ברצינות לא יאהב את החיים האלה; לבוא הביתה פעם בשבועיים; לתת לילדה נשיקה באמצע הלילה ובבוקר היא שואלת אם אבא היה בבית".

דורית: "הייתי החיילת הדתית הראשונה בצנחנים. המדים הלהיבו אותי. רציתי להגיע לגדוד שאחי שרת בו... אחרי הנישואים והלידות, עברתי לבדי הכל בתחושת בדידות עמוקה. לא לחצתי על אלי בעניין החופשה. אבל אני מקווה שהוא לא יחזור לצבא. אני מרשה לעצמי להיות קצת אגואיסטית".

ש טרן התלבט אך לא עזב את הצבא. מפקדים בכירים בסידרת ראיונות שיכנעו אותו להישאר. ואולי היתה כאן תרומה צנועה נוספת מצידה של חיילת תכולת עיניים שהגיעה לגדוד כפקידת המ"פ. אלישע הכיר את דורית שנה קודם לכן בנסיבות עצובות. אחיה, אילן, שהיה הקשר שלו וגם חברו ללימודים בישיבת "נתיב מאיר", נהרג בתאונת אימונים בעיצומו של קורס נכ"ם. ידידות צעירה נקטעה ושטרן בא לבית ההורים לניחום אבלים, שם פגש לראשונה את דורית. באותו זמן כבר היתה מאורסת לבחור אחר. אחרי תום ימי האבל המשיך לבוא לביתם לעתים תכופות. הוא נהפך לידיד המשפחה. עם דורית הרבה לשוחח על אחיה ועל שירותו הצבאי, הקפיד על יחסי ידידות, ונמנע לחשוף את רגשותיו האמיתיים כלפיה. גם היא חנקה כמה מחשבות. לבסוף הבהירה לו שברצונה להתגייס, אך מתקשה לשכור כמה מעסיקים בהיותה בחורה דתית.

דורית: "למרות שהייתי מאורסת, החלטתי שעל השירות הצבאי אינני מוותרת. רציתי להגיע לגדוד שאחי שירת בו, והיה ברור לי שאגיע לשם. רציתי להמשיך את הדרך שהוא החל בה. התעקשתי והצלחתי. אלי עזר לי מאוד. הוא ליווה אותי לראיון אצל קצין צנחנים בכיר ראשי, וכך הגעתי לגדוד. הייתי החיילת הדתית הראשונה בצנחנים. המדים הלהיבו אותי. כשהייתי מגיעה הביתה לחופשות, ישנתי כמרים. אחרי הטירונות, כשהוצבתי בפלוגה של אלי, העמיקה בינינו ההיכרות עד שביטלתי את האירוסים. אלי היה לידי אבל לא היינו יחד. כשהוא קם, אני הלכתי לישון. הוא היה עסוק בפעילות מבצעית בשעות היום ואני הייתי קבורה בעבודה בלילות, כדי להכין צ'ופרים לחבר'ה".

שטרן: "דורית הגיעה אלי כפקידה פלוגתית, אחרי שכמה פקידות לא הצליחו כתפקיד. בדיעבד הפגישו אותי שהרחתי אותן בכוונה כדי לפנות את המקום לדורית. האמת היא שהן לא התאימו. כמה חודשים אחר כך, נהיינו חברים. אני לא חושב שהדבר הפריע. ידענו איך להתנהג".

דורית היתה מסמר הגדוד. הורי החיילים היו מכנים אותה "האמא הטובה". היא היתה מפתיעה את החיילים בשדה ובאימונים בסופגניות חמות מעשה ידיה או בשני מאכלים טעימים אחרים. לא מעט בזכות זאת הפכה הפלוגה למשפחה גדולה, עם הורי... ביום הולדתו של שטרן נרתמו אימהות הקצינים לארגן לו מסיבת הפתעה. במאי 1980 חגג כל הגדוד את חתונתם של אלישע שטרן ודורית. הוא זוכר שהמסיבה הזאת היתה אחד המאורעות היפים בחייו. חילונים ודתיים רקדו יחד, ולגביו זו התגשמות של ... כל ימיו. כשנולד הבן הבכור הם קראו לו אילן על שם ואת שגורלו המר הפגיש אותם.

שטרן המשיך להתלבט בין הצבא לאזרחות ובינתיים טיפס בסולם הדרגות, מילא מיגוון רחב של תפקידים ולמד באוניברסיטה. לאחר מאבק עיקש קיבל את הפיקוד על בסיס האימונים החטיבתי, תפקיד שבו ראה שליחות, כמי שתמיד החשיב עצמו יותר מחנך מאשר מפקד. עדיף בעיניו שהחייל יבצע את המוטל עליו מתוך רצון והבנת הענין ולא מתוך כפייה, למורת רוחו.

ו אז פרצה מלחמת לבנון. החוויות היו קשות. הישיבה ליד ביירות, כאשר הכל יורים על כולם וצה"ל בתווך; הטרור השיעי באיזור צור; כל אלה עוררו אצלו מחדש סימני שאלה רבים, שלא הפריעו לו לחנך את חייליו לדבוק במשימה כי אין דרך אחרת. "תפיסת העולם שלי לגבי שירות בצבא", הוא אומר, "זה הכל או לא כלום. לא ייתכן שכל אחד יהיה חפשי להחליט מה לבצע ומה לא. דעות, אסור שישפיעו על אופן מילוי התפקיד.

"כלל זה חל לגבי גם על מישור היחסים שבין דתיים לחילוניים. כשנשלחתי עם הפלוגה בשבת לאבטח מטיילים בנואייבה, יכולתי לכאורה, כבחור דתי, לשאול למה אני צריך לחלל שבת בגללם. התשובה שלי היא שצריך לבצע כי אני משרת בצבא אחד של עם אחד. העם הזה, חלקו יושב בבתי כנסת וחלקו בנואייבה. ואם אתה רוצה להיות בצבא, צריך לעשות את זה באמונה שלמה. באחד הימים הכרזתי בפלוגה על מיסדר ביעור חמץ. שאלתי אם יש שאלות, ואז קם חייל, קיבוצניק, ושאל למה הוא צריך לבער חמץ, שהרי אינו אדם מאמין. באותה מידה יכולתי להשיב לו בשאלה, למה אני צריך לשמור על מטיילים בשבת. אבל אני שאלתי אותו אם היה רוצה ששני חבריו החיילים הדתיים ימשיכו לשרת איתו במחלקה. הוא השיב בכן החלטי. אז אמרתי לאותו חייל שהשניים לא יוכלו להיות במקום שלא נעשה בו ביעור חמץ, ולכן הוא צריך לעזור.

"רוב האוכלוסיה בארץ חיה במסגרות נפרדות וההיכרות ביניהן גובלת לעיתים בניכור. כשבאים לצבא, כל הסטיגמות נופלות במסע האלונקות הראשון. החיים ביחד הם מאד אינטנסיביים. שיתופיות היא ערך עליון. אחד תלוי בשני. החילוניים לומדים מהר מאד שבחורים דתיים לא נולדים עם אבן ביד. כשהייתי חייל צעיר היינו במחזור רק שני חיילים מישיבת 'נתיב מאיר'. היום אני פוגש בצבא רבים מבוגרי הישיבה, וזה מעודד.

"בשירות הצבאי עשה הזרם הדתי צעד גדול קדימה. את ערך קרוב הלבבות וחינוכם של החיילים להיות לא רק לוחמים טובים, אלא גם אזרחים טובים, אני משתדל להחדיר בחיילי. לכן שאפתי, בשעתי, לשמש כמפקד בסיס הטירונים החטיבתי. הצבתי שם לעצמי שתי משימות: ללמד את החברה להיות לוחמים ובאותה עת שידעו לקום לפני זקנה באוטובוס. מחסות ורובים יש לנו הרבה. אוטובוסים יש פעם בשבועיים וזקנות אין לנו בכלל בצבא. ולכן המפקד הוא שצריך להקרין את הערכים האלה לחיילים. אני מקפיד גם על הופעה והתנהגות בחוץ. אנחנו חייבים את זה לאזרחים. הם לא רואים אותנו בפעילות. אבל הם יודעים מתי החייל גורם לתאונת דרכים או כשהוא מופיע בלבוש מרושל. תפקידנו כמפקדים הוא להמשיך את המנגינה, להמשיך ולטפח את החינוך והערכים שהחייל ספג בבית. ומה שלא עשו הוריו ומוריו במשך 18 שנה, אנחנו כמפקדים צריכים לעשות. אפשר בהחלט להתמודד עם הבעיות ולחנך. מפקד שמקרין אישיות, גם ישפיע".

ובכל זאת גברו הלבטים על המחנך ובעוד זמן קצר יוצא שטרן לחופשה. יקדיש עצמו לפיתוח מיצפה הושעיה, ישוב מגוריו המשקיף על עמק בית נטופה. הכוונה לבנות ישוב קבע, להקים כפר נופש ולהפוך את המקום לפנינה פורחת בלב הגליל העליון. דורית, בסוף הריונה, נושמת לרווחה. סוף סוף יהיה אבא ובעל בבית. "עד הלידה הראשונה, שיחקתי על 'כאילו חברים'. אחרי שנולד אילן, עברתי לבדי את החוויות הראשונות, החיוך הראשון של התינוק, המחלה הראשונה. הכל בתחושת בדידות מעיקה. הייתי שבה הביתה מיום עבודה ואין עם מי לחלוק את הרשמים. עד שאלי מגיע הביתה, הסיפור מתיישן ונס ליחו. כאשר עלינו למצפה הושעיה, היה אלי בלבנון. בלילות, אחרי אסיפות חברים, היה כל אחד מניח יד על אשתו והולכים יחד הביתה. רק אני הייתי חוזרת לבד. לא לחצתי עליו בעניין החופשה. אבל אני מקווה שהוא לא יחזור לצבא. אני מרשה לעצמי להיות קצת אגואיסטית".

ג ם הפעם, כמו בתקופות ההתלבטות הקודמות, ניסו מפקדיו לעצור בעדו. בצה"ל של 1986 הצטברו יותר מדי תיקים של קצינים טובים ומוכשרים שיצאו לחופשה ולא שבו. במטכ"ל חוששים שגם שטרן האידיאליסט הולך בדרכם. בשנים האחרונות התנפצו אצלו כמה מיתוסים. הוא מאוכזב מיחסם של הממשלה והפוליטיקאים למשרתי הקבע. "תמיד סברתי שהם קבוצה ייחודית שמקריבה הרבה למען העם והמדינה ולכן ראויה ליחס שונה, מועדף. והנה באים ונותנים לנו תוספת חד־פעמית במשכורת, כדי לסתום לנו את הפה. אני אינני זקוק לתוספת. הייתי מעדיף שישלמו לי שקל אחד מדי חודש ושהממשלה תכריז כי את השקל הזה מקבלים רק משרתי הקבע, כדי לבטא את הערכת העם ואת ההכרה בייחודיותו של הציבור הזה. אבל הממשלה סבורה כנראה שלא נשקף איום פיסי לישראל, ולכן אפשר לפגוע במשרתי הקבע.

"אני לא ראיתי את עצמי מעולם כאיש־צבא לאורך זמן. כשלעצמי, אינני אוהב את החיים האלה. כל איש צבא שממלא את תפקידו ברצינות לא יאהב את החיים האלה. לבוא הביתה פעם בשבועיים; לגמור את בילוי ליל שבת בתוך הצלחת או על השטיח; להעיר את הילדה באמצע הלילה כדי לתת לה נשיקה ובבוקר היא שואלת אם אבא היה בבית. בפעילות בט"ש, ליד הגדר, העסק יותר פשוט. אבל האימונים, המסעות של עשרות קילומטרים, עם האחריות לבצע את המשימה בלי נפגעים, זה עסק שוחק. כל פעם, כשנגמר השבוע, אני ניגש למראה ובודק אם צצה עוד שערה לבנה. אם יש, אני מבסוט. אם לא, סימן שהמתח נשאר חבוי באיזשהו מקום בפנים.

"כל אימת שהתלבטתי, שאלתי את עצמי עד כמה חשובה הנוכחות שלי בצבא. זה מה שעצר אותי עד כה. אולי מתוך נאיביות סברתי שאם לא אשאר, הנזק למערכת יהיה גדול. אבל עכשיו אני מוכרח לעלות לעמדת תצפית. אני מוכרח למתוח קו. אם בצבא הלכתי מחובק עם הציונות, עכשיו נלך יד־ביד. אינני נוטש אותה. פעילותי במיצפה בגליל, גם היא ציונות. אני יודע שכאזרח ארגיש נחות בשתי דרגות מחברי בצבא הקבע. אני אצדיע להם. מי יודע, אולי הם יותר ציוניים ממני?"

בצנחנים מספרים איך בכל פעם, כששטרן רצה ללכת, היו מפקדיו מארגנים לו טקס ליד הכותל או ב"יד ושם". התרגיל עבד ושטרן היה נשאר. עכשיו הוא נזהר מללכת לשם. שטרן, כמו רבים וטובים, מעדיף ללכת הביתה. דורית מרוויחה. עם ישראל מפסיד. ■

...יל והבלשים

ח"כ אמיל חביבי, ערבי ישראלי, עתונא[...] וסופר, טריבון עממי. עולם בתוך בו[...] מאראגואית. קנוניות ורקמות ב[...] [...]עשה זדוניות נשלחות מבחוץ [...]

אמיל חביבי, ערבי ישראלי, קומוניסט, מדבר אלי בחדר העורך של עתונו "אל אתיחאד" ממרומי הר של חשד. מתהלך ישנוני, מדבר מתון־מתון, לאט־לאט, בקצב המזרח המתרגע, בקצב הארי המנמנם בסוגר, ובמימריו. מפעם לפעם קם מרבצו, שולח בי עין עקומה ורעה, שואג שאני מבזבזת את זמנו, ברור לו לחלוטין איזה כוחות אני מייצגת, כלומר כוחות האופל. וגם אם נדמה לי שאני כוח מתקדם, בכל זאת אני כוח אפל, פרי הממסד הישראלי. ובכלל, הוא רומז שתפיסתי את הקומוניזם כמהפכה מעמדית במובנה הישיר, היא פרימיטיווית. כמו פרימיטיווים רבים אחרים גם אני חושבת, הוא אומר, שתודעה מעמדית פירושה להלל את הפועל ולהשמיץ את הבורגני, כאילו שהעניין הקומוניסטי הוא השתקפות אלגורית של "ליידי צ'טרלי": הפועל הוא הגבר, והבורגני הוא אימפוטנט.

לא, לא, לא, הוא רותח, הבנה מעמדית היא שיטה מחשבתית להבין את החברה, את קשריה ומאבקיה. זוהי גישה נכונה לעובדות. משום כך אין הוא יושב ורוקם במפלגתו מהפכה מעמדית, אלא לוחם למען שינוי המישטר בישראל, הרחבת הדמוקרטיה, כינון שוויון בין יהודים וערבים, השגת שלום צודק ופתרון לבעייה הפלשתינית כמי שהוא מבין אותה. כשיושגו כל אלה, הוא אומר, תוכשר הקרקע להתפתחות חברתית בישראל. בלי עצמאות אמיתית לישראל, לערבים פלשתינים ולעמי המזרח התיכון, בלאו הכי לא ייכון צדק סוציאליסטי.

זהו, מסכם אמיל חביבי, יותר אני לא יכול להסביר. זהו, מספיק לקוראי עתונך. ובכלל, הוא התכוון היום ללכת לדיג עם קבוצת חברים ערבים ויהודים. עומד לגרש אותי ומוזג בניחותא קפה מתרמוס, וגם מגיש ענבים, בחמימות קוקטית. באגרסיוויות אבהית. ועד שהלכתי לא ידע אם אינני קנוניה. ובכל זאת, איפשר לי להציץ אל תוך פינות מוצנעות בעתונו, אשר טיפשים – הוא אומר – רואים בו מובלעת סובייטית. והוא אפילו אינו קורא אף פעם את "פראוודה" כשם ש"אתם" קוראים את "ניו־יורק טיימס", למשל, חה... חה... חה...

לפני 12 שנה יצא לאור בערבית ספרו האירוני־הומוריסטי, מר ומשפיל לעתים את קוראיו, "האופסימיסט". תורגם לעברית לפני שנתיים, עומד כהצגת יחיד ב"תיאטרון חיפה", בביצוע מוחמד באכרי. סיפורו, בגוף ראשון, של משתף־פעולה ערבי עם הישראלים, מין חושם או שווייק, הפועל בשליחות "ברית פועלי א"י כהסתדרות". הוא מסית נגד הקומוניסטים, מתגנב לשורותיהם, מתאמץ להכשיל את בחירתם בקלפי. בתמורה לכך מבטיח לו השלטון להשיב אליו את אהובתו יעאד, אבל לעולם אינו מקיים. סעיד (מאושר) אבו־אל־נאחס (מבשר רעות) מושפל תדיר בעליזות, שכן הוא אופסימיסט: יאושו מקווה, תקוותו נואשת: "אני, למשל, איני מסוגל להבחין בין אופטימיזם לבין פסימיזם. והריני שואל את עצמי: מי אני, אופטימיסט או פסימיסט? אני נגער משנתי בבוקר

(המשך בעמוד 19)

אמיל חביבי: "אין חופש לאויבי החופש"

אמיל והבלשים

(המשך מעמוד 17)

לו, יתברך, שלא החזיר אליו את נשמתי. ידעה כי עלי כמסך היום, אורה לו, יתברך, שהנוראה נהלכה ממני". הפילוסופיה האופטימיסטית היא פילוסופיית ההישרדות של הערבי הבבוי והמושפל. עצמי אינסופי כי עליו להיות אביר תודה מיתה אחת עדיפה על האחרת והיותה לעיתים על החיים עצמם". ואם יוצא סעיד לבכוף אין זאת אלא שהאופטימיזם, אחרי הכל, היא פילוסופית־כיוות.

ראיתי את אמיל חביבי בסיטואציה אופטימיסטית בפני חברי הצנזורה שבאו לפני כחודשיים ההצגה. הוא עמד מולם, מתרפס, וההניף דגל גאה ונילא בוז בחזה, כלפון הביבי "אני מכיר אישית כמה ובכל זאת שנה שנפגשנו אל פנים. כל הזמן חשבתי יצור אחר. כל הזמן שהפסה הוא יצור אחר. הבנתי שהוא בן־אדם. אם הצבאית לא פסלה את למה תפסלו אתם את". תקע בהם מבט בהומוניום שלהם, מטר. הצנזורה יצאה וככר באותו מעמד את ההצגה, כמהופנטת.

משיחותינו בעבור כאשר דיבר על היומיומית הפוסלת פרשנויות והתנסחויות שונות, ציטט באוזני את הערבי: "אם אתה יכול שערה אחת מישכנו של תראה בה ברכה". והוא מהמימסד הישראלי הדעת, בסבלנות יודע את "כוחנו" הוא אומר, ואת גבולות שלו. אילמלא הכיר ברחיפות התליסה, לא היה הכנסת במשך 19 שנים. הוא סלד ניפוליטיקה הפנים, שנא חנפנות, אבל נאלץ לחייך גם יודע שוצנה חשובה ליקומוניסט.

אתה לא אופטימיסט קצת בעצמך?

"אדם אמיץ מכיר בדרך־כלל את חולשותיו ולוחם בהן. וראי שאני הוא סעיד במידה כלשהי. לא במובן של משתף פעולה, לא, לא. אני רציתי לבטא תכונה כללית ברמות ועוצמות שונות, כאשר התנאים סביבך כך אוולתיים. אני רוצה שהקהל הערבי בנפשותו של המדוכא שאינו משתחרר מן, ומן הקהל היהודי, המדכא, שיבין כי מבחינה לדיכוי אין עתיד".

אתה מאמין בכוחה של אמנות לעצב עמדות, תפיסות?

"כן, אני מאמין שאפשר לשנות את העולם סאטירה. הז'אנר הזה הוא עתיק־יומין בספרות, אפשר למצוא את שרידיו בספרות ערבית וקדומה. ספרות עממית המתנגדת למימסד. רוב הערבית הקלסית מלפני אלף שנים ויותר, היא ספרות מטעם המוסדות השליטים, ספרות אך פה ושם מתגלים שרידים של סאטירות שאיפה לשינוי והתקדמות חברתית. למשל, אנטי־דתית המלעיגה על החיים לאחר המוות, אלף שנה, 'מגילות המחילה' מאת אבו עלעלה. אומרים שדנטה האיטלקי הושפע ממנו האלוהית'. אבו עלעלה העמיד פנים שהוא ובעצם צחק באופן נועז על ההתחסדות כמו, למשל, פארודיה על ההבטחה הניתנת בספרי הקודש למצוא נשים יפות בגן־עדן. ניכור בגן־עדן, בלוויית מורה־דרך שמיימי, היתניחה עם הבורא על עוני הירכיים של היפהפיה השמיימית שלו".

"גם 'אלף לילה ולילה' היא סאטירה חברתית אנטי־מימסדית ואנטי־דתית העולה לעיתים על 'דקמרון'. וישנם גם ילקוטי סאטירה שהודפסו על נייר צהוב, הנקראים 'קשקול' (ילקוט). אני כותב סאטירה כי הגעתי למסקנה שבכוח הספרות הסאטירית להישרד לדורות, להתגבר על נסיונות מחיקה. היא נשק חד המסוגל לשבור את מיתוס השליט. אינני מסכים לדעה כביטאו פילוסוף־צחוק כי הומור וסאטירה הם שסתום בפני פרץ מהפכני, מעמעמי הכרה, מונעי פיצוץ. אני חושב שזהו כלי־נשק עממי אפקטיווי. זהו נשק שהמדכאים אינם יכולים לו. באחת מעבודותי הספרותיות כתבתי סצינה על צחוק שפרץ בין כל עצורי בית־סוהר אחד. אסרו עליהם לשמוע רדיו, לקרוא עתון וספרים, לארגן הרצאות. ופתאום, מתוך הריקנות, הם החלו לצחוק, והסוהר לא ידע מה לעשות. האם יאסור עליהם גם לצחוק? הנשק הזה הבריח את הסוהר. הדיכוי אינו יכול לעמוד בפני צחוק".

אמיל חביבי: אומר שאינו יודע אם יש צנזורה בברית המועצות. הוא יודע שיש שם חופש פי כמה מאשר במערב. "שם לא נותנים חופש להסית למען מלחמות־עולם, שם לא נותנים חופש דעות לגזענים".

אמיל חביבי, טריבון עממי. "אני אדם בינוני", הוא אומר, ושמח על כך. "משום כך אני יכול לבטא את רובו־רובו של העם, כי העם הוא בינוני". חביבי מזמהם בלגלוג על חשבון המדע הפסיכיאטרי המחפש הסברים נפשיים מן הילדות להתהוות אידיאולוגיות, ובכך כמעט מתחמק מלספר לי על ילדותו. אחר־כך יורד, נועץ מבט בתולי כחלון, שהוא פשוט מתבייש לספר על ילדותו. כך או כך, הוא אומר, אני אדם בריא משחר ילדותי, ומשום כך מבטאים רגשותי באופן לא מעוות את המחשבה העממית.

"הרחוב בו חייתי וגדלתי, שיחרר אותי מכל מיני הגבלות שליליות. למשל, בית־ספר עממי בחיפה בו למדתי, בו לא היתה קיימת הגבלה דתית בין מוסלמים ונוצרים, וגם לא הפרדה בין ילד יהודי וערבי. בית־הספר שלנו, זה היה בסוף שנות ה־20 וראשית ה־30, גבל בבית־ספר יהודי. היו לנו כנופיות משותפות. פעם לחמנו עם יהודים נגד ערבים, ופעם להפך. פעם אויבים, פעם בני־ברית. גם בבית־הספר התיכון המסיונרי הסקוטי, 'סנט לוקאס', למדו ערבים ויהודים. רקדנו יחד, טנגו, שמנגו, בבתי סטודנטים, גם אצל יהודים. נכון, לא העזנו להתקרב לבנות יהודיות, הסתכלנו עליהן בזהירות, כדבר לא מוכר. רקדנו יחד, אך מעבר למהסום".

"אבי עזב את שפרעם שנתיים לפני שנולדתי. אבי היה מורה בכפר, וכשעבר לחיפה פתח חנות מכולת. אבל אני זוכר אותו בעיקר מובטל, יושב בית. תשעת הבנים פירנסו – חלקם עבדו כפקידים במשרדי הרכבת, וחלקם כפועלים. קודם בבניין נמל חיפה, ואחר־כך בבתי הזיקוק. אחד מאחי שהיה אחראי על בניית שובר הגלים והצליח בעבודתו, תמך בסתר במפלגה הקומוניסטית, כשהיתה עוד בלתי־חוקית. כשהייתי בן עשר בערך, נערכו בביתנו ישיבות סודיות של תא מפלגתי. תמיד נמשכתי אל קסם הרבולוציה. הייתי רץ ברחובות ומדמיין עצמי כגיבור ש... לא, לא, אני מתבייש".

"בכל אופן, אחי הגדול רצה שאהיה מהנדס פטרוליום, והכניס אותי לעבודה בבתי הזיקוק. רובר על כך שאלמד בהתכתבות, אבל התחלתי מעבודת כפיים: מטאטא את הסרנה, מפיק כמו ידי פלדה מברזל".

"מאור פשוט", אומר אמיל חביבי, ומוניק את ידיו בעוצמה, "שמים חתיכת ברזל על הכור עד שהיא רותחת. כאשר חותכים בבת־אחת, שמים בשמן ומתחילים להרביץ לה. ואז הכריזו על מיכרז לעבודה בתחנת שידור מנדטורית. נמשכתי לשם. באותם ימים נאספו אצלי סיפורים שכתבתי. די אינפנטיליים... חה... חה... ניסיתי לחקות את טולסטוי.

בכלל, את עיקר השכלתי הספרותית רכשתי בילדותי בזמן השביתה הכללית ב־1936. לאבא של־ידיד שלי היתה אז ספרייה קטנה, ששבתה, ותמורת שני גרוש בחודש נתן לנו במשך שישה חודשים שני ספרים ביום. אמא חשבה שאני משוגע: 'למה כולם משחקים ואתה לא?' פעם אילצו אותי הורי לשחק קלפים עם ילדים. אמא היתה מרוצה, ואני צעקתי: 'לשחק קלפים – טוב, ולקרוא זה רע?' קראתי ויקטור הוגו, אמיל זולה, ז'ול וורן, שרלוק הולמס, דיומא, מה לא".

"בכל אופן, התקבלתי לרדיו ושם התחלתי להכיר את האינטליגנציה היוצרת. הייתי ראש מחלקת הדרמה. היינו מקליטים ישר לאוויר, סיפורים קצרים. אז התחלתי להופיע בחיים הפוליטיים. וזה, מה עוד?".

"אל אתיחאד" – האחווה – מופיע 44 שנים, ורק לפני שלוש שנים נהפך לעתון יומי. הוא היה העתון היחידי בפלשתינה, כך אומר לי חביבי, שתמך מיד בהחלטת 1947 והטיף להבנה בין ערבים ויהודים, ומשום כך הפסיקו השלטונות המנדטוריים את רשיונו באשמת "הרהור ריב".

ששת אלפים מנויים בארץ, כולל בכפרים, ועוד אלף בחו"ל. מדפיסים 9,000 עותקים ביום חול, וביום שישי 15 אלף. תקציב שנתי – 540 אלף דולר. המודעות, מכניסות 15 אלף דולר. השאר בעזרת המפלגה הקומוניסטית. שישה עמודי עתון, וביום שישי

(המשך בעמוד 50)

זריקה מתחת לחגורה

תרופה עתיקת־ימים בתגלית חדשנית מחזירה את חדוות המין למאות גברים אמריקנים הסובלים מאין־אונות. לא ניתוח אלא זריקה עצמית קטנה ולא כואבת לפני המגע, מעוררת תחושות שנרדמו, וזוקפת את קומת החולים. רופא ישראלי מריץ ניסוי מוצלח בארה"ב, שם אחד מכל שמונה גברים הוא אימפוטנט. אחד המטופלים אומר: „גמרו לי התירוצים, עכשיו אשתי רודפת אחרי עם המזרק".

מאת ד"ר עמי סידי *)

ה גברים הנוהרים אל המרכז להפרעות בתיפקוד מיני אינם מאמינים בניסים. רבים מהם נושאים על גבם שנים ארוכות של טיפולים פסיכולוגיים, תרופתיים ואף ניתוחיים, טיפולים שלא הצליחו לפתור את הבעיה המערערת את עולמם: אין־אונות. ביניהם יש גם כאלה שבגבור ייאושם לא נרתעו מלפנות לתרופות אליל שונות ומשונות.

„אני מוכן למכור כל מה שיש לי תמורת כל הוקוס־פוקוס בעולם שיבטיח לחזור ולעשות אותי לגבר", מספר צעיר רווק שבחברה משחק תמיד בתפקיד דון־ז'ואן נצחי בתקווה להסוות את חוסר אפשרותו לקיים יחסי מין תקינים. „כאשר אבר המין אינו מתפקד – הגבר אינו גבר, וכאשר גבר אינו יכול להוכיח עצמו כגבר – הוא לא בן־אדם".

כאן, במרכז להפרעות בתיפקוד מיני בבית־החולים של אוניברסיטת מינסוטה, מציעים להם את הפתרון. לא "הוקוס־פוקוס", אלא זריקה קטנה לתוך אבר המין, שתגובתה מהירה ומפתיעה. תוך חמש עד חמש־עשרה דקות לאחר ההזרקה – שלדברי המטופלים אינה כרוכה בכאבים – מתרחשת בגופם זיקפה חלקית או מלאה הנמשכת בין מספר דקות למספר שעות.

יותר מ־400 גברים שהגיעו מכל רחבי ארה"ב וגם ממדינות אירופיות למרכז שבמיניאפוליס כבר ניסו את שיטת ההזרקות. אצל יותר ממחציתם נחל הטיפול הצלחה מלאה, ולאחר שקיבלו הדרכה יסודית הם מזריקים לעצמם עתה בבתיהם כאשר ברצונם לקיים יחסי מין. מספר לא גדול של גברים סירב לאמץ שיטה זו מסיבות אישיות (פחד מפני הזרקה ישירה לאבר המין). אצל גברים הסובלים מאין־אונות על רקע של פגיעה בכלי־דם עורקיים או ורידיים, איכות הזיקפה המושגת בשיטת ההזרקות העצמית אינה תמיד אופטימאלית.

אך שיטת ההזרקות – ששמה המלא הוא „טיפול ואזו־אקטיבי לתוך אבר המין" – קונה לה תומכים נלהבים הן בקרב רופאים אורולוגים והן בקרב גברים הסובלים מאין־אונות. הליקוי המונע מהגבר לא רק את חדוות המין אלא משפיע קשות על תחומים רבים בחייו ומערער את דימויו העצמי כגבר וכאדם.

בארה"ב חיים כיום לפחות עשרה מליון גברים הסובלים מאין־אונות. כלומר: גבר אחד מתוך שמונה סובל מתופעה זו העלולה לפקוד כל גבר בכל זמן או שלב בחייו. בנעוריו, בגיל העמידה או לעת זיקנה. הסטאטיסטיקה האחרונה מרווחת כי בלוס־אנג'לס לבדה חיים כיום כ־300 אלף גברים אימפוטנטים, ומנתונים אלה ניתן להקיש כי בקרב אוכלוסיה בסדר גודל של העיר תל־אביב חיים כ־30 אלף גברים הסובלים מבעיה זו.

גדול בהרבה הוא מספרם של הגברים הנתקלים בשלב כלשהו בחייהם באפיזודות חולפות של אין־אונות – קשיים בזיקפה כתוצאה מעייפות־יתר, שתיה מוגזמת או מחלה. אלה אינם אימפוטנטים. כאימפוטנט מוגדר רק גבר הנכשל לפחות ב־80 אחוזים מנסיונותיו להגיע לזיקפה קשיחה המאפשרת חדירה, והנשמרת לאורך זמן המספיק להשלמת קיום מגע מיני. והגדרה זו הולמת מיליוני גברים ברחבי העולם. לרבים מהם, האימפוטנציה היא גם גזר־דין של בדידות, שכן הדחף המיידי של הגבר הסובל מאין־אונות הוא להסתיר את ההפרעה ולהתנזר מכל קשר עם בנות המין השני.

ב יום עבודה שיגרתי במרפאה להפרעות בתיפקוד המיני אפשר לפגוש בחדר ההמתנה סוגים שונים של גברים: צעירים ומבוגרים, רווקים ונשואים, בעלי משפחות וגרושים. הדעה המקובלת עד לפני כעשר שנים גרסה כי בכ־90 אחוזים ממקרי האימפוטנציה הסיבה היא נפשית, ולפיכך הופנו הסובלים מאין־אונות לטיפולים פסיכולוגיים ממושכים, שלא תמיד נשאו פרי. כיום כבר ברור מעל לכל ספק שגורמים פיסיים אחראיים לפחות למחצית ממקרי האימפוטנציה. לגברים הסובלים מאין־אונות, כתוצאה מבעיות גופניות, סייעו – עד לפיתוח שיטת ההזרקות – בעיקר בדרך תרופתית או ניתוחית.

זיקפה נורמאלית דורשת פעילות תקינה של מערכות העצבים, כלי הדם וההורמונים. פגיעה כלשהי באחת מהמערכות הנ"ל עלולה לגרום לאין־אונות, ומכאן שהסיבות העלולות לגרום לאין־אונות רבות מאוד. פגיעות במערכת העצבים כוללות פגיעות מוחיות, טרשת נפוצה, מומים מולדים, שברים בעמוד השידרה ועוד. גם פגיעות בעצבים המקשרים בין עמוד השידרה לאבר המין וכתוצאה מסוכרת נעורים, התמכרות לאלכוהול וסיבות אחרות) עלולות לגרום לאין־אונות. ליקויים באספקת הדם לאבר המין עלולים להתבטא באין־אונות, כשם שליקויים באספקת הדם ללב יכולים להתבטא בהתקף־לב.

הסיבה השכיחה ביותר לפגיעה באספקת דם היא טרשת בעורקים הקטנים המספקים דם לאבר המין. גורמי הסיכון העלולים לזרז התקף־לב עלולים לגרום גם לאין־אונות, וביניהם, כידוע, שכיחים הסוכרת, העישון, השמנת־יתר, עודף כולסטרול, לחץ־דם גבוה וחוסר פעילות גופנית. מחסור בהורמונים זכריים (טסטוסטרון) – עלול גם הוא לגרום לאין־אונות, ולרשימת הגורמים מצטרפת שורה ארוכה של תרופות (השכיחות ביותר הן תרופות הניתנות לטיפול ביתר לחץ־דם, מחלות לב, לשימוש פסיכיאטרי ונוירולוגי), כמו גם שימוש בסמים, מחלות כרוניות הגורמות לחולשה כללית, הקרנות וטיפולים כימותראפיים לחולי סרטן, מחלות אורולוגיות שונות ועוד.

עד לפיתוח שיטת ההזרקות לאבר המין הזדקקו הגברים שסבלו מאין־אונות מסיבה גופנית לטיפולים הורמונאליים, לניתוחים שונים בכלי הדם, ומרביתם עברו ניתוח להשתלת תותבת (פרותזה) באבר המין. יתרונות שיטת ההזרקות ברורים: היא חוסכת מהגבר ניתוח – על כל הכאבים והסיבוכים האפשריים שבו – ובנוסף לכך, השפעת הזריקה מחקה את התהליך של זיקפה נורמאלית, כלומר – הזריקה גורמת להתרחבות כלי הדם באבר המין והגברת זרימת הדם אליו – תהליך המתרחש באופן נורמאלי בעת גירוי מיני.

מ ה יש בה, בזריקה הזו, שמחולל את הפלא? התשובה היא חומר הנקרא פאפאברין, מופק מהצומח וכיום מיוצר באופן סינטטי, תרופה עתיקת־ימים שהשימוש העיקרי שלה היה – ועדיין – בהרחבת כלי דם והרפיית שרירים בלתי־רצוניים.

את השפעת הפאפאברין על אבר המין גילה באקראי, בשנת 1977, מנתח כלי־דם מצ'כיה, ו. מיקאל שמו. במהלך ניתוח מעקף של כלי־דם חסומים באבר המין (אחת השיטות הניתוחיות לטיפול באין־אונות) ניתזו, במקרה, מספר טיפות של החומר פאפאברין (שבו השתמש הרופא בעת הניתוח לצורך הרחבת כלי הדם) על רקמות אבר המין של המנותח, שהיו גלויות. המנתח ראה כי מספר דקות לאחר ההתזה המקרית חלה זיקפה באבר המין. הוא תיאר את המקרה, אבל לא ניסה להשתמש בפאפאברין עצמו לטיפול באין־אונות.

השימוש המעשי החל בשנת 1982 על־ידי רונאלד ויראג מצרפת וג. ברינדלי מאנגליה. כל אחד מהם, בנפרד, החל לנסות את שיטת ההזרקות לאבר המין, כל אחד מהם השתמש בחומרים שונים וטיפל במספר מצומצם של חולים. ברינדלי הבריטי הכניס למזרק חומר הקרוי ריבנוזילין (תרופה שמשתמשים בה לטיפול בלחץ דם, בהפרעות בדרכי השתן, הערמונית וכו'), ובכנס של אורולוגים מכל רחבי ארה"ב שהתקיים בלאס־וגאס, הוא בחר להוכיח את יעילות שיטתו בצורה מעשית ביותר: בעומדו מול אולם מלא מפה לפה הוא שלשל את מכנסיו, הזריק לעצמו, טייל בין שורות הרופאים ונתן לנוכחים להתבונן מקרוב, ואף למשש, את התוצאות. אך לזריקות של ברינדלי היה חסרון גדול – הריבנוזילין הינו חומר צורב וההזרקה לאבר המין היתה כרוכה בכאבים.

לא כן עם זריקות הפאפאברין. בארה"ב החלו הנסיונות בשנת 1983 במספר מרכזים גדולים: ניו־יורק, בוסטון, סן־פרנציסקו ומיניאפוליס. בשל ההגבלות והחמורות של המינהל לפיקוח על התרופות, המגביל שימוש בטכניקות רפואיות הדשות על

(המשך בעמוד 22)

90°

הרקמה הספוגית

צינור השתן

איזור ההזרקה

עזרי הדרכה המשמשים את ד"ר סידי בטיפוליו בחולים ובקורסים שהוא מעביר לרופאים בארה"ב – הדגמת אופן השימוש בזריקת הפאפאברין, ותרשימים המאתרים את איזור וזווית ההזרקה, והרקמה הקולטת את התרופה: הזריקה מחקה את את הפעולה העצבית שקיימת אצל גבר בריא.

*) המחבר הוא רופא אורולוג ישראלי, לשעבר במרכז הרפואי ע"ש שיבא בתל־השומר, אשר מנהל היום את המרכז לטיפול בהפרעות בתיפקוד מיני של בית החולים ליד אוניברסיטת מינסוטה, במיניאפוליס שבארה"ב. תחת ידו טופלו בשיטה החדשה כ־400 חולים ועתה הוא בר־סמכא שמעביר קורסים והשתלמויות בנושא לרופאים ברחבי ארה"ב.

חידון הזהב של דפי זהב

[...]ח דפי זהב ליד
[...]צא את התשובה מיד.

השבוע השאלות ממדריכי ת"א והמרכז (אוור חיוג 03) 1986
וממדריכי חיפה וירושלים (אוורי חיוג 04,02) 1986-7.

שים לב: עליך לענות רק על 4 שאלות בהתאם למדריך שברשותך

[...] המרכז (03) 1986	מדריך ירושלים (02) 1986-7	מדריך חיפה (04) 1986-7
[...] מוצרי ניקוי – [...] מספר הטלפון שלה [...]	5. ציין את שם החברה לאוטקות בעלת המודעה הגדולה ביותר בסיווג זה?	9. לאיזה חב' לייצור שיש סניפים בחיפה, ת"א, ירושלים והקריות?
[...] חדי חשמל ושמם [...] שלה הוא	6. מוסך המטפל במכוניות לנצ'יה ואוטוביאנקי בעל מס' טלפון 702-717555	10. שם החברה המייבאת ומשווקת מלגזות קטרפילר בישראל?
[...] באביזרי מכוניות [...] בת"א?	7. מחסן עצים - סוכנות ראשית בירושלים של קלת אפיקים?	11. החברה להובלות הנותנת הנחה לעובדי צה"ל ולכוחות הביטחון?
[...] אחים ואחיות פרטיים [...] בגבעתיים, חיפה	8. חברה העוסקת באחזקה וניקיון למפעלים מוסדות ובתי ספר בעלת טלפון מס' 702-813613	12. שלט של החיות ברח' אלנבי 117 בחיפה?

[...] גזור ושלח

2 חידון הזהב

[...]
[...] חידון הזהב.

1. ...... עמ'		7. ...... עמ' ......
2. ...... עמ'		8. ...... עמ' ......
3. ...... עמ'	מדריך חיפה	9. ...... עמ' ......
4. ...... עמ'		10. ...... עמ' ......
5. ...... עמ'		11. ...... עמ' ......
6. ...... עמ'		12. ...... עמ' ......

שם משפחה ......
טלפון ......

ההגרלה הגדולה

עקוב אחרי מודעות חידון הזהב שיופיעו בהמשך. כל תלוש נוסף מגביר את סיכוייך לזכות באחד הפרסים.
התשובות חייבות להגיע לדפי זהב תוך 14 יום מיום פרסום החידון ההגרלה הגדולה תתקיים ב-17.3.87 בנוכחות נציגי החברה, רואת חשבון ונציגי משרד הפרסום.

הודעה למפרסמים בדפי זהב

המעוניינים לפרסם שאלה עיסקית במבצע חידון הזהב נא להתקשר לדפי זהב טל. 7532191 ולבקש את נאוה.

השתתפות במבצע חידון הזהב אסורה על עובדי דפי זהב ופרסום ראובני פרידן.

את דפי זהב אתה מכיר לא מהיום. בוודאי למדת כי "יש [...] ללכת במקומך" [...]
אתה מחפש ספק? מוצר? נותן שרותים? בדפי זהב תמצא את [...]
שאתה צריך והכל לפי סדר א-ב ולפי נושאים. גם המפרס[...]
יודעים שהכל מתחיל בדפי זהב ולכן תוכל למצוא בעיו[...]
ובמידע יעיל ותכליתי שיקל עליך להגיע למטרתך במה[...]

עכשיו, דפי זהב [...]
להציג בפניך את חידון ה[...]
מבצע שיזכ[...]
עד כמה קל וכדאי להשת[...]
בדפי[...]

פרס ראשון מכונית דייהטסו קורה 87
כולל כל המסים וההפקדה

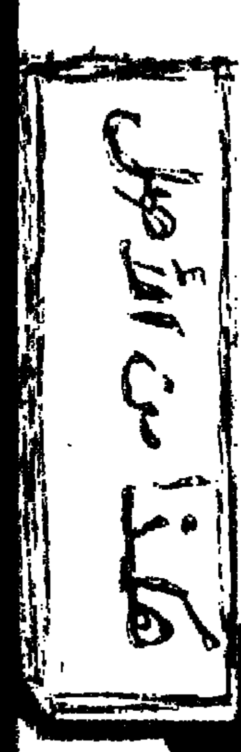
המבצע הגדול במדינ[...]
איך זה עובד?

אין פשוט מזה, לא צריך לקנות, לא צריך לאסוף, לא צר[...] להדביק, ... כל מה שצריך זה דפי זהב. לפניך 12 שאלות. את התשובות תמצא במדריך דפי זה[...] האזורי. בכל חידון יבחרו השאלות ממדריך שונה. במ[...] ואין לך את המדריך המתאים, תוכל להשיגו (ראה רש[...] כתובות) או, חכה לחידון המתאים למדריך שברשותך. לאחר שמצאת את התשובות מלא את התלוש ושלח אל[...] למבצע חידון הזהב.

ניתן להשיג
את כל מדריכי דפי זהב
במשרדי דפי זהב:
ר"ג - אבא הלל 21.
ירושלים - רח' בית הכרם 8.
חיפה - שד' ההסתדרות 189.
ובכל תחנות "בזק".

חידון הזהב כל מ[...] צריך זה דפי זהב

טקסידו – מרכז ארועים ומסעדות

★ מרכז ארועים המשתרע על שלוש קומות ומכיל מערכת אולמות ארועים המתאימים לנשפים, כנסים, תערוכות, ירידים, סמינרים, ימי עיון, תצוגות אפנה, חדרי ישיבות לפגישות. ארועים מחמישים ועד לחמש מאות אורחים.

מאת אבי שני

נסיטי החדש של תל אביב. בבית הטקסטיל שמול הדולפינריום. כיום: מרכז ארועים חדש "טקסידו" מרכז ארועים המשתרע על שלוש קומות ומכיל מערכת אולמות ארועים המתאימים לנשפים, כנסים, תערוכות, ירידים, סמינרים, ימי עיון, תצוגות אפנה, חדרי ישיבות לפגישות. ארועים מחמישים ועד לחמש מאות אורחים.

החל מחודש יוני השנה הוחל בהפעלת מרכז הארועים כיחידה אחת, ובכללית מסעדה לאנשי עסקים בשעות הצהרים, בר יגוון, שלושה אולמות ארועים בגדלים שונים, ומרחב ענק לתערוכות ותצוגות לפי תכנון הלקוחות. וההנהלה החדשה, בראשותו של המנכ"ל מר יוחאי פלג, מציינת את שלב הארועים "טקסידו". האפשרות נוספת העומדת בפני מי שיחפוץ לערוך ארוע ברמה שוה.

„אנו מציינים ארועים ברמה של חמישה כוכבים, עם יחס אישי שניתן על ידי צוות עובדים העוסק אך ורק בארועים. האוירה הטובה שנקרב צוות העובדים המקצועי של "טוקסידו" משפיעה על רמת השירות לאורחים", אומר יוחאי פלג. „אצלנו מתאימים את הרמה הגבוהה לקהל האורחים, אין על השולחנות עודף סכו"ם או טעות. אצלנו מקובל להחליף את הצלחות לפני כל מנה ולא לערום שלוש צלחות לפני כל אורח. לא תמצא ב"טוקסידו" מגשי תוספות על השולחנות, הכל מוגש חם וטרי ביחד עם המנה המתאימה, על ידי מלצרים וותיקים, כל סוג מזון מוגש נפרד ולא תגוון סוגי מנות מעורבבות על מגש אחד".

"טקסידו" טורח צוות של 14 טבחים וקונדיטורים מנוסים. בניצוחו של חשף יעקב שוניש, להנעים את האירועים. הקומפלימנט הכי גדול שקיבלו היה לאחרונה. בחתונה "מעורבת", החתן ממוצא אירופי והכלה ממוצא ספרדי, הגיעו ליוחאי פלג נציגים מכל צד ואמרו: כל הכבוד, האוכל היה כמו בשמחות "שלנו". החריף נפגש עם המתוק.

תפריט חמישה כוכבים

ניקשנו לראות את התפריט המוצע בארועים הגונים, בארוחות מלאות והוצג בפנינו שילוב מגוונ, וערב לחיך. בכניסה לאולם האירועים מוגשים האורחים לבר קוקטיילים, המציע מגוון של משקאות קלים וחריפים על טהרת תוצרת הארץ, וחטיפים כמו כריכים זעירים, פרוסות דג מעושן וסינרים. כמנת פתיחה בחרנו כבד קצוץ על פרוסת תפוח עץ. כמנת ביניים יוכלו האורחים לבחור דג ברוטב שקדים או ארטישוק ממולא בנוסח הבית. כאשר אפשר להחליט ולבחור במעדנים אחרים כמו כבד עוף על טוסט "אסטוניה", או קרפ פטריות בנוסח הבית. במנה העיקרית יש להחליט על שתי אפשרויות לבחירה מתוך היצע רב גוני של מנות; צלי עגל ברוטב זינגרת, עוף ממולא בנוסך השף, שוק אווז בשזיפים, ברווז בתפוזים, סטייק אסטרהזי, חזה עגל ממולא תרד, לשון ברוטב מדרה, קורדון בלו. למנה העיקרית מצורפות שלוש תוספות ועוד סלט ירקות עם חמוצים. לקינוח מומלץ האפל שטרודל החם ברוטב וניל עם קפה ופוטיפורים. ארוחה על רמה, מכובד, בסגנון המתאים למרכז אירועים המכוון לאוכלוסיה המעוניינת לחגוג ברמה של חמישה כוכבים.

צוות של כ־70 עובדי "טקסידו" דואגים לתת לאורחים הרגשה ביתית, המארחות המסתובבות האחרון– תמיד בין 500 אורחים תהיה דודה שמתעקשת לשבת בדיוק ליד שולחן מלא... צוות המלצרים והמלצר הראשי, שלמה לוסקי העובד 25 שנים בענף, סמנכ"ל "טקסידו"– שמשון איצקוביץ המטפל ישירות בלקוחות וביחד עם הבעלים נמצא מדי ערב במרכז בכדי לוודא כי הכל מתנהל כשורה. זהו עוד הבדל ההופך את "טקסידו" למרכז אירועים העדיף על פני מתחריו– נוכחות המנהלים הצמודה גורמת לעובדים למוטיבציה ורצון עז לתרום להצלחת האירועים.

באולמות "טקסידו" תמצאו מסך קולנוע חשמלי חדיש. מערכת הגברה מקצועית, תקרה אקוסטית, במות למופעים שונים, במה משוכללת ומקצועית לתצוגות אופנה, מוסיקת רקע, מערכות מזוג ותאורה חדישות. באולם הישיבות המפואר והנוח ניתן לארח עד 60 איש, ניתן לערוך במקום ימי עיון ארוכים וקצרים, כאשר אפשר לשלב בימים אלה הגשת ארוחות וכן קפה ועוגה. מרכז "טקסידו" כשר בהשגחת הרבנות הראשית תל אביב. תחבורה ציבורית נוחה מגיעה למקום מכל רחבי גוש דן. לרשות האורחים עומדים באיזור בית הטקסטיל 1200 מקומות חניה, כולל חניון פנימי בבנין. קיימת גישה ישירה לנכים מהחניון ישירות לאולמות.

בקומה הרביעית בבית הטקסטיל, בשעות הצהרים, פועלת מסעדה מפוארת– "טקסידו", המיועדת בעיקר לאנשי העסקים בסביבה ובכלל בתל אביב. הנוף הנפרש בשעות הצהרים מחלונות המסעדה, מפרץ יפו וחוף הים רק עוזר לפתוח את התיאבון. לבאי המסעדה מוצעות ארוחות עסקיות במחיר אחיד או על פי התפריט, כאשר השף מנסה לגוון כל יום את המנות למשל; מזנון אינדונסי, מקסיקני, סלטים ומרקים. „אנחנו חייבים להחליף ולרענן את התפריט משום שרוב הסועדים אצלנו הינם לקוחות קבועים" אומר יותאי פלג. המסעדה הפכה בחודשים האחרונים, עם שינוי ההנהלה והצוות, למקום מפגש שוקק חיים בקרב קהילת אנשי העסקים התל אביבית.

מבקר המסעדות של מעריב, מאו"ל, ביקר במסעדת "טוקסידו" לארוחה עסקית; „ בדלפק הקרוב לכניסה מגוון של סלטים ומנות ראשונות, קרות וחמות. אתה נוטל כפי רצונך ויכולתך. יש שם מרקים (נסו את מרק הגזר) ובאחד האילפסים המוגפים תוכלו למצוא כבד עוף על גבי טוסטים. את המנות העיקריות– בשר או דגים– מגישים אל השולחן, לפי בחירתכם. מנות אחרונות שוב בהגשה עצמית. העיסקה כולה (בצהרים) מחירה 20 שקל, כולל כוסית יין; כולל מע"מ, לא כולל דמי שירות. בינתיים זה נראה ונטעם לגמרי לא רע.." (מעריב – 1.8.86).

בשעות הערב הופכת המסעדה לחלק ממערכת אולמות האירועים של מרכז "טקסידו", וניתן לערוך בה אירועים אינטימיים וסולידיים. לרשות האורחים עומד במסעדה חדר פרטי המאפשר לסעוד באוירה עסקית ואינטימית ללא הפרעות ובנוחות רבה.

עשרות מכתבי תודה, טלפונים נרגשים לאחר אירועים מוצלחים, כל אלה מעידים כי הקהל הישראלי יודע להעריך איכות שירות ורמה. „לא ידענו שיש בארץ מקום שכזה" אומרים לקוחות "טקסידו". צוות מרכז הארועים עומד לרשות המתעניינים המתן יעוץ והדרכה מקצועים במקום, בבית הטקסטיל, או בטלפון: 03–664303,4,5.

מסעדת „טקסידו" – מקום מפגש לקהילת העסקים הישראלית.

אולמות אירועים מחמישים ועד לחמש מאות איש.

זריקה מתחת לחגורה

(המשך מעמוד 21)

בני־ארם, התבצעו הנסיונות הראשונים על בעלי־חיים – קופים וכלבים. ההצלחה הרבה הלהיבה רופאים אורולוגים מבתי־חולים נוספים, אולם המספר הגבוה ביותר של מטופלים (יותר מ־400) נזקף לזכות המרכז להפרעות בתיפקוד מיני של אוניברסיטת מינסוטה, העורך הרצאות והשתלמויות בנושא זה לרופאים מכל רחבי היבשת ואף מחוצה לה. כאן נמצאו המינונים הנכונים של החומר המשתנים מחולה לחולה (בהתאם לליקוי הגופני הגורם לאין־אונות), כאן הוגדרו תופעות הלוואי של שיטת ההזרקות ופותחו אמצעי עזר, לימוד והדגמה, ביניהם שקופיות, סרטים וחוברות.

ההזרקה מתבצעת לתוך הגופים הספוגיים של בסיס אבר המין (הצמוד לגוף) על־ידי מחט שאורכה כסנטימטר אחד, והיא פחות עבה מהמחט שבה משתמשים חולי סוכרת להזרקת אינסולין. המזרק מכיל פאפאברין, או תערובת של פאפאברין עם פנטולאמין. המינונים המדוייקים של התרופה עברו תהליך למידה וניתוח קפדניים במרכז שבאוניברסיטת מינסוטה, והתרופה וכמותה משתנים מגבר אחד למשנהו. באופן כללי ניתן לציין כי גברים הסובלים מאין־אונות כתוצאה מפגיעה במערכת העצבים או מסיבות פסיכוגניות נפשיות – יוזרקו למינונים נמוכים־יחסית של פאפאברין בלבד, משום שיש להם תגובה טובה לחומר זה. לעומתם, גברים הסובלים מאין־אונות על רקע פגיעה בכלי־הדם, יוזרקו למינונים גבוהים יותר ועל־פי רוב לשילוב של שתי התרופות.

הזריקה מחקה את הפעולה העצבית שקיימת אצל גבר בריא וגורמת לזרימת דם מוגברת אל הגופים הספוגיים שבאבר המין. ההזרקה מתבצעת לפני קיום יחסי מין, והגבר יכול להזריק בביתו, לעצמו (כדומה לחולה סוכרת המזריק לעצמו אינסולין), וכל זריקה יכולה לאפשר לו זיקפה. משך זמן הזיקפה אינו קבוע, ומשתנה על־פי מינון התרופה והליקוי הגורם לאין־אונות. במקרים רבים הזיקפה נמשכת גם לאחר קיום יחסי המין והסיפוק המיני של הגבר.

שיטת ההזרקות המקומית יעילה במיוחד לגברים נפגעי עמוד־השידרה, והמרכז באוניברסיטת מינסוטה טיפל ביותר ממאה גברים כאלה. במקרים בהם הפגיעה בעמוד השידרה היא גבוהה והגבר המשותק אינו מסוגל להניע את ידיו, או שתיפקוד הגפיים העליונים אינו מספיק לצורך ביצוע הזרקה עצמית – מודרכת בת־הזוג שלו בשיטת ההזרקה ומזריקה לו. שיטה זו גם הוכיחה את הצלחתה במקרים של אין־אונות על רקע בעיות הורמונאליות ופסיכולוגיות, וכל אותם גברים שהתנסו בשיחות אין־סופיות עם פסיכולוגים וסקסולוגים מבלי שיצליחו לקיים יחסי מין מלאים ומהנים, נושמים עתה בהקלה.

יש להדגיש שההזרקה כמובן אינה פותרת את ההפרעה הנפשית שגרמה לאין־אונות, אולם בתחום של אין־אונות על רקע נפשי לא תמיד ניתן לקבוע בוודאות האם הביצה קדמה לתרנגולת או להיפך, ואם חוסר האפשרות לקיים יחסי מין מלאים הוא שהחריף את את הבעיות הנפשיות והיקשה על פתרונן. הקבוצה היחידה שבה לא הסתמנה הצלחה מלאה היא קבוצת הגברים הסובלים מאין־אונות על רקע בעיות בכלי הדם.

כמו בכל שיטה חדשנית, גם בשיטת ההזרקות קיימים מספר סיבוכים אפשריים שנלמדו היטב במרכז שבאוניברסיטת מינסוטה. מלבד סיבוכים קלים־יחסית כמו דימומים מקומיים שטחיים, ייתכנו סיבוכים חמורים יותר וביניהם רגישות־יתר לתרופה, העלולה לגרום לזיקפה מתמשכת בת 6־8 שעות. זיקפה ממושכת מדי עלולה לגרום נזק חמור, בגלל חוסר זרימת דם ואספקת חמצן לרקמות אבר המין. במקרים כאלה דרושה התערבות כירורגית מהירה הכוללת ניקוז דם מאבר המין והזרקת תרופה הנוגדת את השפעת התרופה שיצרה את הזיקפה. סיכון נוסף שנתגלה אצל גברים שנהגו להזריק לעצמם בתדירות גבוהה במשך מספר שנים, הוא התפתחות ריקמה צלקתית במקום ההזרקה. במקרה זה מומלץ להפסיק את ההזרקות לחלוטין.

כיוון שזוהי שיטה חדשנית, שתופעות־הלוואי שלה לטווח ארוך עדיין לא ידועות, היא מבוקרת בארה"ב ונמצאת תחת פיקוח קפדני ביותר על־ידי הוועדות לנסיונות בבני־אדם. מומלץ לנסות את הטיפול בה רק אצל רופאים המכירים את המינונים המדוייקים, את תופעות־הלוואי האפשריות ואת הטיפול בהן. אבל גם לגבי אותם גברים המגיבים לזריקה בצורה חיובית, אין ממליצים להשתמש בזריקה יותר מפעמיים בשבוע. את שיטת ההזרקות לא מציעים גם לגברים בעלי הפרעות נפשיות חמורות, אשר עלולים להזריק לעצמם כמויות מופרזות ולגרום לנזקים גופניים. לכן, עוברים כל החולים המעוניינים לנסות את שיטת ההזרקות מיבדק פסיכולוגי מוקדם שמטרתו לאשר את יציבותם הנפשית.

ראוי להוסיף כי למרות ההתלהבות הרבה ועשרות מכתבי התודה שהגיעו אל המרכז שבאוניברסיטת מינסוטה, יש מספר קטן של גברים שעצם הרעיון של הזרקה לאבר המין מרתיע אותם והם מסרבים לנסות את השיטה. לאלה מציעים את הפתרון הניתוחי – השתלת תותבת באבר המין (ראה מסגרת).

אבל תגובתם של מרבית הגברים היא: „נולדתי מחדש. אני שוב גבר, שוב בן־אדם".

וגבר אחד ששיטת ההזרקות העצמית שיקמה את תדמיתו, את בטחונו העצמי ואת חיי נישואיו, העז אפילו להתלונן: „נגמרו לי התירוצים. עכשיו אשתי רודפת אחרי עם המזרק...".

ד"ר עמי סידי

אפשר גם אחרת, בהשתלת תותבת

ד"ר דוד קמחי מהמחלקה האורלוגית של בית החולים "השרון", מפרט*) את סוגי התותבות שניתן לשתול באבר המין של גברים הסובלים מאין־אונות לצמיתות, כתוצאה מנזק לכלי הדם או לעצבים. התותבת היא התקן הנשתל באבר המין שלהם בעזרת ניתוח, והמאפשר לגבר להגיע לזיקפה מלאה. התותבות הן יעילות ומתוחכמות וגברים בארץ ובעולם נהנים בעזרתו מיחסי מין תקינים ומלאים עם בנות זוגם.

שלושה הם סוגי התותבות:

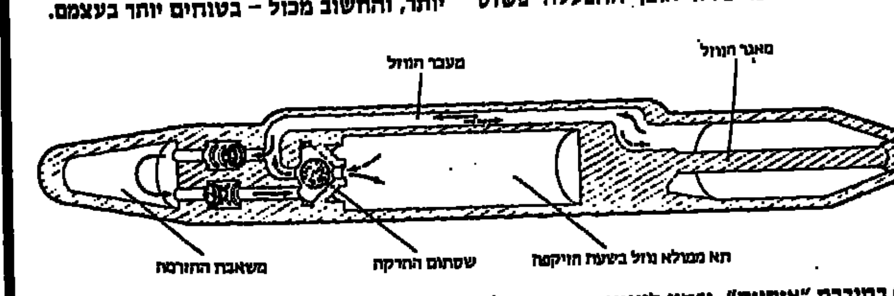
★ התותבת הראשונה מורכבת משלושה חלקים המחוברים על־ידי צנרת מיכל כדורי, זוג גלילים ומשאבה עם שסתום שחרור. המיכל המלא נוזל מותקן מתחת לשרירי הבטן. הגלילים מוחדרים אל שני החדרים של אבר המין, המתמלאים כרגיל דם בשעת הזיקפה. המשאבה מותקנת בשק האשכים. כאשר מעוניין הגבר בזיקפה הוא לוחץ פעמים מספר על המשאבה דרך העור. הנוזל שבמיכל עובר דרך צנרת, ממלא את הגלילים של המיכל, ואבר המין חוזר למצבו הטבעי, הרפוי. פעולתה של תותבת זו מחקה את התהליך הפיסיולוגי.

★ התותבת השניה בנויה משלושה מרכיבים הנמצאים ביחידה אחת. שני גלילים מצופים סיליקון, שלכל אחד מהם משאבה ומיכל המהווים את תמצית פעולתה של התותבת, מוחדרים אל חללו של אבר המין, ובמצב רפוי אין מבחינים בו בכלל. אופן ההפעלה פשוט ביותר: הגבר מנפח פעמים מספר את קצהו הקדמי של אבר המין, כדי ליצור זיקפה, וכאשר לוחצים על נקודת ההרקה חוזר אבר המין למצבו הטבעי, הרפוי. תותבת זו היא המודרנית מן השלוש.

★ זולה בהרבה מן השתיים היא התותבת השלישית, הקשיחה למחצה, היא עשויה משני גופי סיליקון, המוחדרים לאורכו של אבר המין ומעניקים לגבר זיקפה קשה די הצורך לקיום מגע מיני. מאחר וההתקן נשאר קשיח לאחר שתילתו, ומבחינה טכנית אי אפשר לשנות מצב זה, הזיקפה אצל הגבר היא מתמדת. כתוצאה מכך יש אי־נוחות מסויימת, אך ניתן לכופף את אבר המין ולהצמידו לגוף כדי להקל את הסתרתו במהלך הפעילות היום־יומית.

לאחר ניתוח ההשתלה של התותבת, רוב הגברים מסוגלים לשוב לעבודה ברגע שמקום השתילה נרפא לחלוטין. משך ההחלמה שונה בהתאם לסוג ההתקן. בדרך כלל היא נמשכת שבועיים עד ארבעה שבועות. אבל יש להמתין עוד ארבעה עד ששה שבועות עד למגע המיני הראשון. בדרך כלל אין השתילה מונעת אורגזמה, פליטת זרע וסודיות – אם לא היה פגם, שמנע זאת קודם לכן.

נשים רבות, שרואיינו במסגרת מחקרים קליניים שנעשו לאחר השתילה, דיווחו על שביעות רצון מיחסי המין וגם על שינויים שחלו בגברים שלהם: הם הפכו להיות רגועים יותר, חמים יותר, והחשוב מכול – בטוחים יותר בעצמם.

*) בחוברת "איתנים", ירחון לענייני בריאות של קופת־חולים הכללית (נובמבר 1986)

הבעל, האשה והמזרק: „נגמרו לי התירוצים"...

מאת נילי פרידלנדר
צילומים: שי גינות
בשיתוף רשות
שמורות הטבע

1. אל האורניות באמצע הדרך

לירושלמים ולתל־אביבים זהו טיול קצר ונינוח ביום חורף שימשי. לסגור את ההסקה, לאוורר את הבית ולצאת בנסיעה קצרה אל גבעות מודיעים, באמצע הדרך בין תל־אביב וירושלים.

הירושלמים יבוא בכביש היורד בירידות לבית־חורון ואולי יעצרו לקטוף אורניות בחורשת האורנים הסמוכה לנבי־סמואל. אחרי־כן אפשר להמשיך בנסיעה עד ל"כפר־חשמונאי", לחזור בדרך הפטרולים הישנה לשעלבים ומשם לכביש העולה לירושלים. אפשר גם להמשיך ליער בן־שמן ולפסגה מודיעים.

תושבי גוש־דן יגיעו לכאן או בכביש פתח־תקווה - ראש־העין, או בכביש המהיר מתל־אביב ופנייה שמאלה במחלף בן־שמן לתוך הכביש הממשיך לירושלים.

משום שבשבת זהו סאפארי בין כל המשפחות החונות בשולי הכביש עם המנגל והבשרים. הטיולים שלנו יביאו אתכם לליקוט אורניות ביער, לשדות הבר שבהם פרחים צבעוניים וצומחים איזוב וזוטה לבנה שממנה עושים תה נהדר, לגבעות החשופות שמעליהם נופים הבזים, לקברות המכבים ולנחל מודיעים. ל"כפר חשמונאי" המשוחזר בשילת, ולדרך עפר יפהפיה בין המכבים, ישוב קהילתי חדש, לשעלבים - שמוציאה אותנו לכביש הישן ירושלים תל־אביב ליד משמר אילון.

פנייה ימינה למיצפה יער בן־שמן: נוסעים בדרך עפר עד לפסגת מודיעים למזנון קטן ליד האמפיתיאטרון. תצפית על האיזור של שניים וחצי מיליון עצי היער ועל הגבעות המעוגלות המשתפלות יותר ממאתיים מטרים אל פני הים התיכון, ובין מורדות היקודה ממזרח לים במערב.

בגונון, תמורת תשלום צנוע, אפשר לרכוש מפות ולשכור מצפן לניווט עצמי ביער, ולטיול משפחתי קצר וחביב עם ליקוט אורניות בדרך. הילדים ישמחו לשלוחות נחליאלי קל־זנב, שחרורים, ומיני דוכיפתים וגם חוגלות המתרוצצות על השבילים. את האורניות - הפטריות החומות שכשהופכים אותן הן נראות כספוגים צהובים - מוצאים כאן בשפע אחרי הגשם. חפשו תחת עצי האורנים. הליקוט הוא תענוג ובבית אפשר להכין מהן גולאש נהדר עם תפוחי־אדמה, לאדות אותן על מצע של בצלים מוזהבים בשמן־זית או להוסיף שמנת לפני האכילה.

הטיול הרגלי ביער, לפי מפות הניווט, אורך כשעתיים־שלוש והוא מומלץ מאוד.

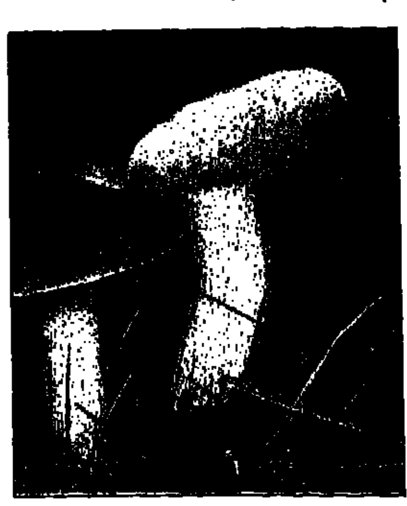
ממשיכים לנסוע בכביש בכיוון קברות המכבים. שילוט בולט, חנייה והליכה לצד שמאל, צפון, אל הסלעים המרשימים. את גיל הקברים החצובים בהם מעריכים במאות שנים, ומשייכים אותם לתקופת המכבים, המאה השנייה לפני הספירה. המורים הראשונים של הגימנסיה העברית הראשונה בארץ, "הרצליה", עדיין לא ידעו זאת כשטיילו כאן עם תלמידיהם בחנוכה, ומאז ידוע המקום כמקום מנוחתם האחרון של מתתיהו החשמונאי וחמשת בניו. המקום שווה ביקור. יש לידו אנדרטה מודרנית, ברושים יפים, עצי ער אציל יפהפיים שאנחנו מכירים כעלי דפנה, ושביל היורד מכאן לנחל מודיעים.

● טיול רגלי: אחרי שהשתטחנו על קברי המכבים ונגענו בעשבים הקטנים כמו האיזוב והאוויר נמלא ריח חריף וטוב, נסענו עוד כ־800 מטרים עד לקבר שייח חירבאווי ולמישלט 219. ושם שוטטנו וחזרנו בנסיעה לקברות המכבים, לחנייה. מול הכניסה למקום (לכיוון מזרח) יורדת דרך כורכר סלולה לכיוון נחל מודיעים. אפשר לנסות לנסוע, ואפשר ללכת כחמישה ק"מ עד לתחתית הנחל. השבילים מתפצלים. פונים בשביל הימני וממשיכים לאורך הנחל, ליד הערוץ. מימין חורשת אורנים, ומשמאל הכפר הערבי מידיה, זכר למודיעים העברית.

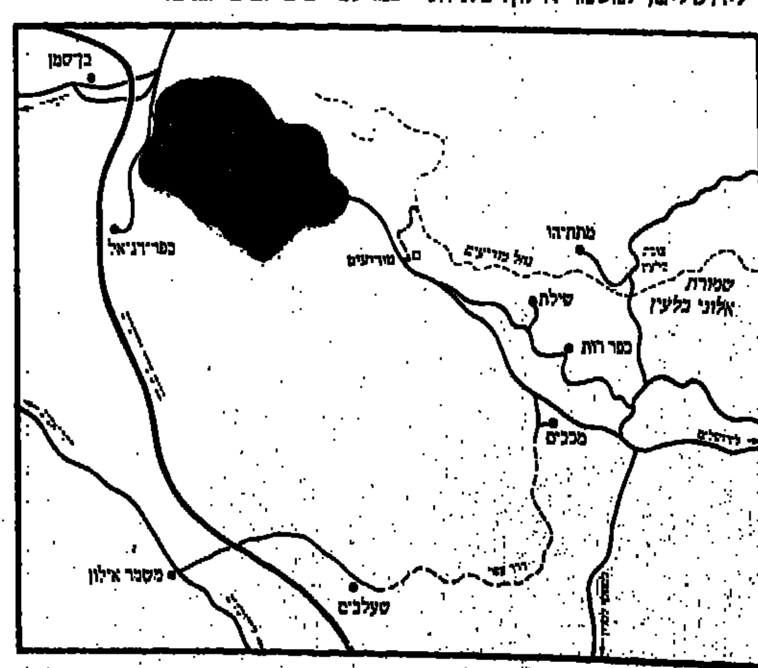
● מי שמחליט לטייל כאן כאן ברגל ובא עם חברים בשני רכבים, טוב יעשה אם יקפיץ רכב אחד מקברות המכבים לצומת בלעין. נוסעים מקברות המכבים לכיוון ירושלים, כשישה ק"מ. פונים שמאלה לכיוון הכפר הערבי חרבתא ונוסעים עוד שניים וחצי ק"מ עד לנחל מודיעים צומת בלעין.

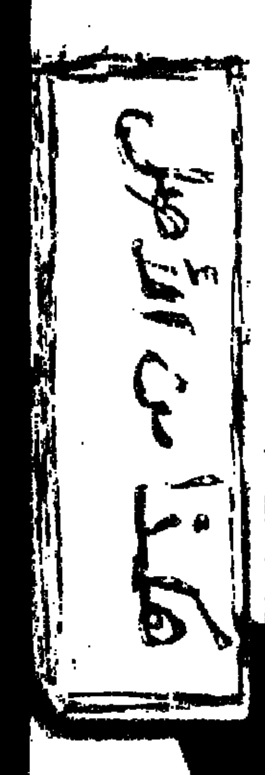
● כפר חשמונאי – כשממשיכים אחרי קברות המכבים לישוב שילת, יש שילוט המוביל לכפר הנראה כמו כפר ערבי טיפוסי לאיזור, ובו רוכזו כל הכלים הקשורים בתרבות החומרית הקדומה של הסביבה: בתי־בד, שומרות, גתות, טבונים ועוד. הילדים יכולים לתרגל כאן עבודת אדמה מסורתית, והביקור בתשלום. זהו "דיסנילנד" מקומי חביב הנותן מושג איך נראו הכפרים ששכנו כאן מאז ימי החשמונאים ועד ימי הישובים הקהילתיים.

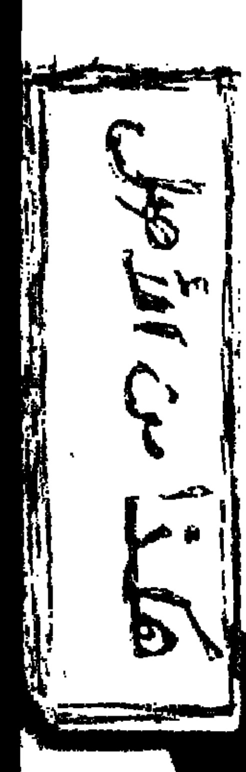
● הדרך לשעלבים. זה משהו. מי שאוהב את הארץ החשופה בין שתי ערים ימצא כאן חורבות ושדרות ברושים וזיתים ומראה נהדר מלמטה על הרי יהודה ממזרח. מקום נפלא ומאד ארצישראלי – בדרך הפטרולים עד ליוני 1967. נוסעים לכיוון הישוב מכבים, ובצומת עולים ימינה על דרך עפר בת שמונה ק"מ שמובילה לשעלבים ומתחברת לכביש הישן לירושלים, למשמר אילון. כלניות בחורף, עצי־זית, בזים בשמיים והרגשה של שום מקום בין כבישים ראשיים עד שמתחברים לכביש הישן ומוכר, אחרי ישיבת שעלבים. וכאן אפשר לעשות קטעי הליכה קצרים ויפים בשדה.

אורניות – חומות מבחוץ, ונראות כמו ספוגים צהובים מפנים.

סלט תורכי

סיפור "הקשר התורכי" שעומד להביא הערב את הזמר אבי כהן ל"סיבה למסיבה" בטלוויזיה, נשמע מפותל כמו עלילת סרט תורכי סוחט דמעות. "כה עצוב לי וכואב/ עמוק עמוק בלב". משירים כאלה בנו הגששים את "פסטיוואל שירי דיכאון". מרכיבי הסלט הם שיתוק הילדים בו לקו הזמר ואשתו, תוצאותיה המפתיעות של הפלגה ביאכטה של מפקד חיל הים לשעבר, ו"סופטוב" נכון לעכשיו בסטייקייה תל־אביבית.

מאת אירית רותם
צילומים: ראובן קסטרו

השראה ל"פסטיוואל שירי הדכאון" של הגששים יצאה כנראה משם. חדר אחורי בסטקייה תל־אביבית, המתפקד בלילות כמועדון. מקור ההשראה, זמר־הבית: אבי כהן. הוא שר בתורכית, הוא שר גם בעברית. את המלים העבריות חיבר בעצמו למנגינות התורכיות עליהן גדל בבית־אבא. הרפרטואר המאוד־אישי שלו מבוסס על סיפור חיים קשה. משירים כמו: "כה עצוב לי וכואב/ עמוק עמוק בלב/ מזכרונות של העבר/ נשאר רק כאב", נבנתה הפארודיה הגששית.

בעידן פריחת המועדונים התורכיים שהציפו מטריטוריית "איסטנבול הקטנה" שבבת־ים לכיוון יפו, המועדון הזה הוא אולי חריג מסויים. הקהל המאייש את המקום ברובו לא מבין את השפה. הם באים בשביל אבי כהן, שמצידם היה יכול, כנראה, לשיר גם בסווהילית – כל עוד הוא מכניס לשירה את המינגון הרגשי הנכון. ואבי כהן מתחיל לשיר בערך באחת בלילה, גומר לקראת הבוקר. בין לבין שר שם גם ניקולאס, זמר יווני. לשמוע אותם שרים באים רק כאלה שיש להם זמן לחיות את הלילה.

אחת בלילה ורחוב אלנבי כבר מזמן הלך לישון. ליד כיכר המושבות שומעים מוסיקה, קולות של חאפלה. בסטקיית "מפגש אלנבי" דולקים אורות. כשלא יודעים, לא משייכים את הקולות לסטקייה שמבחוץ נראית נטושה. נכנסים פנימה, מזיזים וילון ונמצאים בעולם הרגשות והכאב של אבי כהן. מועדון לילה בגודל סלון של דירה מרווחת, קירות מצופים עץ, תמונות קצת סוריאליסטיות, שולחנות מכוסים במפות, במה קטנה, תזמורת. אבי כהן שר, ומסביבו מתחילים לרקוד. נראה שהשירים העצובים שלו עושים להם שמח בנשמה. "גם לי יש נשמה/ גם אני בנאדם/ גם לי יש לב/ גם אני בנאדם", ומישהי משתררת ריקוד בטן פרוע.

מבקשים ממנו שירים שאוהבים, מכירים את המלים, שרים יחד איתו. רוחפים שטרות ומזמינים עוד סיבוב של וודקה או אוזו. אבי כהן, כוכב מקומי. כאן לא מתרגשים מכוכבים עם קושאן בממלכת התקשורת. שולחן שסביבו יושבים למשל, גברי בנאי, דן שילון, ירון לונדון או רבקה מיכאלי לא עושה כאן רושם מיוחד על אף אחד. גברי בנאי גילה את המקום כמעט מיד אחרי שנפתח, לפני כשלוש שנים. יום אחד הביא גם את פולי. אחר־כך נולד "פסטיוואל שירי הדכאון".

הסמות האחרים, פנים
...הם סיפור של הש־
...האחרונים. כאו ליסם
...חבורה הולכת
...של כאלה המווהים
...המושג "צפון תל־
...". קוחרי ה"סטוצים"
...הם, הנספחים
...לכלות בעיק־
...הסמות המפורס־
...שר לא גילו בינ־
...את המועדון
...להיות אתר
...הליילי של אותה חבורה
...השמועה על המקום עברה עד עכשיו
...החברים של דפנה וגברי בנאי, אלון
...ישראל אברמוביץ (מסערו) וגבי לוי
...לחופי תורכיה על היאכטה של רחל
... ומאז הם נודדים הרבה לילות "אצל
...".

אבי כהן ומעריצות "אצל התורכי" (למעלה); עם אשתו אתי (בצילום המרכזי) ועם ילדיהם (משמאל למעלה); רפרטואר מאוד־אישי

ומי בריקאי, לשעבר מפקד חיל הים ואשתו רחל, גרים כבר שש שנים על היאכטה "לויתן". אחרי שיומי השתחרר מהצבא נסעו ליוון, קנו שלד של יאכטה, ישבו שנה וחצי במספנות של פיראוס ובעזרת ארכיטקט ופועלים יוונים בנו להם בית צף וקומפקטי. 14 מטרים או 46 פיט, בלשון היאכטונרים, הוא אורכה של ה"לויתן", שנחשבת לאחת היאכטות הגדולות במרינה התל־אביבית. נשמע קצת צפוף בשביל מי שחושב על בית במושגים של כמה עשרות מטרים מרובעים. אבל מכיל כל מה שצריכים בבית: חדר שינה קטן, סלון, חדר עבודה ומטבחון שמצוייד בתנור, מקרר, פריזר ואפילו בתנור מיקרו־גל. בחודשי הקיץ משייטת ה"לויתן" בין חופי הים התיכון. בחורף מפליגים יומי ורחל לאירופה וארה"ב על אניות סוחר ישראליות שיומי משמש בהן כרב־חובל. במרינה התל־אביבית הם גרים בין ההפלגות, מתכננים הפלגה ממושכת של חמש שנים מסביב לעולם.

בסוף הקיץ הצטרפו לבריקאים ששייטו במשך חודשיים וחצי בין חופיה הדרומיים של תורכיה – דפנה, גברי, אלון, גבי וישראל שנאספו מהמרינה של רודוס. כדי להיכנס לאווירה הנכונה, הם הגיעו ליאכטת המארחים מצויידים בקאסטות המתאימות, ביניהן כמה של אבי כהן שאז טרם ראו אותו בהופעה. במשך שבוע ימים טיילו בין איים ומפרצים ועיירים שהציוויליזציה עדיין לא השיגה. לכל מסעדה נידחת בה נחתו לקחו איתם את הקאסטה של אבי כהן וביקשו מבעל־הבית להשמיע את השירים שהביאו איתם מהארץ. אהבו לראות את התלהבות המקומיים מפולקלור תורכי מייד־אין־ישראל. היו מקומות שאנשים רצו לקנות מהם את הקאסטה. הם לא מכרו. השירים של אבי כהן נהפכו להמנון המסע. כמויות הוודקה והאוזו שחוסלו על היאכטה, לצלילי השירים הללו, הפכו את שבוע ההפלגה למסיבה אחת גדולה עם הפסקות קצרות מאוד, אבל הכרחיות, לשינה. מאז הם ממשיכים את המסיבה "אצל התורכי" בסטקייה שברחוב אלנבי, מביאים לשם גם את החברים שלהם.

"הלילה הולכים לתורכי", נהפכה להיות מעין סיסמה סודית לחבורת גברים שמתחילה את הערב באיזשהו פאב בצפון העיר וגומרת אותו ברחוב אלנבי. את הנשים משאירים בדרך־כלל בבית. פעם, מזמן, הם היו שרים ב"בקתה" שירי ארץ־ישראל־יפה. היום הם שרים את אבי כהן. כמעט כל מי שמגיע ל"תורכי", ממשיך לבוא. יש כנראה איזשהו כוח גם במלים בנאליות כשהן מושמעות בפול־ווליום של הנשמה. צריך לבוא מאוחר בלילה בשביל להאמין שזה קורה.

כשלקחו לשם בפעם הראשונה את דן שילון, הוא ביקש מהחברים שיטלפנו אליו בבוקר. "אני רוצה לדעת שלא חלמתי את זה", הוא אמר להם.

ורם רגב, בעל מגרש מכוניות בתל־אביב, קליינט קבוע של המועדון ומעריץ נלהב של אבי כהן, מנסה להסביר מה גורם לו לבוא לשם כמעט בכל ערב. הבחור, יליד טבריה, ממוצא עיראקי־כורדי, שלא מבין אף מילה בתורכית, שבוי בקסמי שירתו של אבי כהן. "אני לא יכול להסביר בדיוק מה קורה לי כשאני שומע אותו. אין הרבה בארץ ששרים כמוהו. אבי זה דבר מיוחד, הקול שלו, הרגש, השירים שהוא שר מהלב. זה זמר לא ממוסחר, הרגש אצלו זה השיר. כל ערב כמעט אני גומר פה. מוכרח לשמוע כמה מלים מהשירים שלו לפני שהולך לישון. כל מי שבא פעם לשמוע את אבי

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

כהן, נתפס עליו וממשיך לבוא".

אווירה של מקום זה לא משהו שאפשר להעביר בעיתון. אולי בטלוויזיה, וגם זה לא בטוח. הערב אמור אבי כהן להופיע בטלוויזיה. רבקה מיכאלי תארח אותו ב"סיבה למסיבה". הטיול לחופי תורכיה, הגשים לו חלום. אלון אבידר, (מי שכתב את המילים ל"מריומה" ו"סבתא זפטא") החליט לנסות ולהדביק את מפיק התוכנית, אהרל'ה גולדפינגר, בהתלהבות הכללית מאבי כהן, שעוד אף פעם לא זכה להופיע בטלוויזיה. גולדפינגר שבילה לילה אחד במועדון, נדלק על התופעה. רבקה מיכאלי באה למחרת וישר השתלבה בחגיגה. אפילו שרה סולו בתורכית את "איסטמם באבאג'ים". שבוע אחרי זה הגיעו גם דן בירון, חגי מאוטנר, חיים גיל וחיים מלובן. באחד מלילות שבת, חגג שם דני בסן יומולדת.

על היאכטה. מימין: ישראל אברמוביץ', אלון אבידר, רחל ברקאי, גבי לוי, דפנה בנאי, גברי בנאי, יומי ברקאי.

הערב בטלוויזיה, אם לא יחולו שינויים של הרגע האחרון, יופיע אבי כהן עם אשתו אתי ואולי גם עם הבת הבכורה, רינת. תלווה אותם "להקת הלכבות של איזאקים", התיזמורת הקבועה שלו. קול יפה יש לה לאתי כהן, ילידת מרוקו, שלמדה מבעלה לשיר בתורכית. בסופי־שבוע, במועדון שבאלנבי, הם שרים ביחד, צמוד צמוד, לתוך מיקרופון אחד. יש משהו מאוד מרגש בקטע הזה המשותף לשניהם.

"מי שלא סובל לא יודע", אומר תמיד אבי כהן, שבוחר לשיר את השירים התורכיים הכי עצובים שהוא מכיר. והשירים הללו, שחלקם מתנגנים דווקא בעליזות, מספרים על צער ובדידות, אהבה נכזבת והמון יאוש. "הכל מהחיים. כי כמו שכתוב, האדם נולד לסבול. אחד סובל יותר, אחד פחות. אין אחד שלא סובל בכלל". לפי החלוקה הזאת, אתי ואבי כהן, שחלו בילדותם בפוליו (שיתוק ילדים), שייכים לסובלים יותר.

אבי כהן, 33, נולד ביפו להורים ממוצא תורכי. בן שלושה חודשים חלה בשיתוק ילדים, יצא מזה צולע לכל החיים. אביו היה דייג, אלכוהוליסט. אמו היתה פעם זמרת פופולארית שהיתה מוכרת כשם הבימה שלה – "קמיליה". היא שרה במועדונים המזרחיים שהיו אז בארץ, בחאפלות ומופעים של שוחרי הזמר התורכי־יווני־ערבי. היו לה הרבה מעריצים, ביניהם אביו של אבי כהן שהכיר אותה במועדון הלילה "אריאנה" שאז רק נפתח. אחרי שהתחתנו אסר עליה לשיר. "הוא תמיד אמר שזה לא כבוד גדול להיות זמר. גם לי הוא לא הירשה לשיר, אמר שישבור לי את הרגליים", מעלה אבי זכרונות מילדות רחוקה שעברה עליו בשכונת מצוקה יפואית.

לשיר התחיל מאז שהוא זוכר את עצמו, אבל אף פעם לא בקירבת אביו. "למדתי את השירים מהתקליטים שאבא היה מקבל מהימאים שחזרו מתורכיה. הוא היה שותה ואני הייתי מחליף לו את התקליטים. כשגמר לשתות, היה מתחיל לשבור את כל הבית. את התקליטים עם השירים שהכי אהבתי הייתי מחביא, שלא ישבור גם אותם. היו לנו חיים קשים, לא היה כסף בבית, לא היה כלום. גרנו בפחון, אני זוכר לילה אחד ירד גשם והיתה סערה. קמנו בבוקר ואין בית. עף ברוח. היינו צריכים לרדוף אחריו ולהחזיר אותו למקום. אם אבא היה נותן לאמא לשיר, הכל היה אחרת. היינו יכולים לחיות שגעון. פעם, כשהייתי בן 14, הוא תפס אותי על־חם. שרתי ב'אריאנה' בשביל הכיף, הדם עלה לו לראש. מאז לא שרתי שם. רק כשהייתי בן 25 ואבא שלי קיבל התקף לב ושכב בטיפול נמרץ, הוא הרשה לי לשיר. באתי לבקר אותו בבית־חולים ואמרתי לו שזאת הדרך היחידה שלי להתפרנס. מאז אנחנו חיים מזה. אבל עד היום הוא לא השלים עם זה שאני שר".

ילדות עם טעם מר של עוני מתובל בנכות פיסית היתה גם לאתי, בת 29, שעלתה לארץ ממרוקו בת שנתיים וחצי. ההורים שגרו בבית־שאן התגרשו כשהיתה ילדה קטנה. עם אמה ושלושת אחיה עברו לגור ביפו. היא ואבי הכירו בגיל בית־ספר עממי, כשלמדו במוסד לנכים, "אברהמס'", ליד שוק הכרמל בתל־אביב. האהבה שהובילה לנישואים פרחה כנראה רק בשלב מאוחר יותר, כששוב נפגשו ב"ספיבק" – מועדון הספורט לנכים, ברמת־גן. אבי סיים בית־ספר יסודי, ניסה ולא כל־כך הצליח להשתלב בעבודות שונות. אתי שעברה בימים כגרפיקאית ובערבים למדה אקסטרנית לבגרות, התחתנה בת שש־עשרה וחצי והפסיקה לעבוד. שנה אחרי־כן נולדה הבת הבכורה, רינת (11) ופחות משנה אחריה, הבת האמצעית ליאת.

חילתם של הנישואים הללו בדירה קטנה, ריקה מרהיטים ומציוד חשמלי מינימלי, שהועמדה לרשותם על־ידי לשכת הרווחה בבת־ים. אתי ואבי כהן, מובטלים ונתמכי סעד, אז הורים לשתי תינוקות, חוללו אי־אילו מהומות בלשכה עד שזכו לקבל עזרה נוספת. בתקורר האישי שלהם גם מעצר קצר אחד באבו־כביר, שאחריו קיבל אבי כהן רשיון להפעלת דוכן למכירת משקאות בחוף "הסלע" בבת־ים.

על שנותיהם הראשונות כזוג צעיר, מספרת אתי: "אבי לא עבד, בגלל המיגבלה הפיסית, והיה מאוד עצבני. לא היה לנו גז או פריג'ידר. לא היה לנו כלום. בהריון עם רינת ישנתי על הריצפה, אחרי שנולדה היינו נורא לחוצים והקמנו צעקות בעזרה סוציאלית. השופט זמיר עזר לנו, קיבלנו גז ופריג'ידר. אחרי שליאת נולדה עשיתי כביסה בפיילה, היא התהפכה, הכל נשפך עלי, נשרפתי כולי. ליאת היתה רק בת שבועיים, הלכתי עם שתי התינוקות לעזרה סוציאלית והתפרצתי. אמרתי, רק למי שדופק על השולחן אתם נותנים. העיפו לי את הילדה מהידיים. הפכתי שולחן, אז לקחו לי את הקביים ונשארתי לשכב על הרצפה.

"אבי התחיל לצעוק, הביאו משטרה ושלחו אותנו לאבו־כביר. את הקטנה הכניסו ל'ויצו' ואת הגדולה שלחתי לחמותי. באבו־כביר לא רצו לקבל אותנו. אמרנו שאנחנו רוצים שופט. למחרת בבוקר העלו אותנו למשפט. אחרי־זה החליטו להכניס את הגדולה למעון־יום, סידרו לי מכונת כביסה ועוזרת פעם בשבוע. התחלנו להילחם בשביל עבודה, בסוף קיבלנו את הדוכן על החוף. אבי התחיל לעבוד, שילמנו חובות ויום אחד ישבנו והחלטנו שחייבים לעשות משהו. היינו יוצאים או למסעדות התורכיות על חוף הים ושרים בלי כסף. אנשים היו באים במיוחד לשמוע אותנו. יום אחד פתחו בבת־ים מועדון חדש. הלכנו. הכירו אותנו וביקשו שנעלה לשיר. התחלנו לעבוד שם כמה חודשים, ללא תשלום, רק בגלל הטיפים. ראו שיש לנו קליינטורה והתחילו לשלם לאבי משכורת. לפני שלוש שנים הוא התחיל לשיר אצל יחזקאל, באלנבי. וכאן כולם כמו משפחה".

אחרי שקיבל מאביו את הרשות להתפרנס משירה, הפך אבי כהן תחביב לקריירה. מופיע בערבים בשמחות משפחתיות, סוגר את הלילות במועדון. כסף לא חסר להם היום, גם לא בגדים יפים או תכשיטים לאתי. הבן הקטן שלהם, ליאון, בן שש, כבר נולד לחיים טובים יותר. גרים בבת־ים, קומת קרקע, דירה קטנה עמוסה ברהיטים. פורצלנים מציצים מתוך ויטרינות. הבאבא סאלי המנוח משקיף מעל למשקוף דלת הכניסה. אתי כהן, עקרת־בית. מגדלת שלושה, מבשלת, מנקה, מכבסת, תופרת.

אבי כהן עובד בלילה, ישן ביום, לעיתים רחוקות מקשיב לרדיו. לא מכיר שירים של זמרים ישראלים שכאופנה, לא יודע מי זאת ריטה, מעריץ את יהורם גאון וחווה אלברשטיין. את המלים העבריות לשירים שלו הוא כותב כשהוא חוזר מהעבודה, בחמש־שש לפנות בוקר. "מלים שיוצא לי פתאום, מלים על החיים". קורה בהופעות שמבקשים ממנו לשיר שירים של אחרים. הוא מתנצל שלא מכיר אותם. עד היום הוציא ארבע קאסטות, שתי קלטות וידאו ותקליט שדרים אחד. לפעמים משמיעים אותו ברדיו. אין לו שאיפות מי יודע מה מהחיים, טוב לו איפה שהוא נמצא, לא חולם להמריא מעבר לסטקייה שבאלנבי.

"יש לי הרבה הצעות לנסוע להופיע בחו"ל. מליון פעם כבר רצו לחתום איתי חוזה הופעות באמריקה, במועדון 'הטירה'. אמרו לי שאני יכול לעשות שם הרבה כסף. לא הכל קונים בכסף. אני כל החיים שלי שרתי בשביל עצמי, בגלל הצרות שהיו לי, לא בשביל הכסף. אני רגיל פה, לאנשים האלה שבאים למועדון. אוהב את המקום, את הכלבית שלי, את המשפחה. לא רוצה לשנות". עכשיו אבי כהן, זמר של מועדונים וחאפלות, עם קהל מעריצים פחות או יותר קבוע, הולך להופיע בפעם הראשונה בטלוויזיה. מתרגש עד רמעות.

לקהל הצופים שעדיין לא מכיר אותו, הוא מבקש למסור: "אני רוצה שהרבה אנשים סובלים יבואו לשמוע אותי. ואלה שלא סובלים, אם יש בכלל כאלה, שגם יבואו. שיכירו את החיים...". והאשה שאיתו, אתי אומרת: "אנחנו מקווים שהרבה זוגות במצב שלנו שיש להם את הפוטנציאל להביע את עצמם, יעשו את זה. שהמיגבלה הפיסית לא תפריע להם. זה אמנם קשה בהתחלה, אבל צריך לרוץ קדימה...". ■

גברי בנאי: "אמית וכנה"

שמו "מוזת טבע". ככה קורא גברי בנאי למועדון התורכי שברחוב אלנבי. "מקום כלבבי. אהבתי אותו מהרגע הראשון..." [illegible]

"חברי הכי טובים הם מ"המוסד"

צבי זמיר: "הבית תמיד היה לנו חשוב, אבל ייחסנו חשיבות יותר גדולה לכך שהמשפחה תהיה יחד".

כל מי שהיה במוסד, מת מגעגועים. אין תפקיד יותר מעניין. זו חווייה יוצאת־דופן. שום דבר לא דומה לזה, כל דבר הוא פחות. הייתי בתפקיד שש שנים וחשבתי שזה מספיק. עד בואי היה מקובל להיות שלוש־ארבע שנים בתפקיד. זה תפקיד מרתק, אבל קשה מאוד. אני מתגעגע לתקופה, אבל אין אלה געגועים של רצון לחזור. מיציתי את היכולת שלי. אני אוהב את האנשים ושומר איתם על קשר, אבל לא מעורב במה שהם עושים. זה לא עסקי.

עבודה במוסד היא מסוג הדברים שאי־אפשר לעשות לחצאין, במיוחד בתפקידים בכירים, כשאינך עושה עבודה טכנית אלא שותף למערכת שיקולים. ברגע שפרשת – זה לא בתחום האחריות שלך. כשיש משהו לא מספרים לי, אבל אני יודע. ויש גאוות יחידה. את העובדה שבילית שם שש שנים מחיי אף אחד לא יכול לקחת ממני. אני בהחלט שותף במה שאני יודע ולא יודע, וגאה באנשים האלה.

חברי הכי טובים הם מהמוסד. מה שבהחלט מייחד את ראשי המוסד הישראלי הוא שכולנו חברים יותר טובים עכשיו משהיינו לפני שבאנו למוסד. זה דבר יחודי, נדיר בתוך משפחות ה"מוסדות" בעולם. חברתי את חופי (שבא אחרי) ואת עמית (שהיה לפני) לפני שהיינו במוסד, אבל היום אנחנו חברים הרבה יותר טובים משהיינו בעבר הרחוק. אין לי ספק שהאנשים היום יותר טובים משהיו בזמני. למזלנו, זו מערכת תוססת, חיה ומתפתחת. בזמני, היא היתה יותר טובה משהיתה בזמנו של עמית, ובזמנו של חקה – יותר טובה משהיתה בזמני, והיום היא טובה יותר משהיתה

שטח פרטי

צבי זמיר

יו"ר מועצת המנהלים של בתי הזיקוק

נולד בפולין ב־1925 והגיע ארצה בגיל 8 חודשים. גדל בת"א, למד ב"הרצליה", התגייס לפלמ"ח ב־42'. את בחינות הבגרות עשה כאב לשני ילדים ואח"כ למד מזרח־תיכון וגיאוגרפיה באוניברסיטה העברית. 25 שנה שירת בצה"ל ונשאר בראש מחלקת ... אלוף פיקוד דרום ונספח צבאי באנגליה. שש שנים עמד בראשות ה"מוסד"...

בזמנו של חקה. אדם לא מתקנא בבנו ובתלמידו, והכלל הזה תופס גם פה.

עד היום, ואני מקוה שכך יהיה גם בעתיד, עבדתי תמיד במה שמעניין אותי. בכל הקריירה שלי לא היתה לי תחושה שאני 'הולך לעבודה'. ברוב הימים אני מוצא המון עניין בנושא שאני עוסק בו. עולם הנפט הוא בינלאומי, מעניין בהתפתחויות שלו. החבורה שאני עובד איתה בבתי־הזיקוק נעימה לי. אני לא יכול לעבוד בעצמי. חשוב לי לעבוד עם קבוצה, להיות חלק מקבוצה המשרתת עניין ממלכתי. כך גדלתי. נרמה לי שאינני מסוגל להשקיע מאמצים, התמרה ומסירות בשביל בעלים פרטי. חשובה לי ההשתייכות לקבוצה. גם בצבא היה לי חשוב להיות חלק מצוות, אם כאחד מהצוות ואם כמפקד. התמרתי במקומות בהם היתה לי הזדהות מלאה עם הקבוצה. את "סולל בונה" עזבתי כי לא היתה לי הזדהות עם הדרך, השיטה והפער בין הסיסמה למעשה.

הבית תמיד היה לנו חשוב, אבל ייחסנו חשיבות יותר גדולה לכך שהמשפחה תהיה יחד. כשהייתי אלוף פיקוד דרום, המשפחה עברה לבאר־שבע. כשלמדתי בירושלים, המשפחה עברה לירושלים. כשסיימתי את תפקידי בלונדון, שנה לפני המועד, המשפחה העדיפה לחזור איתי למרות שזה שיבש את לימודי הבן. כשהייתי במוסד, הילדים הגדולים ידעו והבינו ולא היתה בעיה. הקטנה נולדה לבית שבו אבא נוסע. לא היה קל. היתה תקופה סוערת ונעדרתי הרבה, אבל נרמה לי שלילדים אין קורטוב של טינה או תחושת קיפוח. כשהייתי בבית – הייתי איתם, לרשותם.

"חברי הכי טובים הם מהמוסד. מה שבהחלט מייחד את ראשי המוסד הישראלי הוא שכולנו חברים יותר טובים עכשיו משהיינו לפני שבאנו למוסד. זה דבר יחודי, נדיר בתוך משפחות ה'מוסדות' בעולם".

מהו ספר הריגול הטוב ביותר שקראת בזמן האחרון? ספרו של פרדריק פורסייט the fourth protocol.

במה אתה גאה? אני שבוי רצון במשפחה שלי. הציפיות מהילדים לא היו מעבר למה שהשגנו; הם ילדים טובים לא חריגים. עשיתי עבודה מועילה ואני גאה בזה.

מה היתה נקודת המיפנה בחייך? ההליכה לפלמ"ח. תקופת שהותי בפלמ"ח השפיעה על האופי שלי, החינוך שלי ועולם הניסיונות שלי ונתנה לי כיוון עד עצם היום הזה.

מה מעצבן אותך? כשאני מרגיש שאני עושה עבודה זיפיפית.

מה מביך אותך? כשפונים כי או משבחים אותי לכיוון השני. ואני יודע שהדברים לא אמיתיים.

מה מעליב אותך? כשפוגעים בשמי הטוב ובשמם הטוב של חברים שלי.

מה מדאיג אותך? ההתברונות המבינית של החברה הישראלית, המציבה לדור הצעיר דגמות לחיקוי שאינה מקובלת עלי. תופעות ההתבטלות בפני בעלי הממון, העובדה שיש שונה שלמה של מלאכות הנעשות ע"י ערבים, ההתרחקות מערכי העבודה.

מה מרגיז אותך? שאני לא יכול לשנות את זה. שמדברים על חזרה לעבודה יצרנית אבל לא עושים כלום.

במה אתה מאוכזב? מהעובדה שהדור שלנו לא הצליח ליצור לבנים עניין ואתגר בהמשך שלומת בארץ, והילדים שלנו עוזבים.

על מה קשה לך לסלוח? כשפוגעים במישהו שאינו יכול להתגונן כי אינו קיים, או שהוא קיים ואינו יכול להתגונן בגלל הנסיבות.

יש לך שונאים? אולי לא שונאים. אבל אנשים שמתנגדים לדעותי. אני לא שייך לאלה שטוב עם כולם.

מה מרגיע אותך? הנכדות שלי.

איזה מבצע צבאי שבה את דמיונך? אני לא יכול לספר לך.

מה ישראלי בעיניך? תפוז שמוטי טוב.

מה מציק לך בארץ? שהמשוררות והזמרות נינוף. שמוסיקאים הרבה משאבים בסדרי עדיפות שלא מקובלים עלי ונכונים אנשים מצויינים בכך שלא נותנים להם הזדמנות. התלות בעיגול המרכזי, במערכות היוליטון (גם של זכרות פרטיות) מחרידה, ופוגעת ביוזמה ובחדשות.

אילו תכונות מציינות אותך? חריצות והתמדה.

יש לך תוכן במחשבה? בציוריו אהבתי לחרוט בעץ. אולי אחזור לזה פעם.

על מה אתה מצטער? שלא למדתי לנגן. הייתי רוצה לנגן בכינור או חליל, כלים שאפשר לשתף בהם.

אתה אוהב לקנות בגדים? לא. אישתי קונה בשבילי כל מה שלא דורש מידה ספציפית. שמתי לב שאני קונה בדיוק מה שיש לי, לא כיוון לחרוג מהמקובל. קרה שקניתי חולצה ורודה והצלחתי בה, ואני זוכר את זה כארוע...

איך אתה מפנק את עצמך? רואה כדורסל בטלוויזיה ולוגם כוסית.

היום הילדים כבר לא גרים בבית ואני עובר שטח, לפעמים באשדוד, וחוזר כל ערב הביתה. אני ... כשהכבישים אינם עמוסים. אני ... ובדרך שומע רדיו. הרשות בקול ישראל

וכ.בי.סי, תוכניות של האוניברסיטה המשודרת ואח"כ קול המוסיקה. אינני שומע חדשות בעבודה. בדרך חזרה אני שומע יומני חדשות ומתעדכן. בערב אני רק עייף, רואה מעט טלוויזיה, חדשות, ספורט ואם יש "מוקד" מעניין. במעט הזמן הפנוי אני קורא וקותב באתי לעולם הנפט מעולמות אחרים לגמרי, ואני מקדיש יחסית הרבה זמן לקריאה בנושא שבועונים, ירחונים, פרסומים שונים בתחומים פוליטיים הקשורים בעולם הנפט. עוקב, למשל, אחר ההתפתחויות במפרץ הפרסי, גם משום שיש לזה השלכה על שוק הנפט וגם מפני שזה מעניין אותי. קורא חומר בנושאים מדיניים עולמיים בעלי עניין, ומאמרים שיש להם נגיעה אלינו. למזרח־תיכון ועסקתי בבעיות האיזור בקריירה הקודמת, וזה מעניין אותי.

ליד המיטה את יכולה לראות מה אני קורא עכשיו. גמרתי את "החיים והגורל" של ואסילי גרוסמן, ספר יפה. אני קורא עכשיו "מה שלא מלמדים בג'ה"ס לעסקים" של הרווארד, ספר קליל, משעשע, בגילים שונים אדם נמשך לספרים שונים...

רגן תמיד מרגשים אותי. או בשביס־זינגר. לאחרונה התעוררה בי סקרנות להכיר יותר מקרוב הווי חיים של מזרח אירופה ומזרח־אירופאים החיים בארה"ב. תקופה מסויימת הקדשתי יותר זמן לקריאת סופרים ערביים, למשל סופרים מצריים על מצרים.

המדריכה הטובה ביותר שלי היא בתי הצעירה, שקוראת המון. אני לא מדביק אותה בקצב הקריאה, אבל ההמלצות שלה תמיד טובות. ספרי ריגול אני מסוגל לקרוא רק כשהם נראים אותנטיים. למשל לה קארה, ששירת כנראה במודיעין. הוא לפחות לא שוגה בטרמינולוגיה. כשסופר מכיר את המודוס־אופרנדי ויש לו דמיון וכשרון, תענוג לקרוא. כשזה לא נראה סביר, קשה להזדהות עם העלילה. כשלה קארה היה בארץ, הוא ביקש להיפגש איתי. אז כבר לא הייתי ראש המוסד. אמרתי לו שבעצם אני מקנא בו. נוהגים לומר, וזה קצת מוגזם, שכמעט אין סייג למה שגוף מודיעיני יכול לנסות לעשות. סופר טוב נמצא בדרגה אחת למעלה. לו באמת אין סייג, ואם יש לו כשרון הוא יכול לכתוב כל מה שעולה על דעתו. יותר קשה לי לקרוא ספרים הנכתבים על המוסד הישראלי מפני שתמיד נראה לי שהאיש לא יודע מספיק, וזה לא עומד בקריטריון של יכולת ההזדהות שלי.

אינני מרבה ללכת לקולנוע וכשיש זמן, אני משתדל לא להחטיא. לא הולך לסרטים מרגיזים ומסתייג מסרטים שבמודה. עד היום לא ראיתי "שתי אצבעות מצידון". מפריעה לי תופעת ההיסטריה, הבולמוס, ההיגררות אחר דברים שכולם עושים, הולכים, קוראים, רואים. הדרך הפשוטה להפגין מחאה היא לא ללכת לזה. ההיסטריה יוצרת רמת ציפיות גבוהה, ואח"כ מתאכזבים. מדי פעם הולכים לתיאטרון ויותר לקונצרטים. אני אוהב תזמורות קטנות ובמיוחד מדברת אלי מוסיקה ווקלית. מאוד אוהב אופרות, מקהלות, מוסיקה כנסייתית. בתי־קפה, מסעדות, מועדונים – זה לא שייך לסוג הבילויים החברתיים שלנו, בסך הכל אנחנו יושבי בית.

בשנים האחרונות בילינו, יחד עם כמה חברים, חלק ניכר מזמני הפנוי בחברת צעירים מנווה־שרת בנסיון לעזור להם להשתקם. רובם ילידי הארץ, כבני 18, שלא עבדו יום אחד בחייהם וגם לא למדו. אנשים חסרי תקווה, חסרי בית ומסגרת, שהחברה פלטה אותם. חלקם מעורב בפלילים, חלקם מכור לסמים קשים. אין לנו הכשרה מיוחדת. באופן אמפירי טיפלנו כמה שראינו. קיימנו טיפול פרטני באנשים, העדנו בבתי־משפט, שיחררנו ממעצרים, היינו בחופה, סידרנו בעבודה, הדרכנו, ראינו אתגר בנסיון לסייע להם לבנות את חייהם מחדש. עשינו את זה בשביל עצמנו. חשוב לנו, כאזרחים, לדעת שאין אלה "מקרים אבודים". במשך שבע שנים עברו בקבוצה כמאה אנשים, ורובם הגדול שוקם. כמה מהם חזרו לצערי, לכלא.

אני אוהב מאוד לקרוא ספרים בידיעת הארץ, עוקב אחרי התפתחויות בתחום הארכיאולוגיה ואוהב לטייל. אנחנו מטיילים בסקרנות רבה כבר שבע שנים עם אותם חברים, במסגרת "קבוצת תשרי", בכל פעם מאירים פינה באי וזה מעניין ונחמד.

בשבת, כשצריך, אני מטפל בבית. עבודות אינסטלציה, טיפול בגג הרעפים, בגינה וכרומה, ולא רואה בזה מעמסה, להפך. כשאני מנקה את הקרבורטור של מכונת הדשא הישנה או גוזם את הגדר החיה, כל כולי בעניין הזה וכשאתה עוסק בדבר אחר – אתה נח, משתחרר, ואח"כ נהנה מזה שהחצר נקיה ושהילדים והנכדים נהנים ממנה, מתגלגלים על הדשא ומטפסים על העצים. וכשגמרתי לכסח את הדשא ודינה אשתי אומרת שעשיתי יופי – זה שווה לי.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: שמואל רחמני

ששבורים

משהו

בז'נווה, עיר שיושבים בה הרבה אירגונים בינלאומיים, סיפרו לי שהמלחמה ברעב כבר הגיעה לשלב כזה שלמעלה מ־10,000 איש בעיר מתפרנסים ממנה.

עשי בעצמך: עגבניה

מעטות מבין הקוראות יודעות שאפשר לעשות עגבניה מקלמנטינה.

מסיבות מובנות נזכרנו עתה בטכניקה עתיקה זו, השוכרת מן המקורות האכדיים.

לאכדים, כידוע, העגבניות לא היו מוכרות עדיין. ובכן מה הם עשו? בלית ברירה פיתחו האכדים כלים להכנת עגבניות מפירות העונה. מאגסים, מתפוחי־כר, מקישואים, מקיווי -- והעגבניה הטובה ביותר שעקרות־הבית האכדיות נהגו להכין היתה מלונים לא־בשלים, בתנאי שהיו בסביבה מעט צניינהרות רכים מרוסקים, שהעניקו למלון את הטעם התמצמץ ואת הצבע האדום של העגבניה.

מתכונים אלה קשים להבנה, כתובים על חרסים, ורובם נשברו הכניויות הנידרייקות.

נעבור נא במהירות, ללא הפסד זמן יקר, לדרך פשוטה וקלה להכנת עגבניה מקלמנטינה, שפותחה במכון וולקני:

החומרים הדרושים:

קילו קלמנטינות; שני בקבוקי קטשופ; גרעינים של פלפל ירוק; צבע טמבור מס' 204; עמילן אפוקסי; שפיץ של מלפפון.

דרך ההכנה:

קלפי את הקלמנטינה, ואחרי־כן קלפי את הפלחים. הדבר החשוב ביותר בהכנת העגבניה הוא הקליפה שלה. שמרי את הקליפות של הפלחים, ישרי אותן, תיפרי אותן יחד ותקבלי כדור עגול פחות או יותר עם חריצים סביבו.

הכיני תערובת מהקטשופ והעמילן האפוקסי, וזרי בתוך התערובת את הגרעינים של הפלפל הירוק. אחרי מעט אימונים תלמדי לרכז את הגרעינים בכיסים מיוחדים. הכניסי את כל התערובת לתוך הקליפה עד שתקבלי כדור קשה אך רך.

עתה לא נותר אלא להקנות לעגבניה את הצבע האדום הנוצץ המוכר לכולנו מזכרונות הילדות. ציבעו בצבע טמבור שהכנתם. אם קיבלתם עגבניה ירוקה - אין טעם להעמיד אותה על אדן החלון. כנראה שהמספר שבהוראות אינו נכון. חיזרו וציבעו את היצירה בצבע אדום.

בראש העגבניה תיקעו את השפיץ של המלפפון. זהו החלק שמורידים מן העגבניה לפני שאוכלים אותה.

בתיאבון.

חיבור: ביקור כיתתנו בתיאטרון החינוכי לילדים ולנוער

ביקרנו בתיאטרון וראינו את ההצגה "הקישקוש ברחוב ספלן". התחנכנו מאוד. ההצגה היא בדיוק כמו שתיאטרון נכון צריך להיות, כי היא בעד דעות של צד אחד, כמקובל. ההצגה מיועדת לילדים, אבל היא ממש כמו ההצגות בתיאטרון לגדולים, יש גם בה יהודיה עושה את זה עם ערבי, כמקובל.

התחנכתי מאוד מההצגה, וקיבלתי המון מסרים. בעיקר אפיין בהחלט את הקטע שבאמת יש פיגוע חושדים כולם בערבי סתם. זה מסר חינוכי נגד דעות קדומות. כאילו שערבים הם דווקא המפוצצים מטענים. אנחנו סתם חושדים בערבים, ולא בבהאיים, נניח, וזה מראה שאנחנו גזענים, ומחנך אותנו יופי. ובדיוק בסוף ההצגה יוצא שזה פיגוע בגלל בלון גז בכלל, כמו בחיים, וזה מראה שאם נהיה מחונכים כמו בתיאטרון הכל יהיה בסדר, ונמצא את פרח לב הזהב.

10+ מעולה!
הבנת את החומר.
ילד טוב תיאטרון!
תישלח בשליחות בית־הספר ללונדון!

ערכי הנצח הזמניים

– המ, אדוני העורך, יש כאן איש אחד שמתעקש לראות אותך.

– מה הוא רוצה?

– יש לו צילומים בלעדיים של טבח בסאברה ושאתילה.

– מה זה מעניין את מישהו?

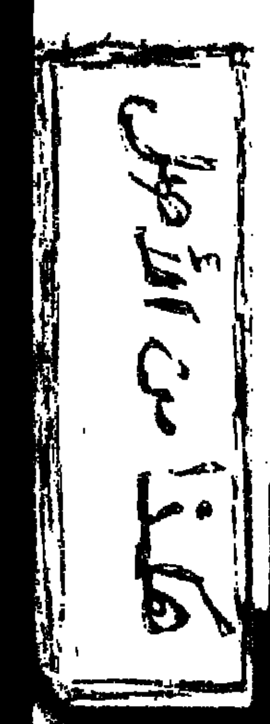
– אמרתי לו ככה, אבל הוא דורש לראות אותך אישית. הוא אומר שיש לו צילומי ערימות של גוויות, נשים וילדים. הוא אומר שחבר שלו זכה פעם בשביל צילום כזה בפרס "צילום השנה".

– פעם. בחייך, תיפטרי ממנו בעדינות, בשביל מה יש לי מזכירה?

– בסדר, אני אומרת לו להשאיר את הצילומים אצלנו, ושנתקשר איתו אם נחליט לפרסם.

– כן, משהו כזה, אני סומך עלייך, ותשיגי לי דחוף את מי שעובד על סיפור מכירת הנשק לאיראן. מזעזע, אני אומר לך, מזעזע. אני לא יכול לישון טוב בלילה מזה. תודיעי לעורך הלילה שיתן לזה את כל העמוד הראשון מחר, ושיהיה סיפור גדול למוסף. אנחנו לא ניתן שקט עד שתקום ועדת חקירה.

מאיר עוזיאל

הסינדרום הציני

מאת אריה בנדר

הפוליטיקאים הישראלים מבינים רק את שפת הכוח, ובארץ שולטת „פוליטיקה של ציניות". למי שעד עכשיו רק חשד בכך – יש מעתה הוכחות מדעיות לשינוי שחל בשנים האחרונות בדפוסי התרבות הפוליטית הישראלית. „היום, כשישראלי רוצה להשיג משהו – הוא יורד לרחוב. עם ישראל נהפך מעם הספר לעם המפגין", אומר ד"ר גדי וולפספלד, מרצה בחוג למדע המדינה ובמכון לקומוניקציה שבאוניברסיטה העברית שחקר את הנושא. מימצאי המחקר עומדים לראות אור בקרוב בארה"ב, והם מצביעים על כך שהישראלי נהפך לציני לאחר שנוכח לדעת שהמימסד אינו מגלה רגישות לרחשי הלב שלו, שהצינורות המימסדיים סתומים ואטומים ורק אם ינקוט באמצעים קיצוניים – לרוב אלימים – יהיה לו סיכוי כלשהו להשיג את שלו.

פוליטיקאים ישראלים לא יאהבו את ה"סינדרום הציני" שחושף ד"ר גדי וולפ־ספלד. בעיניו זוהי תת־תרבות שהתפתחה בארץ ומבוססת על האמונה שהם, הפולי־טיקאים, מגיבים רק ללחץ, לא לשכנוע, ושהדרך [illegible] להשפיע על השלטון בישראל היא באמצעות [illegible] או פעולת מחאה. במלים אחרות הפוליטיקאים שלנו מבינים רק את שפת הכוח. „היום, כשישראלי רוצה להשיג משהו – הוא יורד לרחוב. עם ישראל נהפך מעם הספר לעם המפגין", אומר ד"ר וולפספלד.

ד"ר גדי וולפספלד, מרצה בחוג למדע המדינה ובמכון לקומוניקציה שבאוניברסיטה העברית בירושלים, חקר במשך חמש שנים את התשובות לשאלה „באילו דרכים תובע האזרח מהשלטון את [illegible] לו". בימים אלה הוא מסכם את ממצאיו בספר [illegible] יראה אור בארה"ב. מחקרו, שמומן בסיוע "קרן [illegible]", מבוסס על סקר ארצי של "[illegible]", על ראיונות אישיים עם מנהיגים עממיים של יותר מ־400 קבוצות מפגינים ברחבי הארץ, ועל ניתוח מאות מאמרים וידיעות שפורסמו בעתונות בין השנים [illegible]־1983. „הנתונים שאספתי מלמדים על שינוי [illegible] שחל בדפוסי התרבות הפוליטית הישראלית, ועל [illegible] 'פוליטיקה של ציניות'. הדבר נובע מצירוף של [illegible] גורמים פסיכולוגיים וחברתיים שקיבלו תנופה [illegible] בשנות השבעים", הוא אומר.

„הגורם הראשון הוא עליה מתמדת באי־שביעות הרצון של האזרחים מיכולת המנהיגות הפוליטית לנהל את ענייני המדינה. סקרים שנערכו לאורך התקופה מלמדים על עלייה דרמאטית בשעורי אי־שביעות הרצון מהמנהיגים. ב־1967, שמונה אחוזים מהנשאלים הביעו חוסר שביעות רצון מתיפקוד הממשלה. ב־1973 הביעו אי־שביעות רצון 30 אחוזים מהנשאלים. ב־1977, ערב המהפך וסילוק מפלגת העבודה מן השלטון, הביעו 85 אחוזים מהנשאלים חוסר־שביעות רצון. בתקופה הראשונה לשלטון

„הישראלי מאמין שרק מי שעושה רעש, מקבל תשומת־לב, ושהפוליטיקאי מעוניין להפסיק עד כמה שיותר מהר כל 'רעש' שלילי מבחינתו, ע"י כך שייענה לתביעות הצועקים".

הליכוד היתה ירידה ברמת אי־שביעות הרצון, אבל ירח הדבש היה קצר ועקומת אי־שביעות הרצון שבה וטיפסה מעלה, וב־1984 הביעו 56 אחוזים מהנשאלים אי־שביעות רצון. היום, בתקופת ממשלת האחדות הלאומית, ישנה ירידה מסויימת באי־שביעות הרצון, אבל אני מאמין שהמגמה הכללית נשארה בעינה".

„גורם נוסף לשינוי בתרבות הפוליטית שלנו הוא העלייה בצורך של הציבור להביע רעתו. מיד לאחר מלחמת יום הכיפורים עולה בשיעור ניכר מספר האזרחים החשים צורך להשפיע על מעשי הממשלה. וזה מוביל לגורם הבא: הציבור שחש צורך להשתתף ולהשפיע, נוכח עד מהרה לדעת שהמימסד אינו מגלה רגישות לרחשי הלב שלו. הצינורות המימסדיים סתומים ואטומים, וזה גורם לפיתוח תחושות ציניות בציבור. הגורם הרביעי הוא החלשות מעמד המפלגות בחיי האזרח. פעם, כדי לסגור עניין, היית צריך לפנות לאיש המפלגה ולקבל פתק. היום המפלגה נהפכה לגורם פחות מרכזי בחיים הפרטיים שלנו בארץ. הפתרון היחידי שנותר הוא לעבור לשיטת ההפגנות".

„הסינדרום הציני" מוביל את ישראל לצמרת העולמית בתחום רצון האזרח להשפיע והשתתפותו בפעילות מחאה. הד"ר וולפספלד ערך מחקר השוואתי בנושא זה בשמונה מדינות מערביות: „מבחינת רצון האזרח להשפיע, עומדת כיום ישראל במקום הראשון גם לעומת ארה"ב, אבל לעומת־זאת – מבחינת התחושה שיש לאזרח על מידת ההשפעה שיכולה להיות לו על השלטון – ישראל נמצאת בתחתית. לגבי ההשתתפות בפעולות מחאה ישירות, נמצאת ישראל במקום השני אחרי איטליה. אבל בעוד שבמדינות אחרות כוללת פעולת המחאה הצטרפות למפלגה פוליטית, פנייה לחברי פרלמנט, כתיבת מאמרים, משלוח מכתבים ורק לבסוף השתתפות בהפגנה, הרי כשנשאלים בסקרים כיצד היית מביע את רעתך בנוגע לחוק שאתה מתנגד לו, מתברר שבישראל – ורק בישראל – הדבר הראשון שהמשיב

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)
חושב עליו הוא השתתפות בהפגנה. זה מלמד יותר מכל על התפנית הצינית בתרבות הפוליטית שלנו. הישראלי מאמין שרק מי שעושה רעש, מקבל תשומת־לב. הוא מאמין שהפוליטיקאי מעוניין להפסיק עד כמה שיותר מהר כל 'רעש' שמבחינתו נחשב לשלילי ע"י כך שהוא נענה לתביעות הצועקים. לזה אני קורא 'פוליטיקה של ציניות'".

הד"ר וולפספלד בדק מאות הפגנות שנערכו בארץ ושוחח עם מנהיגי רבים מהן. „בגלל הרצון העז להשפיע ובשל התחושה שהצינורות המקובלים סתומים, יורדים לרחוב. ההפגנה, מתברר, היא דרך המחאה היעילה והקלה ביותר. אבל לא מספיק רק להפגין. צריך גם שההפגנה תזכה לתשומת־לב מתאימה בתקשורת, ולכן רצוי שתהיה דרמאטית, ואם אפשר – גם בלתי־חוקית. בגלל ריבוי ההפגנות צריך להתמודד על תשומת־הלב מול קבוצות מפגינות אחרות, ולכן רבים מהמפגינים בוחרים במודע בדרכים בלתי־קונוונציונאליות, בלתי־חוקיות ואפילו אלימות".

„רמת האלימות לא עלתה בינתיים, אולם ריבוי

„קיימת עליה מתמדת באי־שביעות הרצון של האזרחים מיכולת המנהיגות הפוליטית לנהל את ענייני המדינה".

ההפגנות הביא גם לריבוי המקרים האלימים. 30 אחוזים מכלל ההפגנות שבדקתי במחקר לא היו חוקיות. ב־23 אחוזים מהן היתה מידה מסוימת של הפרת סדר, וב־15 אחוזים היו אלמנטים של אלימות. זה נתון מדאיג ביותר, משום שהרבה קבוצות עוברות על החוק מבלי שתהיה לכך תגובה הולמת. חלק מהציניות נובע מהתחושה שיהודי שעובר על החוק במהלך הפגנות – לא יענש. רק ב־12 אחוזים מהפגנות רווח על מעצרים. מי שכבר נעצר במהלך הפגנה כזו ישוחרר מהר מאוד והמפגינים אינם רואים עצמם מסתכנים בכך שהם עוברים על החוק".

מבדיקה השוואתית של שיעור השתתפות האזרחים בהפגנות בעשור האחרון, מציג הד"ר וולפספלד את התמונה הבאה: איטליה – 17 אחוז, ישראל – 16 אחוז, ארה"ב – 12 אחוז, גרמניה – 8 אחוז, שוויץ – 8 אחוז, אוסטריה – 7 אחוז, הולנד – 7 אחוז, אנגליה – 6 אחוז, פינלנד – 6 אחוז. את הדמיון הרב בין המציאות הישראלית והאיטלקית הוא מסביר במישטר הקואליציוני על רעותיו החולות המאפיין את שתי המדינות.

על המאפיינים של המפגין הישראלי אומר ד"ר וולפספלד: „רוב הסיכויים הם שהמפגין הישראלי הוא אדם משכיל בעל רצון עז להשפיע, אדם בעל התעניינות ומודעות פוליטית גבוהה. הדבר נכון במידה שווה לגברים ולנשים. ה'ישראלי המפגין' הוא קרוב לוודאי איש שמאל, צעיר, וככל שגילו צעיר יותר כך רב יותר הסיכוי שישתתף בהפגנה, בעיקר בסביבות גיל 20".

„מהנתונים שלי עולה כי 17 אחוז מבני חמישים ומעלה משתייכים למפלגה כלשהי. מקרב הצעירים בני 29־18, רק שני אחוזים משתייכים למפלגה. זה שינוי משמעותי. המפה הפוליטית לובשת פנים חדשות ומרכז הכובד של המשחק הפוליטי בארץ עובר לקבוצות חוץ־פרלמנטריות. ישראל נהפכת איפה לאחד המקומות היחידים שבהם הפגנות נהפכו לפעילות קונוונציונאלית. נהפכנו מעם הספר לעם המפגין. אולי ממשיכים לקרוא ספרים, אבל כשסוגרים את הספר – רצים להפגין".

ישנן קבוצות מפגינים המועדות לאלימות יותר מאחרות. „ככל שהקבוצה יותר קטנה וקהילתית, החשש מפני אלימות גבוה יותר. ההסבר נעוץ בכך שללא אלימות הם לא יזכו לשום תשומת־לב. לרשותם לא עומדים אמצעים כמו דובר או משרד יחסי־ציבור. הדרך היחידה שלהם לפרוץ לתודעת הציבור והפוליטיקאים היא למשוך את תשומת־ליבם באמצעים אלימים. מי שמפגין קרוב יותר לבית, גם מגלה נכונות גבוהה יותר להפעיל אלימות. יש לכך הסבר פסיכולוגי. במגרש הביתי שלך, אם זה המיפעל שבו אתה עובד או השכונה בה אתה מתגורר, יש לך תחושה שאתה מגן על מקומך ועל קיומך. במרכז העיר או באיזורי הפגנה מרוחקים אתה מרגיש מנוכר, זר וחסר בטחון".

ד"ר גדי וולפספלד (צילום: יוסי זמיר)

המחקר מגלה עוד כי דווקא קבוצות אידאולוגיות־פוליטיות מפעילות הרבה יותר אלימות מאשר קבוצות המבקשות להשיג יעד כלכלי־חומרי. „הדבר נובע מכך שלקבוצת אינטרס כלכלי יש, למשל, גם נשק השביתה. קבוצות אידאולוגיות תלויות הרבה יותר בתקשורת ובפרסום המתלווים להפגנה. התהליך הפסיכולוגי הצמוד להתפתחות ה'פוליטיקה של ציניות' בארץ, מביא לכך שקבוצות פוליטיות מרגישות שכל האמצעים מקדשים את המטרה".

בהתפתחויות האלה רואה הד"ר וולפספלד פן חיובי ופן שלילי. „אני רואה חיוב רב בכך שהאזרח הישראלי מצא דרך להתבטא ולהשפיע. חלק גדול מההפגנות השיגו את מטרתן, מבחינת המפגין. מידגם קטן של 70 קבוצות שראיינו לעומק לצורך המחקר מגלה כי 87 אחוז מהן טוענים למידה כזו או אחרת של הצלחה. הקבוצות שפעלו, למשל, נגד מלחמת לבנון, סבורות שמאבקן הצליח. הרופאים סבורים שהשביתה החזקה שלהם הסתיימה בהצלחה. החרשים הפגינו הפגנה אחת והשיגו את שרצו. אפשר להתנחם בכך שהאזרח הישראלי מצא סוף סוף נתיבים להגיע לשלטון, שלא באמצעות המפלגות. זה מצביע על קריאה נכונה של המפה הפוליטית, שכן באמצעות הפוליטיקה קשה היום להשיג משהו. המפלגה עצמה נהפכה למימסד, לארגון ביורוקרטי. האזרח פיתח שיטה אלטנרטיבית לעמוד על שלו ולקבל את המגיע לו באמצעים פסבדו־אליטיים".

החיוב שבהתפתחות מתגמד בצל הסכנה אותה צופה הד"ר וולפספלד: „ה'פוליטיקה של הציניות' יוצרת אווירה כללית של זלזול בחוק, של הפקרות, של חוסר אמון במנהיגות הפוליטית. והזלזול בחוק מתרחב לכל שטחי החיים. אם אדם יוצא לרחוב כדי להפגין ומשיג בכך את מה שלא השיג בצנורות המקובלים - הוא לומד שרק הכוח מדבר במדינה.

„פעם, כדי לסגור עניין, היית צריך לפנות לאיש המפלגה ולקבל פתק. היום המפלגה נהפכה לגורם פחות מרכזי בחיינו. הפתרון היחידי שנותר הוא לעבור לשיטת ההפגנות".

והמנהיגות הפוליטית עצמה, אם אינה ממש מעוררת את התופעה ודוחפת את תומכיה לעבור על החוק, לפחות מגלה כלפיה אדישות".

„קשה להתעלם מההרגשה שהזלזול בחוק התחיל דווקא מלמעלה ורק משם הגיע לרחוב. המפגינים בימית קיבלו גיבוי פוליטי, המפגינים החרדים בירושלים קיבלו גיבוי פוליטי, וכך גם המתנחלים. התופעות הללו תורמות להתגברות הציניות והזילזול בחוק. בתחרות בין קבוצות המחאה החוץ־פרלמנטריות השונות יהיו תמיד כאלה שילכו יותר רחוק. פעם נחשבה חסימת כביש לעבירה חמורה. היום מתאמים פעולה בלתי־חוקית כזו עם המשטרה. זריקת אבנים כבר מזמן נהפכה לנורמה, למחזה של יום־יום, ואיש לא מתרגש מכך. הנורמה ההתנהגותית־פוליטית שנוצרה כאן אומרת שמעשים כאלה הם 'בתוך הקונצנזוס', הם 'בסדר'".

ד"ר וולפספלד מפנה אצבע מאשימה אל הפוליטיקאים ואל שיטת הבחירות הקיימת במדינה. „ברור שבשיטת הבחירות הנוכחית הציבור מתוסכל. הוא אינו מאמין למפלגות, אינו מאמין לפוליטיקאים ואינו מאמין למישטר. הציבור מתוסכל מכך שלא עומד לרשותו צינור פוליטי להשפעה, לבד מהפעילות הישירה ברחוב. שינוי שיטת הבחירות יפתח, לדעתי, פתח חדש של תקשורת פוליטית ויתן לציבור פחות סיבות לרדת לרחוב. הכתובת רשומה על הקיר. הדמוקרטיה שלנו חולה. הסכנה היא שהזלזול בחוק יהפוך לנורמה, ושבמדינה שלנו – שבה רבים מטורפים לפוליטיקה – יקום דור חדש שלא ידע שאפשר גם אחרת. הסינדרום הציני רק ילך ויגבר". ■

„בלי רעש – הממשלה לא תשים עליך"

ראיון המופיע במחקרו של הד"ר וולפספלד עם אחד ממנהיגי ההפגנות האלימות שהיו בשנים האחרונות בכפר־שלם, על רקע ביצוע צוי הריסה בכפר:

„אם אתה לא עושה רעש – הממשלה לא שמה עליך. כאשר מישהו נמצא בחושך ולא רואים אותו – זה סופו. כך עובד המשחק בארץ. כאשר אתה שובר או מצית משהו והטלוויזיה לא היתה שם, לא קרה כלום. אין לך השפעה".

– האם קרה ששברתם ושרפתם והטלוויזיה לא באה?

„לא. הם תמיד באים. זה הדמוקרטיה. האיש הקטן יכול להביע את דעתו דרך אמצעי התקשורת. ברוסיה השלטון יכול לעשות מה שהוא רוצה. אתה יכול לשרוף את כל מוסקבה ואף אחד לא יידע מזה, כי זה לא יהיה כתוב בעיתון".

בראיון אחר אומר אחד ממנהיגי הפגנות החרדים בירושלים:

„קח דוגמה מההפגנות שלנו ברחוב ים־סוף בשכונת רמת אשכול. עשינו הרבה הפגנות כדי להביא לסגירת הרחוב, והעירייה הבטיחה שאם נהיה בשקט, הרחוב יסגר. אבל הם לא עשו כלום. אמרתי שהדרך היחידה לסגור את הרחוב היא בהפגנות. לא ידוע לי על רחוב שסגרו בגלל שהרבנים דיברו עם העירייה".

– ומה לגבי הפגנות שקטות?

„למי זה אכפת? מי ישמע עליך בכלל?"

– למה אתה קורא אלימות בהפגנות?

„כאשר אתה חוסם כביש, יגידו שזו אלימות. אנחנו לא חושבים כך. אבל איש לא יהרוג מישהו".

– וזריקת אבנים אינה אלימות?

„זו כבר מסורת שעוברת מדור לדור. פעם אמרו שאסור לזרוק אבנים בשבת. אבל מה שמכינים לפני שבת זה בסדר. אז מישהו כנראה דואג להכין את האבנים לפני כניסת השבת".

העולם מנקודת מבטו של קיקלופ

מאת משה בן־שאול

מתל־אביב תצא הבשורה על־פי הוקני לבוסטון. מחרתיים, 21 בדצמבר, תיפתח בביתן הלנה רובינשטיין של מוזיאון ת"א, תערוכת הפוטוקולאג'ים של האמן האנגלי שחי בארה"ב, דיוויד הוקני, ובה עבודות חדשות שטרם הוצגו במקומות אחרים. סוד קיסמם של הפוטוקולאג'ים שלו נעוץ גם בכך שהם מאלצים את הצופה להתבונן, במקום רק „לצלם" את התמונה. מרהיב, פופולארי, מרתק ובינלאומי, הוא מכניס אותנו לתוך התמונה בכעין נסיעה במנהרה. כשעוברים את נקודת הסוף – הפרספקטיווה מתהפכת.

אולי חשוב יותר לכתוב ברגע זה על תערוכת "רגע" של קבוצת אמנים ישראלים במוזיאון ישראל. תפישת האמנות המקומית, העכשווית, שווה עיון מרוקדק ובוחן. אולי נחמד יותר לכתוב על כלי המאור – נרות, פמוטים, חנוכיות, שהציב איזיקה גאון באותו מוזיאון, כשהקו הוא לא הליכה אל המסורת אלא יציאה ממנה, הליכה אל האומנות, מלאכת־המחשבת כמעשה יצירת האמנות – אבל חשוב הוא לא תמיד קנה־המידה העומד מול המרהיב, הפופולארי, המרתק והבינלאומי.

בקנה מידה של היסטוריה־אמנותית־מתהווה, במיתבר המופלא הזה של פירסום/ נהנתנות/ יחסי ציבור/ כשרון – דיוויד הוקני עונה על כל הציפיות.

מחרתיים, 21 בדצמבר, בביתן הלנה רובינשטיין של מוזיאון תל־אביב, תערוכת הפוטוקולאג'ים של הוקני תהווה בוודאי כוח מושך גדול מאוד.

במדיניות כוללת של מוזיאון גדול – הבחירה היא מוצדקת, מה גם שזו תערוכה ראשונית, שתל־אביב היא תחנתה הראשונה לאחר שהוצגה עד כה רק במרכז הבינלאומי לצילום בניו־יורק.

הצלם הישראלי ואוצר תערוכות הצילום של מוזיאון תל־אביב, שיש לו יד וקשר במרכז זה, מיכה בר־עם דאג לכך, לאחר פגישתו עם הוקני בארל, דרום־צרפת, באירוע של צילום. ואגב, כאן בתל־אביב מוצגות גם עבודות חדשות לחלוטין, שגם בניו־יורק לא הוצגו. ומכאן, מתל־אביב, תצא הבשורה על־פי הוקני לבוסטון.

הוקני, למי שאינו יודע, הוא אמן בריטי כבן 50, החי בלוס־אנג'לס, קליפורניה, ומרבה לנדוד בעולם. הדגש הוא עכשיו על האמן הוקני. הוא רב־גוני מאוד, רב־צדדי מאוד. כראש וכראשונה צייר, רשם מעולה, תפאורן, ובארבע השנים האחרונות עוסק בעיקר בצילום.

הוא לא אמן שבאופנה – כלומר: לא אימץ את הציור הישיר על הבד, לאחר איזושהי תקופה קונספטואלית, הוא לא אימץ את האקספרסיוניזם הגרמני החדש כדרך חשובה לעבוד בה, הוא גם לא תיאורטיקן – אבל הוא תמיד באופנה, בשל מה שהוא.

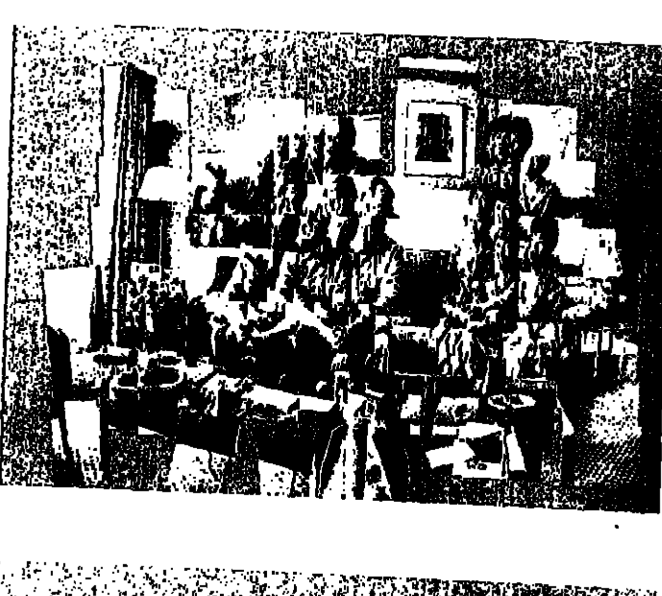
האלבומים שלו מכירים מאוד. הרישומים שלו וירטואוזיים. מוכרים. דמותה של סיליה. רישומי החברים שלו ואהוביו. ציורי השמן שלו ובהם שוב, הבית שלו, סיליה, החברים, האנשים המוכרים לו, האהובים המשתקעים נינוחים על שפת הבריכה.

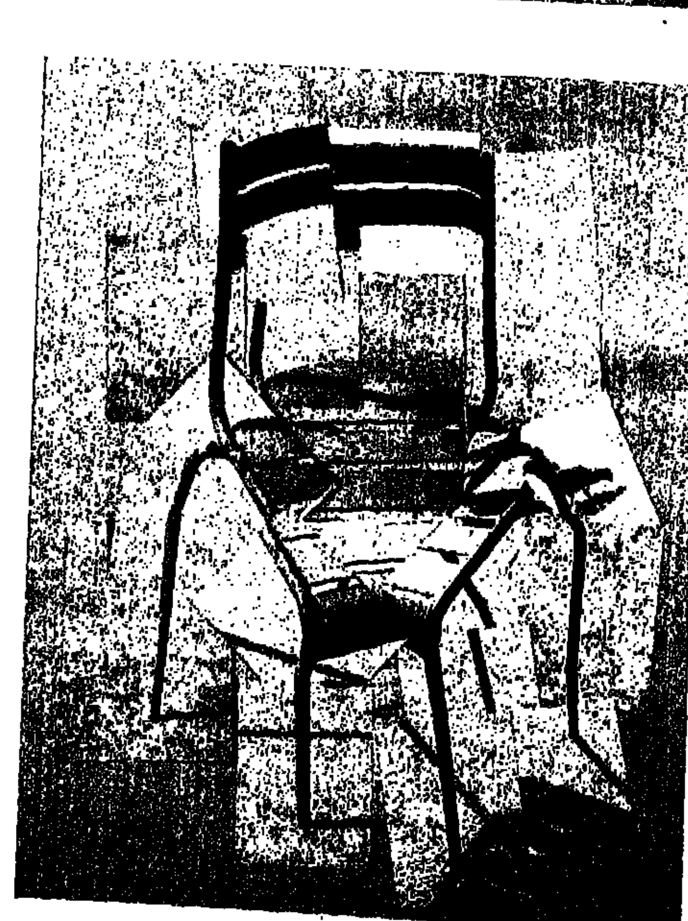
רישומי קהיר שלו. הקווים המצעפים את קסם המזרח, הלא־נקי, והופכים אותו לנוף אינטימי וקרוב.

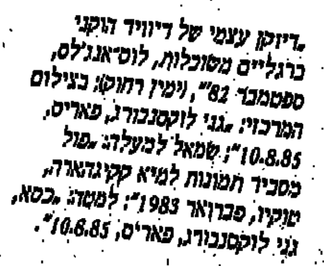
אומר מיכה בר־עם: „בשל רב הצדדיות שלו, בשל העובדה שכמו כולם צילם במסעותיו – הוא ליקט את הצילומים באלבומים. כשנודע הדבר לאוצר מוזיאון פומפידו הפאריסי, נסע אליו לקליפורניה, ונוכח לדעת שהוא לא רק מתעד מסעות וחברים ומסתייע בצילום לצורך ציוריו, אלא יש בהם נסיון מעניין לתהות על מהות הצילום. דיוויד הוקני אומר: הצילום הוא בסדר – כל עוד לא איכפת לך להסתכל על העולם מנקודת מבטו של קיקלופ, למשך שבריר של שניה".

מה שהקסים בתחילה את הוקני, כאמנים אחרים, זו לא רק האפשרות להשתמש בסרטי פולרואיד המאפשרים מעקב אחר תהליך העבודה תוך כדי

(המשך בעמוד הבא)

„דיוקן עצמי של דיוויד הוקני ברגליים מסוכלות, לוס־אנג'לס, ספטמבר 82", (ימין רחוק) בצילום המרכזי: „גני לוקסנבורג, פאריס, 10.8.85"; שמאל למעלה: „פול כסביר תמונות למיא קקיגהארה, טוקיו, פברואר 1983"; למטה: „כסא, גני לוקסנבורג, פאריס, 10.6.85".

פרט מתוך „הלל פניני", פמברוק סטודיו, לונדון 1985"

(המשך מהעמוד הקודם)

עשייה. הוקני החל מצרף זה לזה את הצילומים המאופיינים על־ידי מסגרותיהם הלבנות, וראה בכך את החלון הקלאסי, את מסגרת החלון, את ה„מבעד לחלון". הוא, בעזרת הצירופים, יצר מעשה־סורג, יצר מין מארג – ובנה מיחברים.

„אחד הדברים שהפריעו לו", מוסיף בר־עם, „והוקני ניסה לנפץ איכשהו – זו הפרספקטיווה הרנסאנסית. בעזרת המיחברים שלו נוצרה השטחת הפרספקטיווה, נוצר פסיפס.

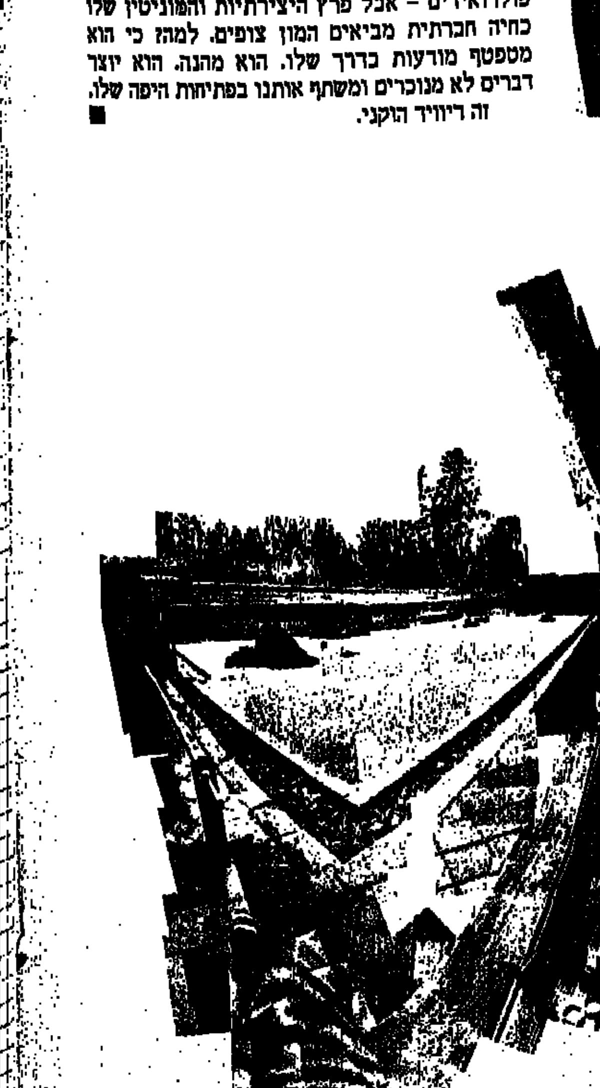
„אבל בשלב מסויים הרגיש שמיצה את הנושא, ואז התחיל מצלם במצלמות סטאנדרטיות של 35 מ"מ כשהוא עושה שימוש בתהליכי־פיתוח סטאנדרטיים של פוטו־רגע – פיתוח מסחרי. את התוצאות שהתקבלו, בצורה מוגדלת יותר, וללא שוליים לבנים, צירף והחל לבנות קולאג'ים קוביסטיים ואחרים".

אגב, אחד מהפוטוקולאג'ים המרשימים ביותר שלו הוא מעשה־מחווה לקוביזם. השוני בתהליך היה – וזה גם מה שריתק אותו, כי הוא הגיע לכך במקרה – שבניגוד לפולרואיד עם התוצאות בנות־הרגע, בקולאג'ים היה צריך לחזות מראש, בעיני דמיונו, בעת הצילום עצמו. כלומר: „לבנות" את התוצאה מראש. הוקני בנה את ה"תוצאה" הזו כשהוא מצלם צעד אחר צעד, ודברים מסויימים צילם בגירסאות שונות.

הוא כיוון את מצלמתו לנופי הפרא, למרחבים של מערב ארה"ב, כי כך אפשר למתוח את התמונה, להתפרש איתה. הוא חזר וצילם את אותם נושאים המופיעים גם בציוריו: הבריכה, סיליה, החברים, הבית.

„אבל היו חסרים לו שני דברים עיקריים", מסביר בר־עם, „טענתו של הוקני היתה, שצילום שנעשה במאית של שניה נעדר בו מימד הזמן, משום שבקצה השמאלי העליון והימני התחתון קיים אותו מימד זמן,

„הוקני הוא הֶדוניסט. נהנתן. סקרן. הוא משמר איזו רעננות. יש בו חיוניות שמלווה אותו – ואותנו – כל הזמן, ויש לו כושר נדיר לחיות בתוך תקופתו וסביבתה. הוא מעין צב שלוקח את ביתו יחד איתו, לכל מקום".

יושבים בגן הזן במקדש ריואנג'י, קיוטו, פברואר 83'.

כעור שבציור – משיחות המכחול הם דברים של זמן, ולו יש עניין שהצופה יבלה לפני צילום שלו אותו משך זמן, שיתפוש וינסה לפענח את מה שמעבר לנראה־לעין.

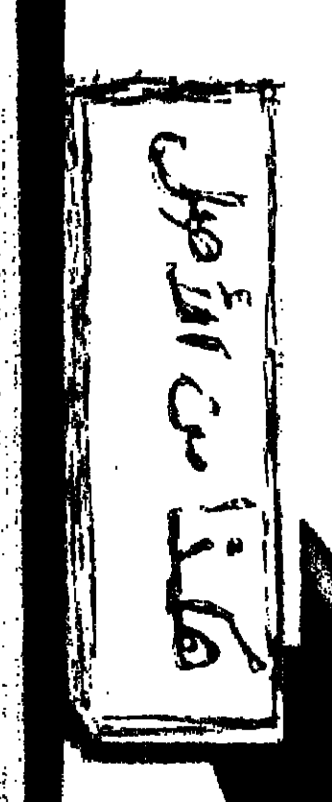
„ודבר נוסף: בפרספקטיווה הקלאסית, נקודת התצפית היא נייחת, קבועה. הצופה נמצא מחוץ לתמונה – ואילו הוקני רוצה להכניס את עצמו ואת הצופה אל תוך התמונה. זו כאילו נסיעה בתוך מנהרה. כשעוברים את נקודת הסוף – הפרספקטיווה מתהפכת".

מה סוד קיסמם (והם מרהיבים, מושכים ומקסימים) של הפוטוקולאג'ים שיצר הוקני? התשובה די פשוטה: על־ידי המיכנים הקוביסטיים שלו הוא, בעצם, מחקה, או עוזר לעין – ועושה לה מה שהיא עושה באופן טבעי. נודדת מנקודה לנקודה. כך הוא מאלץ את הצופה להתבונן, במקום „לצלם" את התמונה.

איזה מין אמן הוא דיוויד הוקני? מדוע תמונותיו (המודפסות, כמובן) תופשות את מקום החרציות הואן־גוכיות על הקיר?

הוקני הוא הֶדוניסט. נהנתן. סקרן. הוא משמר איזו רעננות, יש בו חיוניות שמלווה אותו – ואותנו – כל הזמן, ויש לו כושר נדיר לחיות בתוך תקופתו וסביבתה. הוא מעין צב שלוקח את ביתו יחד איתו, לכל מקום. לאט־לאט הוא הולך ומכצר את מעמדו. וחשיבותו – בהנאה שהוא גורם לנו. סביבה באנאלית, חומרים באנאליים – אותם הוא הופך למשהו אינדיווידואלי. יש בו ווירטואוזיות בצד כוח יצירה אדיר. הוא, פשוט, לא מפסיק ליצור. עכשיו הוא עובד על תפאורה ל"טריסטן ואיזולדה" בלוס־אנג'לס. מחר בוודאי ימשיך לצלם. הוא כמעיין המתגבר.

הוא לא פרובוקטור. לא מהפכן. כבר קדמו לו אמנים שהשתמשו באותן טכניקות של מיחבר פולרואידים – אבל פרץ היצירתיות והמוניטין שלו כחיה חברתית מביאים המון צופים. למה? כי הוא מטפטף מודעות בדרך שלו. הוא מהנה. הוא יוצר דברים לא מנוכרים ומשתף אותנו בפתיחות היפה שלו. זה דיוויד הוקני. ■

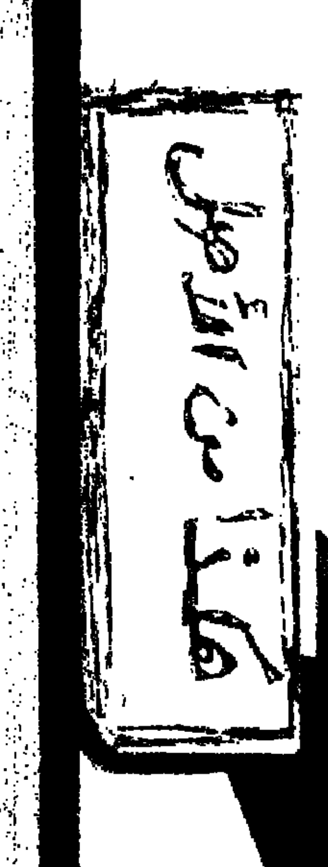

פלדה לצוואר

...וקלקר. המסר האחרון הוא – „גדול זה יפה"

מאת יהודית חנוך

עדיים מכסף בעיצוב מקורי, גדולים, מרשימים ויפים לנצח (עינת ורסנו ולילך פרי).

ענק ממתכת מצופה זהב בסגנון עכשווי, יבוא אמריקני ("מונאט").

גם עדיים הם כבר לא מה שהיו פעם. זהב ויהלומים הם עדיין החברים הכי טובים שלנו, אבל האופנה העכשווית אוהבת דברים אחרים: כסף ופלדה וזכוכית וגם פח ופלסטיק ופימו וקלקר. המסר האחרון הוא „גדול זה יפה", והעדיים האמיתיים היחידים הגדולים ומרשימים דיים מצויים רק כאוצר הפרטי של מלכי אנגליה.

המסר הזה שיחרר את מי שעדיין היה נעול במושגים שאמרו שעדיים יפים רק כשהם אמיתיים, העניק תנופה מחודשת לענף העדיים המלאכותיים, פתח אפשרויות בלתי־מוגבלות בפני מעצבי תכשיטים שופעי־דמיון והפך את עדיי חורף 87' לחגיגה נוצצת ומבריקה שכדי להצטרף אליה לא צריך לשדוד בנק, אולי רק להגדיל קצת את האוברדראפט.

מי שאוהב סדר בחיים צריך לחלק את החגיגה הנוצצת הזו לכמה חלקים:

עדיים עשויים מכסף טהור, גדולים ומבריקים, הם עדיין בקטגוריה של העדיים האמיתיים, אבל הרבה יותר עכשויים ואופנתיים מעדיי הזהב. עדיי כסף אלה, שהם המצאה ישראלית, עשויים בטכניקה מיוחדת המאפשרת ליצור תכשיטים גדולים ומרשימים, אבל מכיוון שהם חלולים הם קלים ונוח לענוד אותם. הם גם אינם מתבלים היות שחלקם החיצוני עשוי שכבת כסף טהור. מצחצחים אותם – והם מבריקים לנצח.

עדיי הכסף מעוצבים בדגמים פיסוליים או בסגנון גיאומטרי וקווים נקיים. יש ביניהם צמידים גדולים כמו כעכים, סיכות דמויות פרפרים, פפיונים לצוואר, לבבות גדולים ומחרוזות מחרוזים מוכספים, גדולים ונוצצים. מי שלא רוצה אותם בכסף יכולה לקבל אותם גם עם ציפוי זהב. לתכשיטים הללו – המעוצבים על ידי קבוצה קטנה של מעצבים – יש גם הייחוד של יצירתיות מקורית.

עדיים ממתכת מצופה בזהב, ברונזה, כסף ופלדה מוצעים בסגנונות שונים. תוצרת מכונות, הם מיובאים עתה מחו"ל במיבחר מהמם, ורוב עדיי־המתכת משובצים זכוכיות צבעוניות על תקן של אבני־חן.

הם מוצעים בקשת רחבה של מחירים – מזוג עגילים צנוע שנמכר בחמישה ש"ח בפרפומריה שבפינת הרחוב ועד יצירות הנושאות שמות מעצבים ידועים כאיב סן־לורן, כריסטיאן דיור ואחרים, בחנויות מיוחדות שנפתחו אצלנו לאחרונה. חלקם מעוצבים כהעתקים של עדיים אמיתיים שעולים עשרות־אלפי דולרים, בסגנון מודרני, עתיק או בארוקי.

עדיים צעירים, גם אלה ממתכת מצופה בציפוי זהב או כסף ישן, קצת מושחר, עם אבנים צבעוניות משובצות, תליונים מחוברים בשרשראות, סיכות גדולות המיועדות לקישוט הצוואר. תכשיטים כמו אלה שענדו בתחילת המאה הם היום הדבר הכי חדש אצל בנות העשרה.

היצע מגוון של עדיים אלה המיוצרים בשיטת „עשה זאת בעצמך" בידי צעירים וצעירות שתפסו יוזמה, נמכר גם בבוטיקים וגם על המדרכות בדיזנגוף.

עדיים מחומרים חדשים שעשו הסבה צבעונית: מפימו, שילדים מכיירים בו צורות שונות ועכשיו עושים ממנו גם תכשיטים קטנים – סיכות ועניבות ועגילים. אחרי שמורחים על הפימו שכבת לכה נוצצת או צובעים אותו כזהב קשה לנחש ממה בעצם עשויה הסיכה. גם קלקר מוקצף נכנס לשימוש כחומר שאפשר לעשות ממנו עדיים. המוצר המוגמר, צבוע ומבריק, נראה מיוחד ומקורי ודומה לגלזורה של קרמיקה.

חזרו לאופנה גם שרשראות זהב גדולות ועבות שעונדים יחד עם מחרוזות פנינים ענקיות שאפילו אינן מתיימרות להיות הדבר האמיתי, כי גם מרחוק רואים שזה פלסטיק טהור.

וזה אולי הדבר הכי־יפה בעדיים החדשים, שהם אינם מתחפשים לדבר האמיתי. הם צועקים מרחוק „אנחנו אופנה, ולא תיק השקעות לימים קשים". אם מאבדים אותם לא כואב הלב, ואף גנב לא יריח אותם. אף על פי כן, לקנות עדי חדש כזה זה לא הסיפור הכי זול. יש מהם העולים כמעט כמו בגד חדש. אבל זה הרבה יותר משתלם, כי עדי אחד, גדול ומהמם, יכול לעשות דברים טובים להרבה מאוד בגדים. ■

תליון ועגילים מזכוכית ומתכת מצופה בזהב, עיצוב איסלקי ("יילר").

לאכול בחוץ

הקפטריה של "קרלטון"

בקומה השנייה של מלון "קרלטון" (הצמוד לכיכר אתרים בת"א) ישנן שתי מסעדות. אחת הדורה מאוד שקוראים לה "מגש הכסף", והשנייה קפטריה חלבית־צמחונית שקוראים לה "ים־ים". מי שמחפש את ההידור היוקרתי ואת המלצרים ענובי־הפרפר והרוצה לנעוץ שיניו בבשר מן החי, פונה ל"מגש הכסף". מי שמחפש פחות הידור וכיפתור, רוצה לראות את הים מהחלונות הגדולים, מבקש אוכל קל יותר ומסתפק בהגשה עצמית – פונה ונכנס ל"ים־ים". מ"ים־ים" רואים יופי של ים, והקפטריה עצמה נחמדה, מכובדת.

בכניסה מצפה לך דלפק המזונות. כדי לעצב לעצמך את הארוחה מן הדלפק הגדול הזה, אתה זקוק לקצת יידע ונסיון. מי שאין לו – ניצב שם לשרותו איש צוות המלון המנדב לו אינפורמציה שימושית, וממנו אתה למד כי תמורת 24 שקלים אתה יכול לגלח מהדלפק כל מה שעולה על רוחך וכל כמה שעיניך וקיבתך חומרות. לסיום עוד יגישו לך קפה.

אם החלטת שארוחתך תעלה רק 9 שקלים, אתה יכול לשוטט חופשי סביב קערות הסלט, הלחם והמרק. ברגע שאתה מגיע אל תערוכת המנות החמות, עליך לעצור. זה כבר מחוץ לתחום תשעה השקלים. הכל ברור? אפשר להמשיך הלאה? בבקשה: תמורת 15 שקל אתה רשאי להתנפל חופשי על מבחר המנות החמות, בלי לתפוס סלטים מצד ימין, כלי לחמוד מנות קינוח קורצות מצד שמאל. מרק? בבקשה. זה כלול בעיסקה. אם אינך רוצה סלטים, אם אתה שונא מרק, אם לא בא לך מנות חמות אבל איזה מוס שוקולד או סלט פירות או עוגה גדושת קצפת מתאימים לך – כל העיסקה האחרונה תעלה 4,5 שקלים בלבד. באמת לא ביוקר בהתחשב ברמה הטובה של המנות ובאכסנייה המאוד־מכובדת. אין שוטרים וסדרנים. העסק בנוי על אמון בלקוח. אבל אם מישהו „שכח" או „התבלבל" וסחב יחד עם הסלטים איזה פשטידה או הרים איזה ממולא – המלון לא פושט, ככל הנראה, את הרגל.

דלפק הסלטים של מסעדת "ים־ים", מלון "קרלטון", ת"א: 16 סוגים שונים. אחרי־כן אפשר להתפנות לפשטידות (בצילום למטה) ולשאר המנות החמות. (צילום: שמואל רחמני).

אנחנו עשינו את העסק פשוט: הלכנו על עיסקת 24 השקלים. במחיר הזה, כאמור, אתה קונה לעצמך חזקה על כל אגפי הדלפק, מקבל את הקפה שלך לשולחן ואינך צריך לדאוג שמא, בטעות, תיקח משהו לצלחתך מאגף בדלפק שהוא לגביך מחוץ־לתחום. נטלנו, איפוא, צלחת גדולה והתחלנו להעמיס אותה בסלטים. היו שם 16 סוגים שונים והאיש של המלון, הניצב בין הפתח לבין הדלפק להדריך את הבאים, סיפר לנו שבכל יום מתחלפים לפחות שמונה סלטים, שהמנות החמות כמעט כולן מתחלפות מדי יום, ששני סוגי הדגים מתחלפים יום־יום וכך גם המרק. מן הסלטים נטלנו וואלדורף, סלט גבינות, סלט כרובית עם אסטרגון וסלט בומביי, שהוא אורז מתוק עם קארי, צימוקים ומישמש. בצלחת קטנה יותר לקחנו כמה לחמניות קטנות, מאורכות, עשויות היטב. על מרק הירקות ויתרנו. מן הדגים טעמנו כוית. לא רע.

בעוד אנו סועדים בהנאה הביא לנו המלצר כוסית יין לבן וכוס מים צוננים. לאחר מכן טיילנו חזרה לדלפק, להעמיס משהו מן המנות החמות. העלינו על צלחתנו נאמכה אפוייה, ממולאה באורז ופטריות; כיסון בצקי ממולא במחית תפודים ובצל; כרובית מטוגנת ברוטב בשמל; רולדת חצילים עם גבינה מוקרמת ורוטב עגבניות. הכל היה טעים. הרולדה היתה הטובה שבכולם. חזרנו ונטלנו ממנה שנית.

המנות האחרונות ממתינות לך בהיצע נרחב: כל מיני עוגות (על בסיס חלבי, עם קצפת וכל השאר), פשטידות כאלה ואחרות, תפוח עץ אפוי־ממולא, מוסים, קרמים ומה לא.

לא נוכל לסיים מבלי להגיד מלה טובה על הקפה. בהרבה מלונות (ומסעדות) מוגש קפה שאינו ראוי לשם קפה. ב"קרלטון" הפתיעו אותנו עם קפה פילטר־לחוץ, שנשא את השם בגאון ובצדק. כאמור, בעבור כל החגיגה הנזכרת נדרשנו לשלם 24 שקלים לאיש, פלוס מע"מ וכמובן – תשלום מיוחד בעבור היין.

יש לאקרדה!

לא תאמינו. יש לאקרדה. לא פלמידה ולא כל דג אחר דמוי לאקרדה. לאקרדה־לאקרדה. זה הדג בעל הבשר הורדרד, עדין ונימוח, שחלקו התיכון משהיר לקראת שדרתו. אותו בשר ריחני, מלוח־מעושן, שפותח לך את התיאבון משהו לא־נורמאלי, שטוב לחם־וחמאה שגעון, שהולך נהדר עם רבעי בצל טרי, כן, לאקרדה אמיתית, שהיתה לפני הרבה שנים מאכל של עניים ונהפכה למעדן נכחד והולך שמוחיריו מרקיעים לא רק אצלנו, בארץ המסים המטורפים. בשנה שעברה הופיעה אצלנו הלאקרדה בכמות מוגבלת ולעונה קצרה מאוד. מי שידע והספיק – זכה.

לפני כשבועיים קיבלנו טלפון מאדון שוורץ. שמענו נימת התרגשות בקולו. הגיעה לאקרדה – בישר לנו. רצנו כל עוד רוחנו בנו למחלקת הדליקטסים של "כלבו שלום", שם מכהן אדון שוורץ כמנהל כל התמוצים, המלוחים והמעושנים והוא אשר על הסלטים האקזוטיים והחלבות הישראליות והתורכיות. שוורץ הוא לא פולני, הוא דווקא בולגרי. פעם היתה לו חנות ידועה בשדרות ירושלים שביפו. כשהתעייף מלחיות עצמאי, עשה תפנית לשכיר וכאמור אתה מוצא אותו היום בדליקטסים של "כלבו שלום".

אז מי שמשוגע על לאקרדות, שילך לאדון שוורץ. הוא יחנה שם לא רק מהדג האגדי, אלא גם מן האווזה שבה אדון שוורץ מטפל בדג. אצלו תקבלו פרוסות סימטריות, קלופות מעור, נתחים ללא אדרות ושיירים. הכל נטו. מגיזה [illegible] [illegible] של תמאת [illegible] [illegible]

הורוסקופ

מזל גדי

מאת איילת השחר

לגדיים מצפה עתה שנה של עבודה קשה. נכון, הם אינם מפונקים, ובדרך־כלל הם מורגלים בכך. אבל אפילו להם לא יהיה קל. בעבודה עתידים להטיל עליהם פרויקטים חדשים, וגם האמביציה האישית שלהם תדחוף אותם לקחת על עצמם משימות חדשות. העומס יהיה רב.

גם מערכות היחסים בעבודה לא תהיינה קלות. אנשים עלולים להקשות עליהם בכוונה. תהיה נטייה "להתכסח" עם עמיתים ועם הממונים. והאווירה תהיה קשה. למרות זאת הגדיים יבצעו את העבודה בצורה המושלמת ביותר, כפי שהם רגילים ויודעים לעשותה. אלא שחוסר הפירגון עלול לגרום להם להתבכול לתחושת מרירות. יותר מכך: צפויים גם מאבקים של ממש במתנגדים ובאויבים נסתרים. יש מי שינסה להכפיש את שמם של הגדיים ולהכשיל בהישגיהם. הכל יעשה מאחורי הקלעים, בצורה לא ישירה ולא יפה. על הגדיים יהיה לעמוד על המשמר כדי שמעמדם המקצועי לא ייפגע.

למרות כל אלה, צפוי שיפור במצב הכספי. זהו המשך של תהליך שהחל כבר בשנה שעברה. צפויים פחות לחצים כספיים, הגדלת ההכנסה לעצמאיים ומציאת מקורות הכנסה נוספים לבני יחסים ממשכורת הקית.

בענייני הבית צפוי שיפור רציני החל בחודש ינו. יהיו פחות דאגות בענייני ילדים או הורים. האווירה הכללית תהיה יותר נינוחה, יהיה נעים להיות בבית ולשהות במחיצת בני המשפחה. לגבי שמתכננים לקנות דירה – צפויה שנה מצויינת לכך ואפשרות טובה להרחבת תנאי המגורים.

לא צפויות נסיעות לחו"ל, ואם תהיינה כאלה – הרי יהיה בענייני עבודה. בין כה וכה, לא מומלץ להרבות השנה בנסיעות.

אשר לתחום הבריאות, מומלץ לא להזניח אותו ולבצע את כל הבדיקות במועדן. זו עומדת להיות שנה מעייפת. השגחה ומנוחה מספקת יחסכו לגדיים טרדות ואי נעימויות בכל הקשור לבריאותם.

ינואר יתחיל את השנה „ברגל ימין". חודש יפהפה מזומן לגדיים, עם הרבה מרץ, תקשורת טובה עם הסביבה והפתעות נעימות בתחום הבית והמשפחה. זהו חודש של חידוש קשרים עם קרובים וידידים, ונחת יהודית מהחיים בכלל.

הכנסה כספית גדולה צפוייה לגדיים בחודש פברואר. הם יהיו עסוקים בחישובים ובתוכניות, ויתלבטו בין הוצאת הכסף על רכישה גדולה או שמירה עליו. לא כדאי לשתף קרובים וידידים בהתלבטות זו, כי הם ימצאו מיד פתרון לבעייה שבלבון יכלול גם אותם...

חודש מרץ מחייב משנה זהירות בתחום זה, בכלל. עד אמצע החודש צפויה אכזבה מחברים וידידים. הבטחותיהם יתגלו כהבטחות שווא – וזה במקרה הטוב. שרק לא יפעלו להזיק לגדיים. תחום אחד יהפוך החודש לחביב ביותר – התחום הרומנטי. צפוי חידוש קשר אהבה מהעבר. כמו כן צפוייה הנאה מיוחדת מילדים.

אפריל מביא ליישור ההדורים עם החברים והידידים. שוב צפויה עזרה מהם כמו גם קשרים מהנים. אפריל גם שם את הדגש על הבית והמשפחה, גם כאן צפויה הנאה ביחסים שבין הורים וילדים.

הרומנטיקה תשוב בכל עוזה בחודש מאי. הקשר עם בן־בת הזוג או עם ידיד/ה קרוב/ה מתהדק, או שצפוייה פגישה מרגשת שתעורר את הרגשות. ניתן גם לצפות לנחת מהילדים. יחד עם זאת, זה גם חודש של עבודה קשה, וכדאי להביא זאת בחשבון.

גם יוני הוא חודש מעייף מבחינה מקצועית. עול עבודה כבד יוטל על הגדיים ויהיה להם מעט מאוד פנאי לעיסוקים אחרים. רצוי לשמור על הבריאות, כי זהו תחום רגיש בימים אלה. עוד צפויה החודש תמיכה רבה ועידוד מבן הזוג.

כך גם ביולי. בן או בת הזוג תומכים ומסייעים, אם כי עד אמצע החודש צפויות אי־הבנות קלות. גם עמיתים ושותפים לעבודה יסייעו ויתמכו.

אוגוסט עלול להיות קצת מעייף ומאכזב. יתכנו דאגות בקשר למחלת מישהו מבני המשפחה. אולי גם הגדי עצמו יסבול ממיחושים כלשהם. עתה מומלץ לקחת חופש ולנוח. דאגה אחרת תיתכן בענייני כספים. יתכן שהגדי יקלע להוצאה כספית גדולה שיתקשה לכסותה.

חודש ספטמבר יהיה הרבה יותר נעים. צפוייה נסיעה לחו"ל, הפעם לשם הנאה ונופש, או שצפויים להגיע אורחים מחו"ל שיביאו עמם הרבה שמחה. הקשר עם חו"ל עשוי להתחדש גם באמצעות מכתבים ושיחות טלפון שיביאו מידע חשוב. ספטמבר גם מצביע על אפשרות לחידוש לימודים, אולי שפה זרה. הלימודים יביאו לגדי הנאה רבה. אפשרות אחרת: חידוש עיסוק בתחביב כלשהו בתחום הספורט או האמנות.

אוקטובר מחזיר את הגדי לעבודה. תוטל עליו משימה גדולה שיהיה לו חשוב להצליח בה והוא ישקיע את כה את מירב מאמציו ותשומת־ליבו. שוב, יהיה עליו לבצעה לבד, ללא עזרה ותמיכה מעמיתים ושותפים לעבודה. גם החודש אין מה לסמוך עליהם.

המשך העבודה הקשה צפוי גם בנובמבר, אך עתה אפשר כבר לבקש עזרה. היא תינתן יותר בקלות. בחודש זה צפויות גם הנאות חברתיות וחידוש הפעילות התרבותית.

חיי חברה עשירים צפויים גם בחודש דצמבר, אם כי הוא יהיה מעייף למדי והגדי יעדיף לבלות את זמנו בשקט ובמנוחה בין כתלי ביתו. לקראת סוף החודש צפוי חידוש המרץ והכוחות והגדי יחזור לעצמו ולפעלתנות המאפיינת אותו.

תחזית לשבוע שבין 19 ל־25 בדצמבר

גדי (22 בדצמבר – 20 בינואר)
לשבוע יש הרבה מה להציע לך. כך שכדאי לסלק מן הדרך משימות חשובות כבר בראשיתו. נסה לשמור על גמישות בתוכניותיך, שכן אתה עשוי לקבל שיח בלתי צפויה שעלולה לדרוש ממך שינויים בתוכניותיך. אתה עשוי גם לגלות כי אותם שאתה הולכים עתה יד ביד.

דלי (21 בינואר – 19 בפברואר)
אהבת החרות שבך תתעורר השבוע. אך אל תימול גאות ההתלהבות היתרה, ובדוק כל הזדמנות חדשה בזהירות. בסופו של דבר, תיווכח לדעת שמעולם לטובת עצמך. אל לך להיתפס לדאגות מיותרות בכל הנוגע לענייני הבית או המשפחה.

דגים (20 בפברואר – 20 במארס)
אתם עשויים להתקל בהתנגדות או בתחרות כלשהי, אך לקראת סוף השנה תצליחו להתגבר על הבעיות. רוב מאמציכם יוקדשו לעבודה או לתכנון תוכניות חדשות.

טלה (21 במארס – 20 באפריל)
עניינים מסויימים זוהי תקופת מבחן. אך גישה רעננה תסייע לכם להתגבר על בעיות. אל תתן לעצמאותך להכתיב לך את כל ההחלטות, ואל תחשוש לקבל עצתו של מישהו המוכן לתת לך אותה. פגישה מקרית עשויה להתגלות כמשמעותית.

שור (21 באפריל – 20 במאי)
חלק ניכר מהתקדמותך יהיה תלוי במידת הסובלנות שתוכל לגלות כלפי אלה העובדים או חיים אתך. לעתים אתה נוטה לצפות ליעילות גבוהה מדי מאחרים. השבוע תהנה מחיי הפנאי והחברה שלך.

תאומים (21 במאי – 21 ביוני)
נסה לנהל את השבוע במתינות גדולה מן הרגיל ולנצל כל פרט. בעיה משפחתית עשוייה לבוא על פתרונה המשמח, גם אם יהיה זה בדיוק כפי שתכננת. מצפה לך הפתעה.

סרטן (22 ביוני – 22 ביולי)
אל תהסס לנקוט פעולה בכל הנוגע למה שעשוי להשפיע על תוכניותיך לעתיד. למעשה, בזמן הקרוב יתכנסו ויכנסו לשגרה רבים מעיסוקיך החשובים. גם שעות הפנאי יהיו פחות משעממות.

אריה (23 ביולי – 22 באוגוסט)
אל תבטל זמנך בדאגות למצב שאינך יכול לשנותו כרגע. עשה מאמץ להשקיע עצמך בעניינים אחרים, ולגלות יוזמה במקרה הצורך. תן דרור לכוחות היצירה שלך. צפויות לך הזמנות מפתיעות ופגישה לא מתוכננת.

בתולה (23 באוגוסט – 22 בספטמבר)
מצבך טוב יותר מכפי שאתה חושב. כמה בעיות, שבזמן האחרון גזלו ממך כוחות רבים, ייפתרו במהרה. תוכנית שהגית מזמן תוכל להתממש – לשביעות רצונך ולהנאתך המלאה. אם אינך קשור בקשר אישי למישהו, השבוע עשוי להיפתח דף חדש ביחסים רומנטיים.

מאזניים (23 בספטמבר – 22 באוקטובר)
צפויים קשיים אחדים. נסה להימנע מלהגיע להחלטות סופיות למשך זמן מה. מצד שני, אמץ לעצמך גישה אופטימית בחייך האישיים. קצב הפעילות של חיי החברה שלך יגבר ב־5 או ב־6.

עקרב (23 באוקטובר – 21 בנובמבר)
למרות שבדרך כלל אתה נהנה מכוח משיכה עצום, השבוע אתה עלול לחוש במעצורים ומוגבלות מסוג כלשהו. אך התעודד, שכן בשטחים אחרים, דוגמת שותפויות ורומנטיקה, תיזכה לחצלחה והנאה.

קשת (22 בנובמבר – 22 בדצמבר)
האירועים המרכזיים של השבוע יסבו לך שמחה. חדשות שתקבל יהיו מפתיעות. אל תניח לאכזבה אחת להעכיר את מצב־רוחך; הכוכבים נוטים לך חסד. אתה עשוי לפגוש מישהו שאתה מרבה לחשוב עליו, ותזכה למחמאות רבות מבן המין השני.

פנטהאוז

יגאל לב

גרזן הזהב

כל פעם שגליה נתקפת כעס על אורי, היא מזכירה לו ששניהם נצרים לשני אנשים שפ־עם לחמו זה בזה עד מוות. אורי נכנס אז לבונקר וממתין לסוף ההפגזה.

ובעצם יש אמת בטענתה של גליה כי המלחמה בינה ובין אורי פרצה עוד לפני שבעים שנה – במלחמת העולם הראשונה, כאשר סבא שלה לבש את המדים האפורים של הצבא האוסטרו־הונגרי ויצא להילחם מול הצד שבו שרת סבו של אורי, זה שלבש את המדים האפורים־ירקרקים של הצבא הרוסי.

לדעת גליה, הקרב שהתלקח אז היה בעצם „קרב פרטי" שרק בישר על המלחמות הצפויות בין הנכדים – כלומר בינה לבין אורי. אבל אורי למד שמריבה בין אוהבים יש לה תכלית משל עצמה. לרוב היא פשוט באה כדי לטהר את האוויר, כמו גשם, ומשמשת כשסתום של קומקום המצפצף לפני הפיצוץ הצפוי.

לגבי גליה מריבה היא לעתים חלק נחוץ בסדר היום הרגשי שלה. מדי פעם היא צריכה לארגן את רגשותיה מחדש, זקוקה לאיזו מריבה בריאה כדי שאחריה תוכל שוב לחזור לסדר היום. אבל הפעם היא עצמה לא שלטה במרירות שהתפרצה בה כלפי אורי, וברגע של יושר אפילו לא ידעה בעצמה מדוע העלתה על פניה ארשת כה מריה וזועפת, כאילו ביקשה לגרות אותו להיכנס למלכודת ואז לסגור עליו במריבה סוערת.

★

אולי היתה זו השיגרה היום־יומית שסגרה עליה פתאום וגרמה לה להסתובב בדירה כארי בסוגר, זועמת על גורלה. אולי לכן יצאה לפעילות שאורי נהג לקרוא לה „מסע הצלב של גליה". היא הצטרפה לכמה וועדים שטיפלו בענייני האוניברסיטה, בעיות תקציב, קידום סטודנטים מבריקים וקשירת קשרים עם אוניברסיטאות אחרות. לא עבר זמן רב והיא מצאה עצמה ארוגה בסבך שלא יכלה להיחלץ ממנו. משחקי־כוח ויוקרה, מאבקים על כסאות וכיבודים, משרות ותפקידים. אורי צחק: „מה את יקוקה למשחקים המטומטמים האלה? מה הבעיות? בבית אינך יכולה להתבטא?"

למרות שגליה הכחישה את רמזיו של אורי בכיוון „משחקי־הכוח", ידעה בליבה שיש בדבריו אמת מסויימת. נכון, היא מצאה עצמה נהנית מהעוצמה שהתרכזה בידיה, מהעובדה שאנשים נהפכו לתלויים בה, מיכולתה לחלק כיבודים.

אבל לאט־לאט חשה שהיא נלכדת ברשת הקורים שטוותה בעצמה. הצורך להחליט, לפסוק, להיות בורר, לשדל, להחניף, לאיים, כל אלה הניסו אותה מגן־העדן שלפני־כן ניסתה לברוח ממנו, גן־העדן של השיגרה הברוכה. היא הרגישה לחץ ברקות. החיוך הטבעי שלה נהפך לעווית של שפתיים קפוצות. שיחותיה נהפכו לקצרות ותכליתיות. הפגישות עם ידידים – לביזבון זמן המצריך הצצות חסרות־סבלנות בשעון. גליה חשה שהיא משתנה. ובאותו רגע של יושר הודתה בפני אורי: „בטח שאני נהנית מהכוח. הרי כל אדם אוהב לשלוט בעניינים. אבל לפעמים בא לי לזרוק הכל, משום שאין דבר מעייף יותר מאשר לשלוט... ואולי אני חשה כך משום שאני אשה".

★

הצרה היתה, כפי שסיפרה לאורי בכך ש„להיות מרכזת של עסקנים זה כמו לרכוב על נמר. אתה יכול רק להמשיך לדהור איתו הלאה ולהאחז בו חזק, משום שאם תרד מגבו – הוא יטרוף אותך". היא לא ידעה איך לרדת, ואולי לכן „ירדה" על אורי.

בתחילה היתה מריבה. המחשבה שאשתו עסוקה „בכל מיני שטויות" במקום להיות בבית, הרתיחה אותו. אחרי־כן למד לכבד את רצונה לעסוק בבעיות שמעבר ללימודים ולהרצאות. מאחר ששיתפה אותו בכל משחקי הכוח הסמויים של האוניברסיטה, חייך ואמר לעצמו שאשתו נהפכת ל„עסקנית ארורה. את, שכל ימיך צחקת מעסקנים, צחקת מאנשים שמחפשים כוח...".

אבל לבסוף גם אורי ראה את הנמר. הבחין בכך שגליה מהססת וחרדה. לכן הציע לה את הדבר האחד שיכול היה להציע תמיד – פשוט אהבה. אבל גליה דהתה את האהבה הזו. אמרה לו שלא את זה היא מחפשת. שלא אהבתו אבדה לה, אלא משהו אחר. אורי הציע לה תשומת־לב. נסיעה. יציאה לחופש. גליה דחתה גם את זה. בכנות שתמיד ליוותה את יחסיהם אמרה לו שלא את תשומת־לבו איבדה, אלא משהו אחר.

★

ואז הציע לה „לזרוק לעזאזל את הכל ולחזור הביתה. בתי הקברות מלאים אנשים שאי־אפשר בלעדיהם. תאמיני לי, אם תפרשי עכשיו, כשכולם מעריכים את הפעילות שלך, לא תתבזי כמו עסקנים אחרים שפורשים רק לאחר שעקב נעל ננעץ בעכוזם".

עזבה הכל וחזרה הביתה. השלווה הברוכה של השיגרה שביקשה להימלט ממנה הקיפה אותה שנית, כמו ידידה וותיקה. שוב יש לה זמן לפטפט בטלפון, לקרוא ספר, לבלות עם חברים בלי להציץ בשעון. שוב היא פנויה לעצמה, לעיסוקיה, למחקר האקדמי שלה. העסקנות שוב נראית בעיניה עניין עלוב. והיא שוב קיבלה את אהבתו ואת תשומת לבו של אורי. הוא עטף אותה. אינו מניח לה לעבור את תהליך הגמילה מה„סם הנרקוטי של העסקנות" לבדה.

בלילה שבו חזרה אליה שלוות־רוחה ישבו שניהם בבית, נהנים מחמימות התנור, מצלילי מוסיקה, מהעובדה שצלצול הטלפון המטורף אינו קורע את הדממה. היא הניחה ראשה על כתפו של אורי בפינוק השמור לרגעי הקירבה המיוחדים, ואמרה לו: „אתה יודע, אני קבלתי את כל שלושת הגרזינים...".

„יש סיפור ישן על חוטב עצים שהגרזן שלו נפל לנהר. האל הרמס, שהוא גם אל המציאות, הזדמן למקום, ולאחר ששמע את בכיו של חוטב העצים צלל למים והוציא גרזן זהב כוהק. חוטב העצים הישר אמר להרמס: 'מצטער, זה לא הגרזן שלי'. צלל הרמס שנית והוציא גרזן של כסף. 'מצטער', אמר חוטב העצים, 'גם גרזן זה אינו שלי'. ואז צלל האל בשלישית, הוציא את גרזן הברזל הישן, וחוטב העצים נטל אותו בשמחה. הרמס אמר לו: 'משום שהיית ישר והגון, אתן לך את שלושת הגרזנים במתנה'. אתה, אורי, הצעת לי את גרזן הזהב של האהבה ואת גרזן הכסף של תשומת־הלב, ואני ידעתי שלא אותם איבדתי. ואז הצעת לי את שלוות־רוחי, ואני ידעתי שזה הגרזן שאיבדתי. עכשיו אני לוקחת בשמחה את כל השלושה".

אמיל והבל[illegible]

(המשך מעמוד 19)

שמונה, כולל המוסף הספרותי. צוות של 43 איש, מקבלים חומר מסוכנויות הידיעות של ברית־המועצות, מזרח־גרמניה, הסוכנות הצרפתית ומהסוכנות של כווית. את השידורים קולטים במכשיר טלקס אלחוטי. מיוחד מגרמניה. השידורים נקלטים באופן לא נקי בגלל הפרעות רוח וגשם, אומרת לי סיאם דאוד, מזכירת המערכת, משוררת.

כל לילה מתנהל פלירט עם הצנזורה. כשסיאם עובדת בלילה היא מתעקשת ומערערת על פסילות או תיקונים. אחרים רפיי־דיים יותר. היא אומרת שמצנזרים גם דברי פרשנות. בשבוע שעבר כתב אמיל חביבי מאמר מערכת ולא שלח אותו לצנזורה. הוא השווה את רבין שדרש לסגור אוניברסיטאות לגנרל טאטארי אחד, ששרף את בגדאד. חביבי מתחיל לחקות להנאתו את קולו של רבין: „מי מרשה לדבר כך על סגירת אוניברסיטאות במאה העשרים? והוא חושב שהוא חכם. והוא מתפאר. אפילו רייגן לא היה מרשה לעצמו לדבר כך. דעת קהל אמריקנית לא היתה מקבלת דברים כאלה".

אמיל חביבי חזר לאחרונה ממסע הרצאות בארה"ב, בהזמנת חוגים למזרח תיכון בשש אוניברסיטאות. הוא דיבר על ספרות פלשתינית במשטר דיכוי, על כוח התרבות כנשק נגד המדיניות הישראלית. באו אנשים יפים, הוא אומר, גם ערבים וגם יהודים אמריקנים מתקדמים. היו יהודים שטענו: „לא דיברת מספיק". הוא נזהר, כנראה. „תרשמי", אומר לי חביבי, ש„האנטי־קומוניזם, אנטי־סובייטיזם בישראל הוא הרבה יותר חמור, מיליטנטי ואכזרי מזה שבארצות־הברית. ההסתה כאן יומיומית, אין מאמרים נייטראליים כמו שם".

עולמו של אמיל חביבי, טועה פאראנואית. קנוניות נרקמות, זרועות זדוניות נשלחות, נרדפות, בוגרנות. זוהי תסמונת כל חברי המפלגה הקומוניסטית בישראל, גם יהודים, מימי מעקבי הש.ב. אחריהם. אבל גם לפאראנואיד יש אויבים. פחדיו של חביבי אינם צומחים תמיד בחלל ריק. בשורש יחסיו עם מדינת ישראל: תחושת בגידה. „הרי תמכנו בהחלטת האו"ם של ה־29 בנובמבר 1947, ועשינו תעמולה לכך שתתקבל, בהשפעת הקו הרוסי. אי־אפשר להעיף את מדינת ישראל מן הזירה הבינלאומית".

„אבל הרצון הטוב טבע בים הקנוניה. קנוניה של אמריקנים, אנגלים, הנהגה ציונית וריאקציה ערבית שלטת שלא לאפשר הקמת מדינה ערבית פלשתינית. כל אחד לקח חלק משטחים שהיו מיועדים למדינה זו, וגרשו כמה שיכלו לגרש. אבל ברבר אחד נכשלה קנוניה זאת, בכך שהערבים נשארו במדינת ישראל. נשארנו במולדת. הירידה מכאן פחותה בהשוואה לכל ארץ ערבית אחרת. בהשוואה לירידת היהודים היא אפסית. ישנן מחשבות עקומות של ציונים אחדים שדבר טבעי הוא לעזוב את המולדת, בכלל, אתם הציונים חושבים שארם יכול לבחור מולדת, המצאה חדשה, חה... חה... חה... בחרתם במלה לא הולמת. הרי לא נולדתם כאן. ישראל אינה פתרון לשאלה הלאומית של העם הפלשתיני. היא פתרון לעם היהודי. גם אנחנו שותפים במולדת הזאת ועדיין השלטון מתעלם מאתנו. אפילו מנכ"ל ערבי אחד – אין. אין במשרד הפנים אף ממונה ערבי על מחוז. אין שר. אין יו"ר כנסת. אין סגן. מתעלמים מהם. הם קיימים רק כמטרה לאלות המשטרה".

הקנוניות הנוספות שהוזכרו בשיחתנו הן: ביקור סאדאת, פרשת וענונו. „ביקורו של סאדאת טירפד את העניין הפלשתיני, כי הוא הוכיח את טענת בגין שהתיישבות בשטחים הכבושים ומעצרים אדמיניסטראטיביים, לא ימנעו ממדינות ערב להתקרב לישראל. סאדאת הוכיח כי טענת פוליטיקאים פרימיטיביים ישראליים שהערבים מבינים רק כוח – נכונה. עובדה, מפעילים עליהם כוח והם בכל זאת מתקרבים". קנוניה נוספת: גילוי הסוד הגרעיני של [illegible] ונער להפחיד את [illegible] הפ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] אם יודע [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] קל ישראל מתקרב [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] כאלו אתי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לישראל ב־1948 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הצופים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] נעלם. אבל הצופים אינם חשים [illegible] [illegible] נמשכת: הם מסתכלים על [illegible] [illegible] נבלע על־ידי האדמה, אחד [illegible] [illegible] [illegible] לבטה, והם, הצופים, נהנים, [illegible] [illegible] ההפוך אינו יכול אלא לראותם [illegible] [illegible] תלוי במהפך".

ב[illegible] התקיף אמיל חביבי את [illegible] על [illegible] וביחוות בארץ. שאלתי אותו: „[illegible] אין צנזורה? היא הרי [illegible] פי כמה". חביבי אמר שאינו יודע, [illegible] [illegible] שם הופש פי כמה מאשר במערב. שם לא ניתנים [illegible] [illegible] מלהבות־עולם. שם לא ניתנים [illegible] עם. שם לא נותנים חופש [illegible] [illegible] לא נותנים חופש להחזיר את הגלגל [illegible] לאחור.

„[illegible] שלנו", אמר לי חביבי. „אין חופש [illegible] [illegible]".

עכשיו הוא כועס כאשר הצלם מבקש לצלמו תחת תמונת לנין שהיתה תלויה על קיר. הוא מסרב ותולש את התמונה. „אמיל חביבי טוען שזה שימוש לרעה בתמונת לנין", הוא מבקש שאדגיש. צייתתי. אין חופש לאויבי חופש.

זכרתי בתוגה אותו קטע בספרו של חביבי, בו אוחזת תשוקת חופש בסעיד, גיבור הספר, משתף־הפעולה, נמוך־הרוח. אותה מלה ממש, תישש, מצטנקת עכשיו בפיו וכל קיסמה נושר. „אחוה בי תשוקה עזה למחוא כף, לשיר, לסלסל בלשוני, ליילל עד אשר ישרו מעל חזי רבדי הכניעה והאומללות, והקבצנות והשתיקה, כן ארוני, יפה ארוני, כרצונך ארוני! ולבי ינתר חופשי מתוך חזיון החזה, יעוף לו, ירוץ בשמי הנשרים, יקרא לאנשים: דומה אני לכם, עמית כמותכם, ורגלים לי שנאחזות באדמה, וגו זקוף, וקומה גבוהה וראש בשחקים".

שרית פוקס

צוחק מי שצוחק אחרון

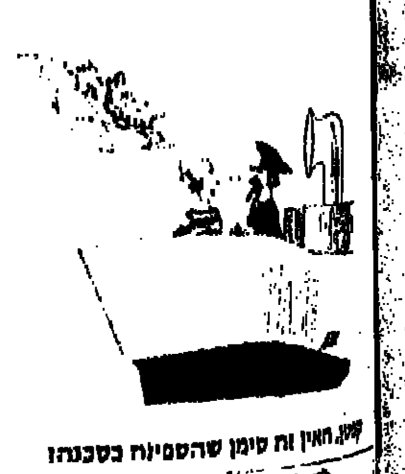
ש[illegible] מוכשר על המורש – הוא לא. אבל [illegible] שהוא מאהב והדר.

משום־מה, רמי, נדמה לי שלך לא יהיו שום בעיות עם אבא שליו

אני הולכת לקורס הבישול שלי. את ארוחת הערב תצטרך להכין בעצמך, כרגיל...

[illegible] ואין זה סימן שהססינוה בסכנה!

סוף־סוף זו הפעם הראשונה שהגננת נותנת לו תפקיד שמתאים לו באמת!

אמא, אם לא תפסיקי לנדנד לי, אקח את המזוודה ואחזור מיד לבעליו

[illegible] מצליח להוציא כסף מהוריך אם אינך [illegible] כמו נערה!

מה אתה מתפלא? זו שיחה מקומית. היא פשוט לא רוצה שנשמע כמה זמן היא מדברת...

תראי את עצמך... והאנשים עוד אומרים: 'אוכלת כמו ציפור'

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

בעמור זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע המקביל של 1951. הנוסח המקורי נשמר.

ליקט: גבריאל שטרסמן.

שטפונות בצפון – פינוי במעברות ובחיפה

גשמים עזים ירדו בצפון במשך כל הלילה וגרמו לשטפו־נות קשים שהלכו והחמירו בש־עות הצהרים, ביחוד באזור החוף. היה הכרח לפנות כמה מעברות ואף בחיפה עצמה נאלצו להוציא מאות משפחות מבתים שנפגעו באזור גשר „שלי" וחוף שמן. התחבורה מחיפה לסביבה נותקה בחלקה כיון שכמויות מים גדולות ירדו מההרים והציפו את הכבישים.

הלימודים בחיפה הופסקו והתלמידים הועברו לבתיהם באוטובוסים מיוחדים. חלקים שונים של העיר התחתית עומ־דים תחת מים וידי הכבאים מל־אות עבודה.

מהשרות המטאורולוגי הודי־עו הבוקר, כי יש לצפות לגשמים חזקים מלווים רוחות חזקות וסע־רות קצרות בשעות אחה"צ והלי־לה.

כמויות הגשמים, שירדו מאז יום כ' שעבר, עולות בהרבה על הממוצע, ביחוד בירושלים (222,9 מ"מ), בנגב ובלוד (188.2 מ"מ).

אניה תורכית טבעה בחוף חיפה

אניית המשא התורכית „גוגו מרמן", בת 7000 טון, שעמדה להפליג אמש מחיפה בדרכה לקושטא, טבעה הבוקר דקות ספורות אחרי השעה 4 במסרין חיפה כתוצאה מסערה חזקה המשתוללת ליד החוף ובים התיכון. מזה כמה שעות נמשכות פעולות ההצלה ללא הפסק. עד כה הצליחו להעלות לחוף כ־20 אנשי צוות זרים ויה־ודי אחד. כ־5 אנשי צוות נעדרים עדיין. שתי גוויות של טבועים נימשו מהמים בשעות הבוקר.

מי הירקון: המוצררה עלו על גדותיהם והפכו אזור רחב־ידים לאגם מתערבל.

כ: נראה גשר הירקון בכביש החוף תל־אביב—נתניה ביום ו' שעבר,

מצרים החליטה להחזיר שגרירה מלונדון

מצרים החליטה אמש להחזיר את שגרירה אמר פחח מלונדון ולהשאיר בשגרירות רק מיופה־כוח – כך הודיע דובר הממשלה בקאהיר.

ההחלטה נתקבלה בישיבה מיוחדת של הקאבינט, שכונסה אמש, כדי לעיין באפשרות של ניתוק יחסיה של מצרים עם בריטניה. הדובר אמר הבוקר, כי ההחלטה היא סימן ל„הרעה ניכ־רת" של היחסים בין שתי המדי־נות, ביחוד לאחר הריסת הבתים בכפר שליד סואץ, על אף התנגדותה של ממשלת מצרים.

בן־גוריון על הצנזורה והעתונות

„הממשלה תערער בועדת הכנסת על כך שיו"ר הכנסת מר־שה לפרסם בעתונים דברים שנ־פסלו על ידי הצנזורה ואשר הו־קראו על במת הכנסת ע"י חבר הכנסת אשר ניצל את זכות הח־סינות שלו" – הודיע היום ראש הממשלה מר ד. בן־גוריון אגב תשובה לתביעתו של איש מק"י מאיר וילנר, לערוך דיון על הצנ־זורה שהוגדרה על־ידו כ„צנזורה פוליטית קטלנית".

ראש הממשלה אמר, כי הוא מופתע מן הקובלנות נגד הצנזו־רה על העתונות שהובאו על ידי וילנר. הוא מסר כי בפגישה האח־רונה עם עורכי העתונים ב־29 בנובמבר בתל־אביב לא זו בלבד שלא שמע כל טענות נגד הצנזו־רה, אלא שהעתונאים אף ציינו כי היחסים עם הצנזורה הם טו־בים וקיים שיתוף פעולה מלא אתה. „אני חושש שהיחסים הם יותר מדי טובים, כי לאחרונה היו מקרים שהופיעו בעתונים ידיעות שהביאו נזק חמור לענייני הבט־חון".

עולים עירקיים מפגינים בת"א

כ־300 מתושבי המעברות באיזור תל־אביב – באר־יעקב, ראשון לציון ונס־ציונה, ערכו הבוקר הפגנה סוערת לפני בניין הסוכנות בתל אביב.

המפגינים, שהיו כולם מעולי עיראק, טענו נגד הפליה בהקמת הצריפונים ותיארו כיצד הגשמים הציפו את אהליהם ופגעו קשות בילדים, נשים ומטלטלים. אחרים מהנואמים עלו על מכוניות ונשאו נאומים חריפים נגד הסוכנות, „המקבלת מיליונים דולרים מה־אמריקאנים עבור העולים ומש־תמשת בהם לצרכים אחרים". המפגינים השמיעו קריאות בוז נגד המשטרה ונגד הצבא אשר לדעתם „נכנס למעברות לשם דיכוי והתושבים ולא לשם עזרה". הנואמים טענו גם, כי המשטרה והצבא השתמשו בכוח במעברות, נגד נסיונות לערוך הפגנות אחרי הגשם והסערה.

בן־גוריון על צמצום העליה

„אם לא ייפתחו שערי רוסיה ליציאת יהודים לישראל, אנו נעמוד בשנים הקרובות בפני בעיה חמורה ביותר: חוסר מועמדים לעליה גדולה" – הת־ריע ראש הממשלה מר ד. בן־גוריון בבירור הקצר בענייני עליה שנתעורר היום בכנסת.

מר בן־גוריון התקיף קשה את מנהיגי הציונות באמריקה ואמר: „אין ספק שהמנהיגות של ציוני אמריקה משטה את הרגל עם הקמת המדינה, אם לא קמו אפילו חמישים מנהיגים לעלות לארץ, אבל גם אילו עשו כך מנהיגי הציונות באמריקה, ספק אם בעקבותיהם היתה באה עליה גדולה".

הסוג של עליה קטסטרופלית – העברת גושי יהודות שלמים – עומד להסתיים בשנים הקרובות ביותר.

מר בן־גוריון הכחיש, כי יש מדיניות חדשה של הגבלת העליה. מדיניותה של הממשלה היתה ונשארה בהתאם לחוק השבות.

אנשי הרוח חוזרים ומזעיקים

כינוס אנשי הרוח, שהתקיים אמש בירושלים פנה בקריאה לממ־שלה, לכנסת, לתנועה הציונית ולעולם היהודי בכל העולם לא לחלל את זכר הקרבנות שהושמ־דו ע"י הנאצים ולתת „פתקאות סליחה" לעם הגרמני ע"י מו"מ ישיר עם נציגיו.

המשורר דוד שמעוני ש"ר פינסקי טענו, כי הגרמנים לא ישלמו אף פרוטה, תהיינה הבט־חותיהם אשר תהיינה. הרב נורוק טען, כי אם אפילו ישלמו, אסור לקבל תשלומים בדרך של מו"מ ישיר. הוא ציין, כי מו"מ ישיר עם גרמניה יהיה „בגידה לאומית וחילול זכר הקדושים".

הרב מימון והפרופ' קלאוזנר לא יכלו להשתתף באסיפה בגלל מזג האויר הגרוע. בגלל סיבה זו גם היה מספר המתווכחים באסי־פה קטן מכפי שקיוו.

מועדון מטיילי מעריב

פרטים: "מועדון מטיילי מעריב"
מערכת "מעריב", רח' קרליבך 2, תל־אביב, טל' 03-439207
פתוח ברציפות בין השעות 8.30 עד 18.00

לדתיים ולשומרי מסורת

★ **8 ימים בלונדון,** מלון ארוחת בוקר, סיורים. תאריך יציאה: 28.12 (חנוכה), 25.1.87.

★ **12 יום פאריז ולונדון,** 5 ימים בפאריז ו־7 בלונדון; מלון, ארוחת בוקר, סיורים. תאריך יציאה: 24.12 (חנוכה), 21.1.87.

★ **10 ימים בשוויץ,** מלון "אדלוויס" בסט. מ.ריץ, חצי פנסיון. תאריך יציאה: 4.1.87, 18.1, 1.3, 8.3.

★ **ארה"ב, 19 יום מחוף אל חוף.** טיסה לטורונטו ומשם לחוף המערבי וחזרה מניו־יורק. תאריך יציאה: 22.12 (חנוכה), 16.1.87, 16.2, 16.3.

ביצוע: "גשר"

תיאטרון בלונדון

10 לילות בלונדון, כולל 5 מהחצגות הטובות בעיר, בהדרכת שחקן ה"קאמרי" אורי לוי; מלון, ארוחת בוקר תאריך החופשה: 26.12 (חנוכה) – 5.1.87.

ביצוע: "נאות הכיכר".

כדורגל בלונדון

10 לילות בלונדון, כולל 4 משחקים בליגה הראשונה. מלון, ארוחת בוקר, בהדרכת סופר הספורט של "מעריב" אבי מלר. תאריך החופשה: 26.12 (חנוכה) – 5.1.87.

ביצוע: "נאות הכיכר".

חנוכה בלונדון ובפאריז

10 ימים בלונדון ובפאריז, מלון וארוחת בוקר, סיורים. תאריך חופשה: 29.12 (חנוכה) – 7.1.87 מחיר: 595 $ למבוגר בחדר זוגי.

ביצוע: "אבירטורס".

חנוכה במצרים

★ **ימים קהיר, לוקסור ואסואן,** מלונות דה־לוקס. מחיר: 475 $ תאריך יציאה: 26.12 (חנוכה) – 1.1.87.

★ **8 ימים קהיר, לוקסור ואסואן,** מלונות דרגה ראשונה. מחיר: 415 $ תאריך יציאה: 27.12 (חנוכה) – 25.1.87.

★ **6 ימים למצרים תחתית,** המחיר: 235 $ תאריך יציאה: 28.12 (חנוכה).

ביצוע: "נאות הכיכר".

מועדון הזמר

שירה בציבור עם אפי נצר
בבית ציוני אמריקה
ביום ד', 24.12.86 בשעה 9 בערב
להקה אורחת: שלישיית מפלסום
בשירי דרום־אמריקה
כרטיסי הנחה למטיילים ותיקים של "מועדון מטיילי מעריב" טל. (03)439207.
הזמנות טלפוניות וכרטיסים בקופת בית ציוני אמריקה טל. 3–(03)259341.

לדרום אמריקה עם מדריכי נאות הכיכר

חמישה מסלולים בתקופת הקרנבל

★ **המסלול הדרומי – לארגנטינה, צ'ילי וברזיל**
38 יום מפטגוניה וארץ האש לקרנבל. יציאה: 3.2

★ **המסלול המקיף א' – לארגנטינה, בוליביה, פרו וברזיל**
35 יום סיום בקרנבל – רמת לינות משופרת. יציאה: 4.2

★ **המסלול המקיף ב' – ברזיל, פרו, בוליביה וארגנטינה**
54 יום פתיחה בקרנבל – רמת לינות עממית טובה. יציאה: 24.2

★ **3 קרנבלים בברזיל**
18 יום מהאמזונס למפעלי האיגואסו. יציאה: 13.2

★ **המסלול האטלנטי הקצר**
15 יום לארגנטינה וברזיל עם סיום בקרנבל בריו. יציאה: 10.2

חופשות בארץ

★ **יום טיול בירושלים ושבת חברה לציבור הדתי,** במלון "זהר" בירושלים. יציאה מת"א (בית "מעריב") ביום שישי, 2.1.87 (חנוכה) ביקורים בקברות המכבים, בית חורון, גבעון, רמות. אחה"צ – סיור בעיר העתיקה וברובע היהודי, כולל ביקור בכותל ובקארדו. בשבת: סיור רגלי ברמת רחל ובמוצב הפעמון, חזרה לת"א במוצ"ש, 3.1.87.

★ **יום כיף בחמת גדר ושבת חברה בקיבוץ לביא לציבור הדתי,** יציאה מבית "מעריב" ביום שישי (8.30) נסיעה דרך בית־שאן לחמת־גדר, ביקור בעתיקות בחוות התנינים ורחצה בבריכות החמות. אחה"צ וערב בקיבוץ לביא. בשבת – הרצאה תורנית. תאריכי החופשה: 9–10.1.87, 16–17.1.87.

ביצוע: "גשר".

★ **כפר חיטים,** חבילת נופש, כולל בחג החנוכה, כל המזומן לינה וארוחת בוקר בבתי הנופש בתכנון הצפה על הכנרת, יקבל כרטיס כניסה חינם ל"חמי טבריה הצעירה", או לחרמון או לחמת־גדר. המחיר למבוגר בבית זוגי החל מ־30 שקל. ההצעה בתוקף עד ל־28 בפברואר.

★ **מצוקי דרגות.** המרכז הבינלאומי לתיירות מדברית מציע חופשת חנוכה (28–30.12) לצעירים ברוחם. שני ימי טיול ברכב מדברי, לילה בכפר הנופש ולילה בשטח, בשקי־שינה.

★ **טיול טבע, ציפורים וארכיאולוגיה בזכרון יעקב.** שלושה ימי טיול במסלולי מגידו, עמק השלום, מוחרקה, תצפית ציפורים במעגן־מיכאל, תל־דור, רמת הנדיב. אכסון: "בית מימון" בזכרון־יעקב. תאריך: 1–3.1.87.

★ **אמציה.** טולי־יום למחילות בר־כוכבא (באמציה) ולמוזיאון חבדוני עין־גב אלון. תאריכי יציאה: 20.12, 28.12, 30.12, 3.1. המחיר: 23 ש"ח.

"שרשים", בשיתוף עם משרד החינוך והתרבות המחלקה לחינוך מבוגרים האגף לתרבות תוכנית — "בית המדרש הפתוח" ירושלים

קורס מיוחד בנושא:

הרהורים על המוסד היהודי "פרקי אבות"

מרצה:
פרופ' ישעיהו ליבוביץ

הקורס יתקיים בכל יום ראשון בשעה 18.00 ברח' שבטי ישראל 23 ירושלים.

קורס מיוחד:

אורי צבי גרינברג

מרצה:
פרופ' ישראל אלדד

הקורס יתקיים בכל יום שלישי בשעה 18.00, ברח' שבטי ישראל 23 ירושלים.

IS IT POSSIBLE?

A SPECIAL COURSE IN WHICH WE'LL TRY TO UNDERSTAND THE ROOTS OF ISRAEL'S IDENTITY PROBLEM AND EXISTENTIAL QUESTIONS. WE'LL ASK OURSELVES: IS IT POSSIBLE?
THE MEETINGS WILL TAKE PLACE ONCE A WEEK ON TUESDAY, AT 19.30 IN THE OPEN BEIT HAMIDRASH, 23 SHIVTEY ISRAEL ST., JERUSALEM. FOR FURTHER INFORMATION AND REGISTRATION: THE OPEN BEIT HAMIDRASH, TEL. 02-280873; 02-286749; MAARIV TOURING CLUB, TEL.

פרטים והרשמה: "מועדון מטיילי מעריב" קרליבך 2, ת"א, טל. 03-439207

טיול משפחתי בחנוכה לחרמון

ימי צוות ויצירה